

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

**«ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ SHIFT
– SHARE ANALYSIS»**

ΕΚΠΟΝΗΤΡΙΑ: ΜΠΑΚΑ ΜΑΡΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΠΟΛΥΖΟΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΟ ΕΤΟΣ: 2008 – 2009

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Μεταξύ των κυριότερων μεθοδολογιών εκτίμησης των περιφερειακών οικονομικών ανισοτήτων και των δομικών χαρακτηριστικών της περιφερειακής οικονομίας συγκαταλέγεται η Shift-Share Analysis. Υπάρχουν διαφορετικές παραλλαγές της μεθοδολογίας αυτής, ενώ κάθε μία από αυτές αποδίδει με διαφορετικό τρόπο τα χαρακτηριστικά κάθε περιφερειακής οικονομίας.

Για την εκτίμηση των περιφερειακών ανισοτήτων στην Ελλάδα εφαρμόζεται η παραδοσιακή Shift-Share Analysis, η Dynamic Shift-Share Analysis και η Shift-Share Analysis, που συνυπολογίζει την Ομοθετική Απασχόληση και το Διανεμητικό Αποτέλεσμα. Από την ανάλυση προκύπτει ότι, οι δύο εναλλακτικές μορφές της ανάλυσης αποδίδουν όμοια αποτελέσματα, που αφορούν στην ύπαρξη δυναμικών οικονομικών κλάδων. Χαρακτηριστικό γνώρισμα και των τριών μεθοδολογιών είναι ότι, η κλαδική διάρθρωση στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα δυσμενής, γεγονός που επιβαρύνει τόσο την κλαδική ανάπτυξη όσο και την περιφερειακή οικονομία συνολικότερα.

Λέξεις Κλειδιά: Shift – Share Analysis, περιφερειακή ανάπτυξη, οικονομικές ανισότητες

ABSTRACT

Between the mainer methodologies for the estimation of regional economic inequalities and the structural characteristics of regional economy, Shift-Share Analysis is included. There are many different variants of this methodology, while every of them attributes with different way the characteristics of each regional economy.

In order to estimate the regional inequalities in Greece, traditional Shift-Share Analysis, Dynamic Shift-Share Analysis and Shift-Share Analysis, which includes the Homothetic Employment and the Allocation Effect are applied. From the analysis it results that, the two alternative forms of Shift – Share Analysis attribute similar results, that concern in the existence of dynamic industries. The common characteristic of all methodologies applied is that, the sector-based structure in Greece is particularly unfavorable, fact that overloads the sector-based growth and the regional economy more generally.

Key words: *Shift – Share Analysis, regional development, economic inequalities*

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	2
ABSTRACT.....	3
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	4
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	7
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	8
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	10
ΜΕΡΟΣ Α΄: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ.....	11
1.1 Η έννοια της περιφερειακής ανάπτυξης και των περιφερειακών ανισοτήτων.....	11
1.1.1 Ο ορισμός της έννοιας της ανάπτυξης και της οικονομικής ανάπτυξης.....	11
1.1.2 Ο ορισμός της έννοιας της περιφερειακής ανάπτυξης και των περιφερειακών ανισοτήτων.....	12
1.1.3 Η έννοια και το περιεχόμενο της πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης.....	14
1.2 Θεωρίες Περιφερειακής Ανάπτυξης.....	15
1.3 Παράγοντες Δημιουργίας των Περιφερειακών Ανισοτήτων	20
1.4 Ο σκοπός της διπλωματικής εργασίας	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ SHIFT – SHARE ANALYSIS.....	26
2.1 Τα πρώιμα στάδια της Shift – Share Analysis.....	26

2.2 Παραδοσιακή μορφή της Shift – Share Analysis.....	27
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ SHIFT – SHARE ANALYSIS.....29

3.1 Εναλλακτικές μορφές της Shift – Share Analysis για την αξιοποίησή της ως προγνωστικό εργαλείο.....	29
--	----

3.2 Εναλλακτικές μορφές της Shift – Share Analysis για την καλύτερη απόδοσή της ως περιγραφικό εργαλείο.....	39
--	----

3.2.1 Το υπόδειγμα της ομοθετικής απασχόλησης και του διανεμητικού αποτελέσματος.....	39
---	----

3.2.2 Ενσωμάτωση του μεταναστευτικού φαινομένου στη Shift – Share Analysis.....	40
---	----

3.2.3 Η Dynamic Shift – Share Analysis.....	42
---	----

3.2.4 Η υπόθεση Behaviourial.....	43
-----------------------------------	----

3.2.5 Ενσωμάτωση των πολλαπλών βάσεων της οικονομίας στην παραδοσιακή Shift – Share Analysis.....	44
---	----

3.2.6 Η ενσωμάτωση δημογραφικών χαρακτηριστικών στη Shift – Share Analysis.....	46
---	----

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΤΗΣ SHIFT – SHARE ANALYSIS.....48

4.1 Εκτίμηση των Περιφερειακών Ανισοτήτων.....	48
--	----

4.2 Εφαρμογή της παραδοσιακής Shift – Share Analysis.....	49
---	----

4.3 Εφαρμογή της Dynamic Shift – Share Analysis.....	56
--	----

4.4 Εφαρμογή της Ομοθετικής Απασχόλησης και του Διανεμητικού Αποτελέσματος στη Shift – Share Analysis	62
4.5 Συγκριτική Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των μεθοδολογιών.....	69
4.6 Συσχέτιση αποτελεσμάτων της Shift – Share Analysis με το Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας και Ανάπτυξης	85
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	95
5.1 Γενικά Συμπεράσματα για την Shift – Share Analysis.....	95
5.2 Γενικά Συμπεράσματα για τις Περιφερειακές Ανισότητες – Προτάσεις.....	98
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	104

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 3.1: Κατηγοριοποίηση βιβλιογραφίας βάσει της προγνωστικής δυνατότητας της ανάλυσης απόκλισης – συμμετοχής

Πίνακας 4.1: Αξιολόγηση και ταξινόμηση του βαθμού ανάπτυξης μιας περιφέρειας βάσει της ομολογικής και διαφορικής απόκλισης

Πίνακας 4.2: Κατάταξη των χωρικών ενοτήτων ανά περιφερειακό τύπο με χρήση της παραδοσιακή Shift – Share Analysis

Πίνακας 4.3: Κατάταξη των χωρικών ενοτήτων ανά περιφερειακό τύπο με χρήση της Dynamic Shift – Share Analysis

Πίνακας 4.4: Κατάταξη των χωρικών ενοτήτων ανά περιφερειακό τύπο με χρήση της Ομοθετικής Απασχόλησης

Πίνακας 4.5: Συσχέτιση Κλαδικής Διάρθρωσης με Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας & Ανάπτυξης

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 4.1: Ο κλάδος της Γεωργίας - Κτηνοτροφίας - Δασών ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

Διάγραμμα 4.2: Ο κλάδος της Αλιείας ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

Διάγραμμα 4.3: Ο κλάδος των Μεταλλείων - Ορυχείων ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

Διάγραμμα 4.4: Ο κλάδος της Μεταποίησης ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

Διάγραμμα 4.5: Ο κλάδος του Ηλεκτρισμού – Φυσικού Αερίου ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

Διάγραμμα 4.6: Ο κλάδος των Κατασκευών ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

Διάγραμμα 4.7: Ο κλάδος του Χονδρικού – Λιανικού Εμπορίου ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

Διάγραμμα 4.8: Ο κλάδος των Ξενοδοχείων - Εστιατορίων ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

Διάγραμμα 4.9: Ο κλάδος των Μεταφορών – Αποθήκευσης - Επικοινωνιών ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

Διάγραμμα 4.10: Ο κλάδος της Εκπαίδευσης ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

Διάγραμμα 4.11: Ο κλάδος της Υγείας – Κοινωνικής Μέριμνας ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

Διάγραμμα 4.12: Συσχέτιση διάρθρωσης της γεωργίας με Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας & Ανάπτυξης

Διάγραμμα 4.13: Συσχέτιση διάρθρωσης της αλιείας με Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας & Ανάπτυξης

Διάγραμμα 4.14: Συσχέτιση διάρθρωσης των μεταλλείων με Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας & Ανάπτυξης

Διάγραμμα 4.15: Συσχέτιση διάρθρωσης της μεταποίησης με Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας &Ανάπτυξης

Διάγραμμα 4.16: Συσχέτιση διάρθρωσης του ηλεκτρισμού με Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας &Ανάπτυξης

Διάγραμμα 4.17: Συσχέτιση διάρθρωσης των κατασκευών με Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας &Ανάπτυξης

Διάγραμμα 4.18: Συσχέτιση διάρθρωσης του χονδρικού – λιανικού εμπορίου με Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας &Ανάπτυξης

Διάγραμμα 4.19: Συσχέτιση διάρθρωσης των ξενοδοχείων - εστιατορίων με Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας &Ανάπτυξης

Διάγραμμα 4.20: Συσχέτιση διάρθρωσης των μεταφορών – αποθήκευσης - επικοινωνιών με Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας &Ανάπτυξης

Διάγραμμα 4.21: Συσχέτιση διάρθρωσης της εκπαίδευσης με Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας &Ανάπτυξης

Διάγραμμα 4.22: Συσχέτιση διάρθρωσης της υγείας – κοινωνικής μέριμνας με Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας &Ανάπτυξης

Ευχαριστίες.....

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε κατά το ακαδημαϊκό έτος 2008 – 2009, στα πλαίσια της φοίτησής μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Θεωρώ υποχρέωσή μου να ευχαριστήσω όσους με βοήθησαν, με κάθε τρόπο, στη σύνταξη αυτής της εργασίας.

Τις ειλικρινείς και θερμές μου ευχαριστίες θα ήθελα να εκφράσω στον Επίκουρο Καθηγητή κ. Πολύζο Σεραφείμ, ο οποίος ήταν ο επιβλέπων της διπλωματικής μου εργασίας. Χωρίς τη βοήθειά του, καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας εργασίας, η ολοκλήρωσή της δεν θα ήταν εφικτή. Επίσης, θέλω να ευχαριστήσω όλους όσους άμεσα ή έμμεσα βοήθησαν στη συλλογή στοιχείων που χωρίς αυτά η εκπόνηση της διπλωματικής δεν θα ήταν εφικτή.

Εκτός των άλλων θα ήθελα να εκφράσω τις θερμότερες ευχαριστίες μου σε όλους τους φίλους και τις φίλες μου που με βοήθησαν άμεσα ή έμμεσα στην διεκπεραίωση της εργασίας αυτής.

Τέλος, ευχαριστώ ιδιαίτερα τους γονείς μου και την αδερφή μου για τη στήριξή τους, οικονομική και συναισθηματική, καθ' όλη τη διάρκεια της φοιτητικής μου θητείας αλλά και για τη συμπαράστασή τους κατά τη διάρκεια εκπόνησής της εργασίας μου.

ΜΕΡΟΣ Α' ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

Το δεδομένο κεφάλαιο αφορά στην περιφερειακή ανάπτυξη και στις περιφερειακές ανισότητες. Αρχικά, επιχειρείται να αποδοθούν οι ορισμοί της έννοιας της οικονομικής ανάπτυξης, της περιφέρειας και των περιφερειακών ανισοτήτων. Σε δεύτερη φάση παρουσιάζονται οι θεωρίες περιφερειακής ανάπτυξης και έπειτα, δίδεται έμφαση στους παράγοντες που συμβάλλουν στη διαμόρφωση των περιφερειακών ανισοτήτων. Παρουσιάζονται ορισμένα εργαλεία μέτρησης και εκτίμησης των περιφερειακών ανισοτήτων. Ενώ, στην τελευταία ενότητα του κεφαλαίου περιγράφεται ο σκοπός της διπλωματικής εργασίας.

1.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ

1.1.1 Ο ορισμός της έννοιας της ανάπτυξης και της οικονομικής ανάπτυξης

Με την ευρεία έννοια η ανάπτυξη κατανοείται ως μία πολυδιάστατη διαδικασία, η οποία δεν ταυτίζεται με την επιδίωξη στενών χρηματικών και υλικών απολαβών, αλλά ενσωματώνει ως συστατικά της στοιχεία την ανάπτυξη νέων, ανώτερων πολιτιστικών αντιλήψεων και αξιών (Λαμπριανίδης, 2006).

Με τον όρο οικονομική ανάπτυξη εννοείται η διαδικασία με την οποία το πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα μιας χώρας αυξάνεται κατά τη διάρκεια μιας μακράς χρονικής περιόδου, υπό την προϋπόθεση ότι ανεβαίνει το επίπεδο της κοινωνικής ευημερίας. Δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στη λέξη «διαδικασία», γιατί αυτή υποδηλώνει τη λειτουργία ορισμένων δυνάμεων, που αλληλοσυσχετίζονται και επιδρούν η μία στην άλλη και οι οποίες μας αποκαλύπτουν τη «λογική» ή εσωτερική δομή της ανάπτυξης μιας οικονομίας (Σκούντζος, 1997).

Η έννοια της οικονομικής ανάπτυξης υπάγεται στη γενικότερη έννοια της ανάπτυξης, η οποία περιλαμβάνει τρία βασικά συστατικά: την ικανότητα για εξασφάλιση των βασικών αναγκών του ανθρώπου, την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και την ανθρώπινη ελευθερία. Όταν το ενδιαφέρον για την ανάπτυξη μιας χώρας στρέφεται στην αύξηση του βιοτικού επιπέδου, τότε πρωταρχικός σκοπός της ανάπτυξης θα πρέπει να είναι η

αύξηση του πραγματικού κατά κεφαλή εισοδήματος. Στον ορισμό τονίζεται η μακρά χρονική περίοδος, γιατί εκείνο που έχει σημασία από άποψη ανάπτυξης είναι μία παρατεταμένη αύξηση του πραγματικού εισοδήματος και όχι απλώς μία αύξηση κατά τη διάρκεια μιας σύντομης χρονικής περιόδου (Σκούντζος, 1997).

Ωστόσο, η προσπάθεια να περιληφθεί μέσα σε ένα ορισμό η έννοια και το περιεχόμενο της οικονομικής ανάπτυξης είναι εξαιρετικά περιοριστικό εγχείρημα, γιατί το περιεχόμενό της είναι πολυδιάστατο και εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το σύστημα αξιών και προτιμήσεων που υπάρχει άμεσα ή έμμεσα πίσω από κάθε ορισμό. Επειδή η οικονομική ανάπτυξη είναι μία ευρύτερη έννοια και περιλαμβάνει τόσο οικονομικές όσο και κοινωνικές όψεις μιας κοινωνίας, η μέτρησή της γίνεται με κοινωνικούς και οικονομικούς δείκτες (Μούσης, 2005).

1.1.2 Ο ορισμός της έννοιας της περιφέρειας και των περιφερειακών ανισοτήτων

Η έννοια της «περιφέρειας» μπορεί να αποδοθεί με διάφορους ορισμούς. Συνοπτικά αναφέρονται τα συστήματα ταξινόμησης των περιφερειών. Η ταξινόμηση κατά Boudeville περιλαμβάνει:

- *Πολιτική - Λειτουργική περιφέρεια*: είναι το σύνολο των ιεραρχικά διαρθρωμένων ετερογενών χωρικών μονάδων (πόλεις, κωμοπόλεις, χωριά), που έχουν λειτουργική συνεκτικότητα και αλληλεξάρτηση μεταξύ τους, με σειρά σχέσεων και ροών, και επηρεάζονται από έναν κεντρικό πόλο (αστικό κέντρο που λειτουργεί ως περιφερειακή πρωτεύουσα) (Κονσόλας, 1997).
- *Περιφέρεια προγραμματισμού*: είναι η χωρική ενότητα που καθορίζεται για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων στόχων της περιφερειακής πολιτικής, που η πραγματοποίησή τους από εθνικούς ή περιφερειακούς φορείς, απαιτεί ενότητα «διοικητικής δικαιοδοσίας» στη διαδικασία λήψης οικονομικών αποφάσεων (Κονσόλας, 1997).
- *Ομοιογενής περιφέρεια*: είναι το σύνολο ενοποιημένων χωρικών μονάδων, μέσα στα όρια του οποίου ελαχιστοποιούνται οι αποκλίσεις από τα προσδιοριζόμενα κοινά χαρακτηριστικά (είτε με την έννοια των ανισοτήτων είτε με την έννοια των διαφοροποιήσεων άλλου είδους), ενώ έξω από τα όρια του μεγιστοποιούνται (Κονσόλας, 1997 και Οικονόμου, 2005).

Επιπλέον, χρησιμοποιείται η ταξινόμηση βάσει του βαθμού ανάπτυξης. Ειδικότερα, διακρίνονται οι εξής τύποι περιφερειών:

- *Αναπτυγμένες περιφέρειες*, που περιλαμβάνουν τις περιφέρειες ισόρροπης ανάπτυξης και τις κορεσμένες ή συμφορημένες περιφέρειες.
- *Φθίνουσες περιφέρειες*, που περιλαμβάνουν τις στάσιμες περιφέρειες και τις περιφέρειες διαρθρωτικής οπισθοδρόμησης.
- *Αναπτυσσόμενες περιφέρειες*, που περιλαμβάνουν τις περιφέρειες με βραδύ ρυθμό, με γρήγορο ρυθμό, με καινοτόμες ενέργειες και με προώθηση της ενδογενούς ανάπτυξης (Κονσόλας, 1997).

Η έννοια των χωρικών/περιφερειακών ανισοτήτων αφορά στην ύπαρξη, στο εσωτερικό μιας περιοχής, διαφοροποιήσεων, που έχουν αρνητικές επιπτώσεις (όχι απλώς διαφοροποιήσεων: αν αυτές δεν έχουν αρνητικές συνέπειες τότε αναφερόμαστε σε ανομοιογένεια και όχι σε ανισότητες). Τέτοιες ανισότητες μπορούν να αφορούν οικονομικά μεγέθη (π.χ. κατά κεφαλήν εισόδημα, ανεργία) ή τα χαρακτηριστικά του ίδιου του χώρου (π.χ. κατανομή πλουτοπαραγωγικών πόρων, ύπαρξη υποδομών, ύπαρξη δυναμικών πόλεων) (Οικονόμου, 2005).

Αποτελεί ιστορική βεβαιότητα η ύπαρξη ανισοτήτων σε όλα τα γεωγραφικά επίπεδα. Δηλαδή, ανισότητες υπάρχουν μεταξύ ηπείρων, μεταξύ ομάδων χωρών, μεταξύ χωρών αλλά και στο εσωτερικό των χωρών μεταξύ περιφερειών, νομών επαρχιών κ.τ.λ. Ωστόσο, η θέση την οποία κατέχει μία περιοχή στο συνεχές αυτό της ανάπτυξης δεν είναι κάτι δεδομένο ή στατικό, αλλά μεταβάλλεται στο πέρασμα του χρόνου. Επιπλέον, αυτό που σε μια περιοχή και σε μία δεδομένη συγκυρία αποτελεί συγκριτικό μειονέκτημα, σε μία επόμενη χρονική συγκυρία μπορεί να αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα (Λαμπριανίδης, 2006).

Ο πιο συνηθισμένος τρόπος μέτρησης της παραγωγικής ικανότητας μιας οικονομίας στηρίζεται στην έννοια του ΑΕΠ¹. Πρόκειται για την χρηματική έκφραση του συνολικού όγκου αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται σε ένα χρονικό διάστημα, το οποίο συνήθως είναι ένα έτος. Για τη μέτρηση της ευημερίας των ανθρώπων χρησιμοποιείται το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, το οποίο δεν είναι τίποτε άλλο από το λόγο του ΑΕΠ προς τον πληθυσμό της χώρας (Λαμπριανίδης, 2006). Ωστόσο, κρίνεται ότι το ΑΕΠ δεν αποτελεί έναν ικανοποιητικό τρόπο μέτρησης της ευημερίας και του εισοδήματος ή του επιπέδου ανάπτυξης μιας περιοχής. Το ΑΕΠ των νομών και των περιφερειών ασφαλώς μετράει τι παράγεται και που παράγεται, κάτι που είναι

¹ Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

σημαντικό. Το γεγονός ότι η παραγωγή είναι κατανεμημένη με έναν συγκεκριμένο τρόπο στη χώρα, δε σημαίνει ότι και τα εισοδήματα που παράγονται στην περιφέρεια είναι κατανεμημένα με τον ίδιο τρόπο (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004).

Ως εκ τούτου, χρησιμοποιούνται και άλλοι επιμέρους δείκτες, όπως δείκτες εισοδήματος και ευημερίας, δημογραφικοί δείκτες, στοιχεία της παραγωγικής διάρθρωσης, του ανθρώπινου δυναμικού και της απασχόλησης, γεωγραφικά χαρακτηριστικά και στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος και χαρακτηριστικά των κοινωνικών και παραγωγικών υποδομών. Υπάρχει η δυνατότητα σύμπτυξης των παραπάνω χαρακτηριστικών, που περιγράφουν το περιφερειακό πρόβλημα, στο ΣΔΕΑ² (Πετράκος και Πολύζος, 2005).

1.1.3 Η έννοια και το περιεχόμενο της πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης

Η πολιτική της περιφερειακής ανάπτυξης περιλαμβάνει το σύνολο των γεωγραφικά διαφοροποιημένων αναπτυξιακών μέτρων. Ο όρος «περιφερειακή» δεν σημαίνει ότι έχει ως αντικείμενο την ανάπτυξη μόνο των περιφερειών με τη στενή έννοια του όρου, αλλά αναφέρεται κυρίως στο ότι η πολιτική δεν αφορά το σύνολο της επικράτειας αλλά εξειδικεύεται με αναφορά σε συγκεκριμένες χωρικές ενότητες (συχνά περιφερειακής κλίμακας, αλλά όχι πάντα). Εν ολίγοις, η στρατηγική της περιφερειακής ανάπτυξης είναι η πορεία που πρέπει να ακολουθηθεί για την πραγμάτωση των αντικειμενικών σκοπών με την ενίσχυση των διαθέσιμων μέσων (Κονσόλας, 1997). Πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης ασκείται στην Ελλάδα, με διάφορες μορφές, από το 1950 και με μεγαλύτερη ένταση από τα μέσα της δεκαετίας του 1960 (Οικονόμου, 2005).

Οι πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης πρέπει να απαντήσουν σε κάποια κεντρικά διλήμματα σχετικά με το τι επιδιώκουν: την ισότητα ανάμεσα στους ανθρώπους ή στις περιοχές, την ανάπτυξη μιας περιοχής ή την ανάπτυξη σε μια περιοχή, το να φέρουν την εργασία στους ανθρώπους ή τους ανθρώπους στην εργασία, την ισότητα ή την αποτελεσματικότητα, την εθνική ή την περιφερειακή ανάπτυξη. Οι αντικειμενικοί σκοποί της περιφερειακής πολιτικής μπορεί να είναι πολύ διαφορετικοί, όπως είναι η μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων στην κατανομή του πραγματικού κατά κεφαλήν εισοδήματος, η μείωση της ανεργίας στις περιοχές όπου είναι επίμονα υψηλή, η μείωση των πληθυσμιακών πιέσεων στις περιφέρειες που είναι ήδη κορεσμένες, η αύξηση του μέσου ρυθμού εκμετάλλευσης των εθνικών πόρων, η διατήρηση και ενίσχυση της

² Σύνθετος Δείκτης Ευημερίας και Ανάπτυξης

πολιτιστικής παράδοσης/ιδιαιτερότητας των περιφερειών, η διατήρηση και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος, η πλήρης αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων, η προώθηση της τεχνολογικής προόδου στις καθυστερημένες περιφέρειες, η ισόρροπη ανάπτυξη της οικονομίας των περιφερειών και η εξασφάλιση του άριστου τύπου εγκατάστασης όλων των οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων (Λαμπριανίδης, 2006).

Η περιφερειακή πολιτική χρησιμοποιεί, συνήθως, σύστημα μέτρων, που μέσα σε μία δοσμένη χρονική περίοδο, επιδιώκουν την πραγμάτωση συγκεκριμένων σκοπών. Επεμβαίνει, επίσης, ad hoc με τη λήψη μέτρων, σε περιόδους αιχμής κάποιου περιφερειακού προβλήματος, με στόχο κυρίως να μειώσει τις πολιτικές συνέπειες της όξυνσης του προβλήματος αυτού. Τα μέσα της οικονομικής πολιτικής γενικά ενεργοποιούνται στο χώρο, είτε σε εθνικό επίπεδο, είτε σε επίπεδο τμήματος του εθνικού χώρου. Γενικά, η περιφερειακή πολιτική εξετάζει τη γεωγραφική επίπτωση του συστήματος των μέτρων της εθνικής οικονομικής πολιτικής και τα υποσυστήματα μέτρων της πολιτικής αυτής, που αναφέρεται σε δοσμένες χωρικές μονάδες ή σε μονάδες, που συγκεντρώνουν ορισμένα α priori γνωστά χαρακτηριστικά (Κονσόλας, 1997).

Τα κυριότερα μέσα άσκησης περιφερειακής πολιτικής είναι: οι δημόσιες επενδύσεις, οι υποδομές, τα αναπτυξιακά κίνητρα, οι έλεγχοι και περιορισμοί, η ενίσχυση της κινητικότητας της εργασίας και του κεφαλαίου σε συνδυασμό με την ενίσχυση της ευελιξίας, οι πολιτικές ενίσχυσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, η αποκέντρωση του δημόσιου τομέα, οι πολιτικές ανθρώπινου δυναμικού, οι πολιτικές άυλων υποδομών, η εγκατάσταση επιστημονικών ιδρυμάτων και οι πολιτικές διασυνοριακής συνεργασίας (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004).

1.2 ΘΕΩΡΙΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Παρά το γεγονός ότι ασκείται περιφερειακή πολιτική σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο, οι ανισότητες παραμένουν σε υψηλά επίπεδα ή αυξάνονται. Τα τελευταία πενήντα χρόνια δύο βασικές ιδέες και ρεύματα έχουν επικρατήσει. Η πρώτη προσέγγιση περιλαμβάνει την οικονομική της συσσώρευσης, με την οποία υποστηρίζεται ότι οι δυνάμεις της αγοράς δημιουργούν εσωτερικές και εξωτερικές οικονομίες κλίμακας, και επομένως ενισχύουν τις τάσεις συγκέντρωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων στο

χώρο. Σε επίπεδο πολιτικής αυτό υποδηλώνει την αναγκαιότητα σχεδιασμού αναπτυξιακών πολιτικών για τις περιοχές σε υστέρηση, αλλά κρίνεται απαραίτητο οι πολιτικές αυτές να ακολουθούν ένα συνολικό σχεδιασμό και να έχουν ένα κρίσιμο μέγεθος, ώστε να μπορέσουν να αντισταθμίσουν της δυναμικές της αγοράς και να δώσουν την αναγκαία ώθηση στις λιγότερο ανεπτυγμένες. Αυτό εκφράζεται τόσο από τη θεωρία της μεγάλης ώθησης του Rosenstain – Rodan, όσο και από την ανάλυση του Hirschman για τη σημασία των διασυνδέσεων των οικονομικών κλάδων (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004 και Petrakos, 2008).

Η δεύτερη προσέγγιση είναι η νεοκλασική, η οποία ασχολείται με τους μηχανισμούς ισορροπίας και όχι με τα αίτια των διαφορών στα επίπεδα ανάπτυξης. Ειδικότερα, προβλέπεται πως υπάρχουν τρεις μηχανισμοί στην οικονομία με τους οποίους δύναται να αντιμετωπιστούν οι περιφερειακές ανισότητες και να επιτευχθεί η ισόρροπη ανάπτυξη. Ο πρώτος μηχανισμός αφορά στην τεχνολογία της παραγωγής, η οποία σε πλήρως ανταγωνιστικές αγορές χαρακτηρίζεται κατ' ανάγκη από σταθερές αποδόσεις κλίμακας. Καθώς το κεφάλαιο αυξάνεται, η παραγωγικότητα μειώνεται. Επομένως, είναι στη φύση των αγορών να οδηγούν τις οικονομίες σε σύγκλιση, καθώς η παραγωγικότητα του κεφαλαίου θα είναι κατ' ανάγκη μεγαλύτερη στις λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες. Ωστόσο, μεγαλύτερη παραγωγικότητα κεφαλαίου συνεπάγεται υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης, το οποίο επιτυγχάνεται χωρίς την άσκηση παρεμβατικών πολιτικών (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004 και Petrakos, 2008).

Ο δεύτερος μηχανισμός σύγκλισης στηρίζεται στο διαπεριφερειακό εμπόριο. Η κεντρική ιδέα αφορά στη συνεργασία και σύναψη εμπορικών σχέσεων μεταξύ δύο περιφερειών, οι οποίες θα εξειδικεύονται σε προϊόντα τα οποία κάνουν εντατική χρήση του συντελεστή παραγωγής, τον οποίο διαθέτουν σε σχετική αφθονία. Η σχετική αφθονία του συντελεστή παραγωγής (εργασίας ή κεφαλαίου) εξασφαλίζει ότι θα είναι διαθέσιμος σε χαμηλό κόστος. Επομένως, η εξειδίκευση σε προϊόντα που τον χρησιμοποιούν εντατικά εξασφαλίζει συνολικά χαμηλό κόστος παραγωγής, ανταγωνιστικές τιμές και επομένως συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι της άλλης περιφέρειας. Το υπόδειγμα αυτό επεκτείνεται μέσω της διαπίστωσης ότι, το διαπεριφερειακό εμπόριο οδηγεί σε εξίσωση των αμοιβών της εργασίας και του κεφαλαίου μεταξύ των περιφερειών. Αυτό συμβαίνει μέσω της εξειδίκευσης και της ανταλλαγής. Η σύγκλιση των αμοιβών των συντελεστών επέρχεται αυτόματα από τη

λειτουργία των μηχανισμών της αγοράς, χωρίς να είναι απαραίτητη η άσκηση παρεμβατικών πολιτικών (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004 και Petrakos, 2008).

Ο τρίτος μηχανισμός σύγκλισης στηρίζεται στην κινητικότητα της εργασίας στο χώρο, δηλαδή στη μετανάστευση. Στο βαθμό που η κινητικότητα της εργασίας είναι απρόσκοπτη, το εργατικό δυναμικό θα τείνει να μετακινείται από περιοχές με χαμηλές αμοιβές εργασίας σε περιοχές με υψηλές αμοιβές. Στην περίπτωση που οι μισθολογικές διαφορές στις περιοχές εξακολουθούν να υπάρχουν, η μετανάστευση θα συνεχίζεται οδηγώντας τελικά σε σύγκλιση στις αμοιβές. Είναι αξιοσημείωτο ότι, και σε αυτήν την περίπτωση το οικονομικό σύστημα εξισορροπεί τις χωρικές του ανισοροπίες χωρίς την άσκηση παρεμβατικών πολιτικών (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004 και Petrakos, 2008).

Στην προσέγγιση της οικονομικής της συσσώρευσης ή θεωρία ανισοροπίας/υπανάπτυξης ανήκει η θεωρία της σωρευτικής αιτιότητας, η θεωρία των πόλων ανάπτυξης, η θεωρία της εσωτερικής αποικίας, η θεωρία των φαύλων κύκλων, οι θεωρίες της εξάρτησης, η θεωρία της συνάρθρωσης των τρόπων παραγωγής και η θεωρία του εργατικού δυναμικού/ανταγωνισμού των επιχειρήσεων. Στη νεοκλασική προσέγγιση ή θεωρία αυτοεξισορρόπησης – προσωρινών ανωμαλιών της αγοράς υπάγεται η θεωρία των σταδίων ανάπτυξης, η θεωρία του διαπεριφερειακού εμπορίου, η θεωρία της εξαγωγικής/οικονομικής βάσης, η θεωρία της έλλειψης/αφθονίας πόρων, οι θεωρίες του δυϊσμού/ περιφερειακός δυϊσμός και η θεωρία της τομεακής διάρθρωσης (Λαμπριανίδης, 2006).

Η βασική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο προσεγγίσεων έγκειται στη σχέση των περιφερειακών ανισοτήτων με την εθνική ανάπτυξη. Η νεοκλασική προσέγγιση προβλέπει ότι τα υψηλότερα επίπεδα ανάπτυξης σχετίζονται με τα χαμηλότερα επίπεδα ανισοτήτων, ενώ η οικονομική της συσσώρευσης υποστηρίζει το αντίθετο. Τα τελευταία χρόνια, αρκετοί συγγραφείς υποστηρίζουν ότι οι δύο προσεγγίσεις συνυπάρχουν σε όλα τα χωρικά επίπεδα, αλλά σε διαφορετική αναλογία και δυναμικότητα (Petrakos, 2008). Είναι χαρακτηριστική η επικράτηση των νεοκλασικών οικονομικών μετά τη δεκαετία του '60. Ωστόσο, από τη δεκαετία του '80 και '90 παρατηρείται η επιστροφή των οικονομικών της συσσώρευσης. Βασική θέση των δεδομένων οικονομικών είναι ότι είναι στη φύση του οικονομικού συστήματος της αγοράς να παράγει και να αναπαράγει οικονομικές ανισότητες σε διάφορα χωρικά επίπεδα. Το κύριο χαρακτηριστικό αυτών των ανισοτήτων είναι ότι στηρίζονται σε μία συσσωρευτική διαδικασία και δεν έχουν παροδικό χαρακτήρα. Το κοινό αυτό πόρισμα

προέρχεται από τρεις σχολές: της αστικής οικονομικής, της θεωρίας της ενδογενούς ανάπτυξης και της νέας οικονομικής γεωγραφίας (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004).

Η σχολή της αστικής οικονομικής υποστηρίζει ότι, η συγκέντρωση πληθυσμού και δραστηριοτήτων συμβάλλει στην αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων, και αυξάνουν την παραγωγικότητά τους σε σχέση με άλλους εκτός των αστικών κέντρων τόπους εγκατάστασης. Η θέση αυτή έρχεται σε αντίθεση με την νεοκλασική αντίληψη της κινητικότητας των πόρων. Αντίθετα, υποστηρίζει ότι, η συγκέντρωση των επιχειρήσεων προκαλεί μείωση του κόστους παραγωγής εξαιτίας της λειτουργίας εσωτερικών και εξωτερικών οικονομιών κλίμακας. Οι εξωτερικές οικονομίες κλίμακας ή οικονομίες συγκέντρωσης αφορούν κοστολογικά οφέλη που προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον των επιχειρήσεων και διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: τις οικονομίες αστικοποίησης και τις οικονομίες εντοπιότητας. Οι οικονομίες συγκέντρωσης λειτουργούν ως δύναμη έλξης δραστηριοτήτων και παραγωγικών πόρων ανάλογης του μεγέθους των πόλεων ή των κλαδικών συγκεντρώσεων που φιλοξενούν, και συμβάλλουν στην αύξηση των χωρικών ανισοτήτων (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004).

Η βασική θέση της θεωρίας της ενδογενούς ανάπτυξης είναι ότι οι αύξουσες αποδόσεις κλίμακας προκύπτουν από τη συσσώρευση της γνώσης ως εξής (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004):

- Η γνώση παράγεται ως αποτέλεσμα πόρων που κατανέμονται στην έρευνα και υπόκειται σε φθίνουσες αποδόσεις κλίμακας, δηλαδή η αύξηση της γνώσης είναι λιγότερο από αναλογική σε σχέση με την αύξηση των πόρων,
- Η συμβολή της γνώσης στην παραγωγή του προϊόντος μιας επιχείρησης υπόκειται σε αύξουσες αποδόσεις κλίμακας, δηλαδή το προϊόν αυξάνεται αναλογικά περισσότερο σε σχέση με τη βελτίωση της γνώσης και
- Η γνώση που παράγεται σε μία επιχείρηση δημιουργεί θετικές εξωτερικές οικονομίες για όλες τις επιχειρήσεις.

Η σχολή της νέας οικονομικής γεωγραφίας εξετάζει σε ένα υπόδειγμα γενικής ισορροπίας τις χωρικές δυναμικές που αναπτύσσονται σε μία οικονομία, της οποίας οι αγορές λειτουργούν σε καθεστώς ατελούς ανταγωνισμού, τα προϊόντα είναι διαφοροποιημένα, η παραγωγή στο επίπεδο της επιχείρησης υπόκειται σε αύξουσες αποδόσεις κλίμακας, υπάρχει κινητικότητα εργασίας και κεφαλαίου και το κόστος μεταφοράς είναι μη μηδενικό. Δηλαδή, το κόστος μεταφοράς και επομένως και ο

γεωγραφικός παράγοντας παίζει ουσιαστικό ρυθμιστικό ρόλο στην κατανομή των δραστηριοτήτων στο χώρο. Όταν το κόστος μεταφοράς είναι υψηλό, οι επιχειρήσεις τείνουν να λειτουργούν ως μονοπώλια και εγκαθίστανται στις επιμέρους περιφερειακές αγορές για να αποφύγουν την οικονομική επιβάρυνση της μεταφοράς των προϊόντων. Αντίθετα, όταν ο κόστος μεταφοράς μειώνεται, οι επιχειρήσεις έχουν την τάση να συγκεντρώνονται σε μεγαλύτερες αγορές, όπου απολαμβάνουν οικονομίες συγκέντρωσης στην παραγωγή (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004).

Τα βασικά σημεία της προσέγγισης της νέας οικονομικής γεωγραφίας είναι τα εξής (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004):

- Καθώς μειώνονται διαχρονικά οι αποστάσεις και το κόστος μεταφοράς, εξασθενούν και οι φυγόκεντρες δυνάμεις που αντιστάθμιζαν τη συσσωρευτική δυναμική των οικονομιών κλίμακας που αναπτύσσονται στην παραγωγή διαφοροποιημένων προϊόντων
- Η συσσωρευτική διαδικασία από ένα σημείο και έπειτα αυτοτροφοδοτείται καθώς οι μεγάλες και διαφοροποιημένες αγορές προσελκύουν νέες επιχειρήσεις, που συμβάλλουν στην περαιτέρω αύξηση της ελκυστικότητας των περιοχών
- Μία περιοχή μπορεί να επωφεληθεί από τη δυναμική της συσσώρευσης ανάλογα με το αν διαθέτει ή όχι ένα κρίσιμο αρχικό μέγεθος και τις κατάλληλες γεωγραφικές συντεταγμένες.

Τα αδύναμα σημεία των θεωριών αυτών συνδέονται κυρίως με δύο κεντρικά ζητήματα: τη διαμόρφωση και λειτουργία των περιφερειακών ανισοτήτων και τις διαδικασίες διάχυσης της ανάπτυξης σε άλλες περιοχές. Το πρώτο ευαίσθητο σημείο είναι οι περιφερειακές ανισότητες και ο ρόλος που θεωρείται ότι παίζουν στην αναπτυξιακή διαδικασία. Μέσα από τη λογική του μοντέλου ισορροπίας φαίνεται ότι η ίδια η αναπτυξιακή διαδικασία χρειάζεται τις περιφερειακές ανισότητες για να λειτουργήσει. Οι περιφερειακές ανισότητες (ως διαφορές δυναμικού) είναι ο μηχανισμός μέσα από τον οποίο κινητοποιούνται οι συντελεστές παραγωγής και η συνολική μεγέθυνση της οικονομίας (Ανδρικοπούλου, 1995).

Το δεύτερο ευαίσθητο σημείο είναι η διαδικασία διάχυσης της ανάπτυξης από τις πλούσιες στις φτωχές περιοχές και οι συνθήκες μέσα από τις οποίες η διάχυση αυτή μπορεί να υλοποιηθεί. Τα φαινόμενα διάχυσης δεν απασχολούν σοβαρά τις θεωρίες ισορροπίας στο βαθμό που η ανάπτυξη θεωρείται ως μια διαδικασία που προκύπτει από

την ελεύθερη κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής, «διαχέεται» δηλαδή ελεύθερα προς όλες τις κατευθύνσεις. Οι θεωρίες ανισορροπίας καλούνται να απαντήσουν στο ερώτημα για τον τρόπο με τον οποίο η ανάπτυξη, μέσα από μία διαδικασία που είναι ισχυρά συγκεντρωτική, διαχέεται και σε άλλες περιοχές ή τομείς της οικονομίας (Ανδρικοπούλου, 1995).

1.3 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ

Οι παράγοντες που επηρεάζουν τις περιφερειακές ανισότητες δύναται να είναι ιστορικοί, γεωμορφολογικοί, πολιτικοί και οικονομικοί. Στους ιστορικούς παράγοντες, που επηρεάζουν και συμβάλλουν στη διαμόρφωση των περιφερειακών ανισοτήτων, συγκαταλέγονται τα ιστορικά γεγονότα που συνέβαλαν στην ανάπτυξη ή υστέρηση ορισμένων περιοχών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Ελλάδα, της οποίας το μητροπολιτικό κέντρο ανήκει στο νότιο τμήμα του ηπειρωτικού της κορμού. Αυτό οφείλεται στη σταδιακή απελευθέρωση του ελληνικού κράτους, στη Μικρασιατική καταστροφή και στην μεταπολεμική διαίρεση της Ευρώπης σε Δύση και Ανατολή, δηλαδή συνέβη κυρίως για ιστορικούς λόγους. Σε αντίθεση με τις υπόλοιπες Μεσογειακές χώρες, των οποίων οι πρωτεύουσες βρίσκονται στο κεντρικό και βόρειο τμήμα της χώρας, προκειμένου να είναι πιο κοντά στα μεγάλα μητροπολιτικά κέντρα της Ευρώπης (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004 και Sirioroulos και Asteriou, 1998).

Η γεωγραφική θέση αλλά και οι επιμέρους γεωμορφολογικοί παράγοντες επηρεάζουν άμεσα την ανταγωνιστικότητα ορισμένων περιοχών, δεδομένου ότι συμβάλλουν στα μεταφορικά και επικοινωνιακά κόστη. Περιφέρειες με ευνοϊκή θέση απολαμβάνουν πλεονεκτήματα από την γρήγορη και εύκολη προσπελασιμότητα, όπως είναι η αύξηση της ελκυστικότητάς τους, και επομένως, η προσέλκυση νέων οικονομικών δραστηριοτήτων στην περιοχή (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004). Η δυσμενής μορφολογία του εδάφους ορισμένων περιοχών, όπως είναι οι ορεινές ή οι διάσπαρτες νησιωτικές ζώνες, συμβάλλει στη δημιουργία περιφερειακών ανισοτήτων. Συγκεκριμένα, το αναπτυξιακό πρόβλημα των συγκεκριμένων περιοχών συνίσταται σε (Κουρλιούρος, 2001):

- Δυσχέρειες προσπέλασης, που συνεπάγεται αυξημένα μεταφορικά κόστη και υψηλά κόστη εκσυγχρονισμού των υφιστάμενων υποδομών

- Φτωχά εδάφη που δεν προσφέρονται για ανάπτυξη αποδοτικών μορφών αγροτικής καλλιέργειας και υπάγονται σε δυσμενείς κλιματολογικές συνθήκες
- Στενή οικονομική βάση και εξάρτηση από μερικούς μόνο κλάδους, όπως είναι η γεωργία, κτηνοτροφία, δασοκομία ή και τουρισμό
- Χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα, δημογραφική γήρανση, εγκατάλειψη και παρακμή.

Είναι αποδεκτό ότι, διάφοροι πολιτικοί παράγοντες δύναται να συμβάλλουν στην άνιση χωρική ανάπτυξη, δεδομένου ότι είναι άμεσες οι επιδράσεις του συστήματος λήψης αποφάσεων και της άσκησης της πολιτικής δημοσίων επενδύσεων. Επιπλέον, η επάρκεια ή μη των πόρων, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο κατανέμονται, όπως και η γενικότερη διοικητική δομή μιας χώρας μπορεί να επηρεάσει τη χωρική ανάπτυξη. Γενικά, ο κρατικός μηχανισμός συμβάλλει ως ένα βαθμό στη δημιουργία αλλά και στην ενίσχυση ή εξάλειψη των χωρικών ανισοροπιών, βάσει των πολιτικών που επιλέγονται και των μέτρων με τα οποία επιδιώκεται η αντιμετώπιση τέτοιων ζητημάτων. Ο βαθμός συγκέντρωσης ή αποκέντρωσης των διοικητικών δομών μιας χώρας αποτελεί σημαντικό παράγοντα άμβλυνσης ή αντίθετα διεύρυνσης των υφιστάμενων περιφερειακών ανισοτήτων. Οι χώρες στις οποίες έχει προωθηθεί μία ουσιαστική περιφερειακή αποκέντρωση πόρων και διοικητικών αρμοδιοτήτων, παρουσιάζονται περισσότερο ικανές να αναλαμβάνουν ενδογενείς τοπικές αναπτυξιακές πρωτοβουλίες από τις χώρες που χαρακτηρίζονται από συγκεντρωτικούς θεσμούς δημόσιας διοίκησης (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004 και Κουρλιούρος, 2001).

Ωστόσο, μεγαλύτερη επίδραση στις περιφερειακές ανισότητες φέρουν διάφοροι οικονομικοί παράγοντες. Στους οικονομικούς παράγοντες συγκαταλέγονται οι οικονομίες συγκέντρωσης και κλίμακας, η διεθνοποίηση της οικονομίας και η οικονομική ολοκλήρωση, το ανθρώπινο κεφάλαιο και η κοινωνία της γνώσης, το μέγεθος και η διάρθρωση της αγοράς, η εξειδίκευση, οι χωρικές επιπτώσεις των τομεακών πολιτικών, η επίδραση των οικονομικών κύκλων και το κρίσιμο μέγεθος των οικονομικών δραστηριοτήτων (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004 και Petrakos, 2008).

Ειδικότερα, περιφέρειες με σημαντική συγκέντρωση οικονομικών δραστηριοτήτων τείνουν να απολαμβάνουν αύξουσες αποδόσεις κλίμακας, δηλαδή θετικές εξωτερικές οικονομίες κλίμακας. Οι οικονομίες συγκέντρωσης είναι ο κυριότερος παράγοντας χωρικής συγκέντρωσης, αποτελούν εν ολίγοις μία κεντρομόλο δύναμη. Εν αντιθέσει, οι

αντιοικονομίες συγκέντρωσης λειτουργούν ως φυγόκεντρος δύναμη, δεδομένου ότι περιλαμβάνουν την κυκλοφορική συμφόρηση, τη μόλυνση του περιβάλλοντος, την εγκληματικότητα και άλλα και κατ' επέκταση, απωθούν την εγκατάσταση νέων επιχειρήσεων (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004 και Petrakos, 2008).

Σημαντική δύναμη να είναι και η επίδραση της διεθνοποίησης της οικονομίας και της οικονομικής ολοκλήρωσης. Ειδικότερα, η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ελαχιστοποιεί τα εμπόδια του εμπορίου, και ως εκ τούτου αυξάνεται η ανταγωνιστικότητα και αποτελεσματικότητα της ευρωπαϊκής οικονομίας στις παγκόσμιες αγορές. Ωστόσο, η εξάλειψη των εμποδίων εκθέτει την παραγωγική βάση των περιοχών στο διεθνή ανταγωνισμό, ενώ μέχρι πρότινος προστατεύονταν. Επομένως, αναμένεται ότι περιφέρειες με αδύναμη παραγωγική βάση να έχουν μεγαλύτερη ευαισθησία στο άνοιγμα της οικονομίας. Από την άλλη, περιφέρειες με διαφοροποιημένη παραγωγική βάση και αναδιαρθρωμένη κλαδική σύνθεση δύναται να έχουν μεγαλύτερη επιτυχία στην προσαρμογή στο νέο οικονομικό περιβάλλον. Επομένως, ο υψηλός βαθμός ολοκλήρωσης και διεθνοποίησης της οικονομίας δύναται να επηρεάσει την περιφερειακή ανάπτυξη, βάσει του επιπέδου της ανταγωνιστικότητας (Petrakos, 2008 και Πετράκος & Rodriguez-Pose, 2002).

Επιπρόσθετα, το ανθρώπινο κεφάλαιο και η κοινωνία της γνώσης επιδρούν στη διαμόρφωση των περιφερειακών ανισοτήτων. Συγκεκριμένα, περιφέρειες που έχουν καταρτισμένο εργατικό δυναμικό, σημαντικά μεγέθη επιστημονικού δυναμικού και ανώτατα εκπαιδευτικά ή ερευνητικά ιδρύματα δύναται να είναι καινοτόμες και ανταγωνιστικές, και επομένως μπορούν να έχουν υψηλά επίπεδα ανάπτυξης (Petrakos, 2008).

Επιπλέον, το μέγεθος και η διάρθρωση της αγοράς αποτελούν δύο σημαντικούς παράγοντες, οι οποίοι συμβάλλουν στη διαμόρφωση των χωρικών ανισοτήτων. Συγκεκριμένα, το μεγάλο μέγεθος της αγοράς δύναται να συμβάλλει στην προσέλκυση οικονομικών δραστηριοτήτων, λόγω της υψηλής ζήτησης. Ως εκ τούτου, οι νέες επιχειρήσεις μεγεθύνουν την αγορά, και επομένως συμβάλλουν στην προσέλκυση και άλλων. Δηλαδή, το μέγεθος της αγοράς διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, καθώς αυξάνει την ελκυστικότητα των περιφερειών και τις καθιστά πιο ανταγωνιστικές (Petrakos, 2008).

Ακόμη, σημαντική κρίνεται και η επίδραση που φέρει η διάρθρωση της αγοράς στις περιφερειακές ανισότητες. Στις μητροπολιτικές περιφέρειες υπάρχουν οικονομίες αστικοποίησης, δηλαδή οικονομικές δραστηριότητες που προσφέρουν υπηρεσίες στις επιχειρήσεις, με τις οποίες ενισχύεται η ανταγωνιστικότητάς τους, όπως είναι τραπεζικές και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, υψηλού επιπέδου δίκτυο προμηθευτών, υπηρεσίες προβολής και προώθησης των επιχειρήσεων. Οι παραπάνω δραστηριότητες έχουν αυστηρά αστικό χαρακτήρα και μπορούν να συμβάλλουν στη δημιουργία θέσεων εργασίας, καθώς και στην ανάπτυξη μεγάλων αστικών συγκεντρώσεων. Επίσης, τα παραγωγικά συστήματα που έχουν διαφοροποιημένη βάση επιτρέπουν τη χρησιμοποίηση επωνυμιών, οι οποίες ενισχύουν την περαιτέρω εξάπλωση των επιχειρήσεων σε νέες αγορές, διασφαλίζοντας την ανταγωνιστικότητά τους, και επομένως ενισχύουν την περιφερειακή ανάπτυξη (Petraikos, 2008).

Επιπρόσθετα, η εξειδίκευση ενισχύει την περιφερειακή ανάπτυξη, και επομένως συμβάλλει στη διαμόρφωση χωρικών ανισοτήτων. Αν και το συγκριτικό πλεονέκτημα είναι το βασικό προαπαιτούμενο για την ανταγωνιστικότητα και την ανάπτυξη, η σωστή στρατηγική περιφερειακής ανάπτυξης για να είναι επιτυχής πρέπει να υπακούει σε δύο κριτήρια. Πρώτον, είναι απαραίτητο να διασφαλίζεται η ισορροπία μεταξύ εξειδίκευσης και διαφοροποίησης της παραγωγικής βάσης. Δεύτερον, πρέπει να καθορίζεται η ένταση και κατεύθυνση μιας διαρθρωτικής αλλαγής, η οποία θα αξιοποιήσει τον επόμενο τεχνολογικό και οικονομικό κύκλο (Petraikos, 2008).

Σημαντική επίδραση στις χωρικές ανισότητες έχουν και οι τομεακές πολιτικές. Οι περιφερειακές πολιτικές στοχεύουν να αντισταθμίσουν τις δυσμενείς αρχικές συνθήκες των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών, καθώς και τις επιπτώσεις άλλων παραγόντων που τείνουν να τις αυξάνουν. Πολιτικές όπως η ανάπτυξη της E&A³, της ανάπτυξης υποδομών και ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης, καθώς και άλλες κλαδικές πολιτικές είναι αποτελεσματικές όταν οι πόροι κατανέμονται σε ήδη ανεπτυγμένες περιοχές. Ενώ, δεν εντοπίζονται τα ίδια αποτελέσματα στις περιοχές που υστερούν, ως εκ τούτου οι περιφερειακές ανισότητες δύναται να αυξηθούν. Εν ολίγοις, διαφαίνεται ότι τα διαρθρωτικά και οικονομικά χαρακτηριστικά των περιφερειών ασκούν σημαντικότερη επίδραση στην αναπτυξιακή φυσιογνωμία των περιοχών, από ότι συμβαίνει με την άσκηση τομεακών πολιτικών (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004 και Petraikos, 2008).

³ Έρευνα & Ανάπτυξη

Σημαντική επίδραση στις περιφερειακές ανισότητες έχουν και οι διακυμάνσεις της οικονομίας και οι οικονομικοί κύκλοι. Σε περιόδους υψηλής ανάπτυξης, οι ανισότητες τείνουν να αυξάνονται ενώ σε περιόδους ύφεσης μειώνονται. Οι ανεπτυγμένες περιφέρειες έχουν τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν τις συγκυρίες ενός ευνοϊκού οικονομικού περιβάλλοντος από τις λιγότερο ανεπτυγμένες. Η εξάρτηση των περιφερειακών ανισοτήτων από τους οικονομικούς κύκλους υποδηλώνει ότι κάθε φάση οικονομικής ανάκαμψης θα συνοδεύεται από έξαρση των ανισοτήτων, δημιουργώντας ένα δυσεπίλυτο πρόβλημα περιφερειακής πολιτικής (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004 και Petrakos & Saratsis, 2000).

Εν κατακλείδι, το κρίσιμο μέγεθος των οικονομικών δραστηριοτήτων έχει άμεση επίδραση στις περιφερειακές ανισότητες. Ειδικότερα, περιφέρειες με οικονομικές δραστηριότητες λιγότερες του κρίσιμου μεγέθους τους, πρέπει να καταβάλλουν προσπάθειες για την επίτευξη ισόρροπης ανάπτυξης (Petrakos, 2008).

Ανακεφαλαιώνοντας, περιφέρειες που απολαμβάνουν οικονομίες κλίμακας και συγκέντρωσης, με ευνοϊκή γεωγραφική θέση και άφθονους φυσικούς και ανθρώπινους πόρους ή ακόμη χαίρουν ευνοϊκών αρχικών συνθηκών, δύναται να είναι ανταγωνιστικές στο νέο οικονομικό περιβάλλον και να έχουν υψηλή ανάπτυξη. Από την άλλη, περιφέρειες που δεν χαρακτηρίζονται από τα παραπάνω θετικά γνωρίσματα αναμένεται να αντιμετωπίσουν σοβαρές δυσκολίες, ώστε να είναι ανταγωνιστικές στο νέο οικονομικό περιβάλλον. Οι μητροπολιτικές περιοχές, με διαφοροποιημένη παραγωγική βάση και που βρίσκονται κοντά στα ανεπτυγμένα ευρωπαϊκά αστικά κέντρα, αναμένεται να επωφεληθούν πολλών ευκαιριών, γεννώμενων από τη διεθνοποίηση και οικονομική ολοκλήρωση (Petrakos, 2008).

1.4 ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η εκτίμηση και αξιολόγηση των περιφερειακών ανισοτήτων στην Ελλάδα με χρήση της Shift – Share Analysis. Γι αυτό το λόγο, πραγματοποιείται μία συνοπτική παρουσίαση και περιγραφή των εναλλακτικών μορφών της Shift – Share Analysis, καθώς και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της κάθε μίας. Στην επόμενη ενότητα πραγματοποιείται η βιβλιογραφική επισκόπηση, που έχει ως αντικείμενο την αξιοποίηση της Shift – Share Analysis ως προγνωστικό εργαλείο. Επιπλέον, παρουσιάζονται διάφορες εναλλακτικές

μορφές της Shift – Share Analysis, με τις οποίες επιχειρείται η βελτιστοποίηση της απόδοσής της ως περιγραφικό εργαλείο της περιφερειακής οικονομικής. Στην Τρίτη ενότητα γίνεται εφαρμογή τριών μεθοδολογιών, της παραδοσιακής Shift – Share Analysis, της Dynamic Shift – Share Analysis και της Shift – Share Analysis, που ενσωματώνει την ομοθετική απασχόληση. Ενώ, πραγματοποιείται συγκριτική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των μεθοδολογιών. Τέλος, στην τελευταία ενότητα διατυπώνονται τα γενικά συμπεράσματα τα οποία προκύπτουν από την ανάλυση που προηγήθηκε και προτάσεις που αφορούν στην αντιμετώπιση του περιφερειακού προβλήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ SHIFT – SHARE ANALYSIS

Η Shift – Share Analysis είναι μία από τις πλέον διαδεδομένες μεθόδους περιφερειακής ανάλυσης και προγραμματισμού και στοχεύει στη διερεύνηση των παραγόντων που προκαλούν διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης ανάμεσα στις περιφέρειες. Αποτελεί μία περιγραφική μέθοδο, η οποία χρησιμοποιείται για την ερμηνεία των μεταβολών των περιφερειακών μεγεθών σε δύο σημεία στο χρόνο. Επιπλέον, αποτελεί εργαλείο για τη διάγνωση των περιφερειακών προβλημάτων, το σχεδιασμό της περιφερειακής πολιτικής, την αξιολόγηση της εφαρμοζόμενης περιφερειακής πολιτικής και την επιλογή των μέσων της. Εν ολίγοις, αποτελεί ένα εναλλακτικό εργαλείο εκτίμησης των περιφερειακών ανισοτήτων (Ψυχάρης και Καζάζης, 2002).

2.1 ΤΑ ΠΡΩΙΜΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ SHIFT – SHARE ANALYSIS

Η Shift – Share Analysis γεννάται τη δεκαετία του '40 αλλά ουσιαστικά, εισάγεται το 1960 από τους Perloff, Dunn, Lampard και Muth. Η ανάλυσή τους επικεντρώνεται στη συνολική περιφερειακή απασχόληση, και συνίστανται σε δύο μεταβλητές: τη συνολική απόκλιση της περιφέρειας (TS) και στη διαφορική απόκλιση της περιφέρειας (DS). Οι συνιστώσες υπολογίζονται από τους παρακάτω τύπους:

$$TS = \sum_i e_i^t - \sum_i NS_i \quad (2.1)$$

$$DS = TS - \sum_i IM_i \quad (2.2)$$

Επομένως,

$$DS = \sum_i e_i^t - \sum_i e_i^{t-1} - \sum_i NS_i - \sum_i IM_i \quad (2.3)$$

Ωστόσο, ισχύει

$$e_i^t - e_i^{t-1} = NS_i + IM_i + RS_i \quad (2.4)$$

και από την πρόσθεση των δύο τελευταίων σχέσεων προκύπτει ότι,

$$DS = \sum_i RS_i \quad (2.5)$$

Ο Dunn, το 1960, επικεντρώνεται στην οικονομική απόδοση της περιφέρειας συνολικά και όχι στην ανάπτυξη ή ύφεση που μπορεί να παρουσιάζει κάποιος κλάδος της δεδομένης περιοχής, αλλά και στα συμπεράσματα που δύναται να εξαχθούν από τις αλλαγές στο συγκριτικό πλεονέκτημα ενός κλάδου. Γενικά, αυτή η μεθοδολογία αποσκοπούσε στην αξιολογήσή της, αλλά και χρησιμοποιήθηκε κυρίως, ως εκ των προτέρων αξιολόγηση (Dunn, 1960).

Το 1964, με τον Ashby εισάγονται τρεις συνιστώσες στην ανάλυση και διερευνώνται οι αποκλίσεις μεμονωμένων κλάδων σε περιφερειακό επίπεδο. Η ανάλυση της απόκλισης – συμμετοχής, που χρησιμοποιείται, ταυτίζεται με την σχέση (2.3) (Moore και Stevens, 1980).

2.2 Η ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΜΟΡΦΗ ΤΗΣ SHIFT – SHARE ANALYSIS

Η μέθοδος συνίσταται στη διάκριση της μεταβολής ενός περιφερειακού μεγέθους ανάλογα με τα αίτια που προκάλεσαν τη μεταβολή αυτή κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου. Η πραγματοποιηθείσα μεταβολή μπορεί να διακριθεί στις εξής συνιστώσες:

- τη *συνιστώσα της εθνικής συμμετοχής*, με την οποία υπολογίζεται η μεταβολή της απασχόλησης στην περιφέρεια r , υπό την προϋπόθεση ότι ο ρυθμός μεταβολής της θα είναι ίδιος με το ρυθμό μεταβολής της απασχόλησης σε εθνικό επίπεδο και
- τη *συνιστώσα της απόκλισης*, η οποία αντιπροσωπεύει κάθε είδους αποκλίσεις μεταξύ της μεταβολής της περιφερειακής απασχόλησης και της συνιστώσας εθνικής συμμετοχής.

Η συνιστώσα της απόκλισης περιλαμβάνει την *ομολογική απόκλιση*, με την οποία υπολογίζεται το ποσό της απόκλισης που οφείλεται στην κλαδική διάρθρωση. Είναι αξιοσημείωτο ότι, οι ανεπτυγμένες περιφέρειες, με δυναμικούς παραγωγικούς κλάδους και με ρυθμό αύξησης της απασχόλησης μεγαλύτερο από τον αντίστοιχο εθνικό έχουν θετική αυτή τη συνιστώσα, ενώ παίρνει αρνητική τιμή όταν ο ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης είναι μικρότερος από τον αντίστοιχο εθνικό. Επιπλέον, η συνιστώσα της απόκλισης περιλαμβάνει και τη *διαφορική απόκλιση*, με την οποία υπολογίζεται το ποσό της απόκλισης που οφείλεται στην ανάπτυξη ορισμένων παραγωγικών κλάδων, οι οποίοι αναπτύσσονται με μεγαλύτερο ή μικρότερο ρυθμό από τον αντίστοιχο εθνικό. Η

δεδομένη συνιστώσα είναι θετική σε περιφέρειες που εμφανίζουν τοπικά πλεονεκτήματα στην ανάπτυξη ορισμένων κλάδων (Πολύζος, 2005).

Στην παραδοσιακή μορφή της ανάλυσης, οι επιμέρους συνιστώσες υπολογίζονται, όπως φαίνονται παρακάτω:

εθνική συνιστώσα	$NE_{ij} = E_{ij} * (g_{oo})$
ομολογική απόκλιση	$IM_{ij} = E_{ij} * (g_{io} - g_{oo})$
διαφορική απόκλιση	$CE_{ij} = E_{ij} * (g_{ij} - g_{io})$

όπου g ο ρυθμός αύξησης της απασχόλησης, g_{ij} ο ρυθμός αύξησης της απασχόλησης στον κλάδο i και στην περιφέρεια j τη δεδομένη χρονική περίοδο, g_{io} ο εθνικός ρυθμός αύξησης της απασχόλησης στον κλάδο i , g_{oo} ο συνολικός εθνικός ρυθμός αύξησης της απασχόλησης, δηλαδή σε όλους τους παραγωγικούς κλάδους, E_{ij} η απασχόληση στον κλάδο i και στην περιφέρεια j και $t-1$, t η αρχή και το τέλος της χρονικής περιόδου που μελετάται. Επομένως, η ανάλυση της απόκλισης – συμμετοχής παίρνει την παρακάτω μορφή (Loveridge και Selting, 1999):

$$\begin{aligned} \Delta E_{ij} &= E_{ij}^t - E_{ij}^{t-1} \\ &= NE_{ij} + IM_{ij} + CE_{ij} = E_{ij} * (g_{oo}) + E_{ij} * (g_{io} - g_{oo}) + E_{ij} * (g_{ij} - g_{io}) \end{aligned} \quad (2.6)$$

Μεγάλο τμήμα της βιβλιογραφίας επικεντρώνεται στις αδυναμίες της Shift – Share Analysis και επιδιώκει την απομόνωση αυτών των αδυναμιών, προκειμένου να καθοριστεί ο βαθμός στον οποίο επηρεάζεται η ακεραιότητα της ανάλυσης. Τα μειονεκτήματα της ανάλυσης αφορούν (Loveridge και Selting, 1992):

- στην έλλειψη θεωρητικού υποβάθρου
- στον αυξημένη βαρύτητα του επιπέδου της απασχόλησης στην αρχή της χρονικής περιόδου, που εξετάζεται
- η ταξινόμηση των οικονομικών κλάδων και η επίδρασή αυτής στις συνιστώσες της ανάλυσης
- στην αλληλεξάρτηση μεταξύ ομολογικής και διαφορικής απόκλισης.

Παρά τη συνεχή κριτική στην ανάλυση, η αξιοποίησή της για την πρόβλεψη των περιφερειακών επιδόσεων και για την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης είναι όλο και μεγαλύτερη. Αυτό συμβαίνει γιατί η πρόσβαση στα στοιχεία που απαιτούνται είναι εύκολη και γρήγορη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ SHIFT – SHARE ANALYSIS

Η παρούσα ενότητα αποτελείται από δύο τμήματα. Το πρώτο αφορά στη βιβλιογραφική επισκόπηση ως προς τις εναλλακτικές μορφές που μπορεί να λάβει η Shift – Share Analysis, προκειμένου να αξιοποιηθεί ως ικανοποιητικό και αποτελεσματικό προγνωστικό εργαλείο. Στην ενότητα 2.2 παρουσιάζονται οι εναλλακτικές μορφές που έχει λάβει η παραδοσιακή Shift – Share Analysis, ώστε να βελτιωθεί η απόδοσή της ως περιγραφικό εργαλείο της περιφερειακής οικονομικής.

3.1 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ SHIFT – SHARE ANALYSIS ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΩΣ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ

Το 1969, μέσω του Brown, πραγματοποιείται η πρώτη εμπειρική δοκιμή στην Shift – Share Analysis. Συγκεκριμένα, επεξεργάζεται η τυπολογία του Ashby, προκειμένου να γίνουν προβλέψεις για την περιφερειακή απασχόληση. Ειδικότερα, μετατρέπεται η χρονική στιγμή t σε $t+1$ στη σχέση (2.4), ενώ η χρονική στιγμή t γίνεται $t-1$. Η εξωγενής πρόβλεψη της εθνικής συνιστώσας και της ομολογικής απόκλισης μπορεί να πραγματοποιηθεί, επομένως κρίνεται απαραίτητο, να προβλεφθεί η αλλαγή της περιφερειακής απασχόλησης στον κλάδο i . Γι αυτό το λόγο, χρησιμοποιείται η σταθερή απόκλιση του Beaud, δηλαδή ισχύει:

$$[RS_i]_t^{t+1} = [RS_i]_{t-1}^t \quad (3.1)$$

Η παραπάνω σχέση υποδηλώνει ότι, η απόκλιση της απασχόλησης σε ένα δεδομένο κλάδο είναι ίδια την χρονική περίοδο που έπεται, με την χρονική περίοδο που προηγήθηκε.

Ο Brown αρχίζει από την παραδοχή ότι, για να γίνουν προβλέψεις με την ανάλυση της απόκλισης – συμμετοχής, είναι απαραίτητο να υπάρχουν τα στοιχεία της απασχόλησης για την περιφέρεια και με αυτόν τον τρόπο, δύναται να υπολογιστούν οι επιμέρους συνιστώσες της ανάλυσης. Ισχύει ότι,

$$E_i^* = E_i + \Delta E_i^* \quad (3.2)$$

Όπου

$$\begin{aligned} \Delta E_i^* &= E_i^* - E_i \\ &= E_i [(US^*/US) - 1] + E_i [(US_i^*/US_i) - (US^*/US)] + \\ &\quad + E_i [(E_i^*/E_i) - (US_i^*/US_i)] \end{aligned} \quad (3.3)$$

Με τα US_i και US_i^* να αντιπροσωπεύουν την εθνική απασχόληση, συνολικά και στον δεδομένο κλάδο, αντίστοιχα. Με αυτόν τον τύπο υπολογίζεται η απασχόληση στον κλάδο i και στη δεδομένη περιφέρεια στο τέλος της χρονικής περιόδου, που εξετάζεται. Με την ίδια λογική, μπορεί να υπολογιστεί η αναμενόμενη απασχόληση στον ίδιο κλάδο και περιφέρεια για την επόμενη χρονική περίοδο. Πιο αναλυτικά, θα ισχύει:

$$E_i^{**} = E_i^* + \Delta E_i^{**} \quad (3.4)$$

$$\begin{aligned} \Delta E_i^{**} &= E_i^{**} - E_i^* \\ &= E_i^* [(US^{**}/US^*) - 1] + E_i^* [(US_i^{**}/US_i^*) - (US^{**}/US^*)] + \\ &\quad + E_i^* [(E_i^{**}/E_i^*) - (US_i^{**}/US_i^*)] \end{aligned} \quad (3.5)$$

Η εξωγενής πρόβλεψη των US^{**} και US_i^{**} , μας επιτρέπει τον υπολογισμό της αναμενόμενης απασχόλησης στον κλάδο (E_i^{**}), της εθνικής συνιστώσας και της ομολογικής απόκλισης. Απομένει, ωστόσο, η διαφορική απόκλιση, η οποία ισούται με:

$$E_i^* [(E_i^{**}/E_i^*) - (US_i^{**}/US_i^*)] \quad (3.6)$$

Στον Brown με πολύ συντομία παρουσιάζονται δύο υποδείγματα, με τα οποία είναι εφικτός ο υπολογισμός της διαφορικής απόκλισης. Στο πρώτο υπόδειγμα, χρησιμοποιείται η διαφορική απόκλιση της προηγούμενης περιόδου σε συνδυασμό με την ανάπτυξη του κλάδου σε εθνικό επίπεδο και την χρονική περίοδο, που προηγήθηκε. Έτσι προκύπτει:

$$[(US_i^*/US_i) E_i [(E_i^*/E_i) - (US_i^*/US_i)]] \quad (3.7)$$

Στο δεύτερο υπόδειγμα, χρησιμοποιούνται νέες πληροφορίες. Συγκεκριμένα, η διαφορική απόκλιση υπολογίζεται από τον εξής τύπο:

$$E_i^* [(E_i^*/E_i) - (US_i^*/US_i)] \quad (3.8)$$

Χρησιμοποιείται η διαφορά της εθνικής από την περιφερειακή απασχόληση στον κλάδο. Ωστόσο, κανένα από τα δύο υποδείγματα δεν προσφέρει ακριβείς προβλέψεις, με αποτέλεσμα να συνίσταται η χρησιμοποίηση της παρελθούσης διαφορικής απόκλισης για τον υπολογισμό της αντίστοιχης μελλοντικής. Ειδικότερα, η Shift – Share Analysis παίρνει την παρακάτω μορφή:

$$E_i^{**} = E_i^* + E_i^* [(US^{**}/US^*) - 1] + E_i^* [(US_i^{**}/US_i^*) - (US^{**}/US^*)] + \alpha E_i [(E_i^*/E_i) - (US_i^*/US_i)] \quad (3.9)$$

Επιπλέον, εξετάζεται η απόδοση άλλων δύο υποδειγμάτων, της Ingrow Analysis και της Super Ingrow Analysis. Οι προβλέψεις των δύο υποδειγμάτων γίνονται μέσω των παρακάτω τύπων, αντίστοιχα.

$$E_i^{t+1} - E_i^t = E_i^t [(US_i^t/US_i^{t+1}) - 1] \quad (3.10)$$

$$E_i^{t+1} - E_i^t = E_i^t [(US_i^{t+1}/US_i^t) - 1] \quad (3.11)$$

Ειδικότερα, με την Ingrow Analysis υπολογίζεται η κλαδική περιφερειακή απασχόληση, βάσει του ρυθμού ανάπτυξης του κλάδου σε εθνικό επίπεδο την προηγούμενη χρονική περίοδο. Ενώ, με την Super Ingrow Analysis ο αντίστοιχος υπολογισμός γίνεται βάσει του αναμενόμενου ρυθμού ανάπτυξης του κλάδου σε εθνικό επίπεδο.

Ακολουθεί ο υπολογισμός της απόδοσης των παραπάνω μοντέλων μέσω του συντελεστή ανισότητας Theil, δηλαδή πραγματοποιείται σύγκριση μεταξύ προβλεφθουσών και πραγματικών ποσοστιαίων μεταβολών της απασχόλησης⁴. Το συμπέρασμα, που εξάγεται είναι ότι, η Super Ingrow Analysis έχει την καλύτερη απόδοση, δεδομένου ότι ο συντελεστής παίρνει τις μικρότερες τιμές, ενώ ακολουθεί η

⁴ Συγκεκριμένα, αποσυνθέεται ο συντελεστής ανισότητας σε τρεις επιμέρους συνιστώσες, το συντελεστή μεροληψίας, το συντελεστή κλίσης και το κατάλοιπο, προκειμένου να εντοπιστεί η πηγή του σφάλματος. Ο συντελεστής ανισότητας του Theil υπολογίζεται από τον παρακάτω τύπο:

$$U = \left[\sum_{i=1}^N (P_i - A_i)^2 / N \right] / \left[(A_i^2) / N \right]^{1/2} \quad (3.12)$$

όπου:

$$\left[\sum_{i=1}^N (P_i - A_i)^2 / N \right] = (P^* - A^*)^2 + (Sp - Sa)^2 + 2(1 - r) Sp Sa \quad (3.13)$$

Ingrow Analysis. Αντίθετα, η Shift – Share Analysis δεν είναι αποτελεσματική ως προς την πραγματοποίηση προβλέψεων.

Αυτό συμβαίνει, διότι η συνιστώσα της διαφορικής απόκλισης παρουσιάζει μεγάλη αστάθεια, η οποία γεννά προβλήματα στο σχεδιασμό πολιτικών, δεδομένου ότι αντιπροσωπεύει τις οικονομικές δυνάμεις που καθορίζουν την ανάπτυξη δεδομένων κλάδων της οικονομίας μιας περιφέρειας. Επιπλέον, η Shift – Share Analysis δεν φαίνεται να αποτελεί χρήσιμο εργαλείο στην ταξινόμηση των κλάδων της περιφέρειας στο χρόνο. Ακόμη, δεν συσχετίζεται με τις υπόλοιπες οικονομικές δυνάμεις που καθορίζουν την ανταγωνιστικότητα μιας περιφέρειας. Σε γενικά πλαίσια, από την έρευνα του Brown διαφαίνεται ότι η δεδομένη ανάλυση δεν δύναται να περιγράψει την οικονομική ανάπτυξη μιας περιφέρειας (Brown, 1969 και Brown, 1971).

Η άποψη του Brown αμφισβητείται από αρκετούς, συμπεριλαμβανομένου του Paraskevoroulos, υποστηρίζοντας ότι το δείγμα, που χρησιμοποιείται στην έρευνά του, είναι μικρό και επομένως, μη αντιπροσωπευτικό. Ως εκ τούτου αποδοκιμάζεται το συμπέρασμα ότι η διαφορική συνιστώσα είναι ασταθής (Paraskevoroulos, 1971).

Τα συμπεράσματα του Brown διερευνώνται και από τους Floyd και Sirmans, το 1973. Ειδικότερα, χρησιμοποιείται πιο αντιπροσωπευτικό δείγμα και δεδομένα και εξάγεται το συμπέρασμα ότι, η διαφορική απόκλιση για κάθε κλάδο, που εξετάζεται, είναι πιο σταθερή σε σχέση με τα αποτελέσματα του Brown. Επίσης, υποστηρίζεται ότι η Shift – Share Analysis αποτελεί ένα πολύ ικανοποιητικό εργαλείο στη διερεύνηση των παραγόντων, οι οποίοι συμβάλλουν στη διαμόρφωση διαφορετικών επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων οικονομικών κλάδων. Ωστόσο, είναι αξιοσημείωτο ότι, η καλύτερη μορφοποίηση της συνιστώσας της διαφορικής απόκλισης, μπορεί να την καταστήσει πιο αποτελεσματική μέθοδο ως προς τις προβλέψεις της (Floyd και Sirmans, 1973).

Το 1972, ο Greenberg επικεντρώνεται στην αποσύνθεση της Shift – Share Analysis, προκειμένου προβλέψεις που αφορούν σε μεγάλες χωρικές ενότητες να μπορούν να χρησιμοποιηθούν και σε μικρότερης κλίμακας περιοχές. Οι κλάδοι ταξινομούνται σε τρεις κατηγορίες: αυτούς που απευθύνονται στην εσωτερική αγορά, αυτούς που έχουν εξαγωγικό προσανατολισμό και αυτούς που έχουν εισαγωγικό προσανατολισμό. Εξετάζονται διάφορες εναλλακτικές αναλύσεις για κάθε κατηγορία οικονομικών κλάδων. Σε νομαρχιακό επίπεδο, τα αποτελέσματα του Greenberg δείχνουν ότι, η

ανάλυση που προϋποθέτει σταθερή συμμετοχή του πληθυσμού προσφέρει τις καλύτερες προβλέψεις (Greenberg, 1972).

Το 1973, οι James και Hughes διερευνούν μία πιο βελτιωμένη μορφή της Shift – Share Analysis. Η παραδοχή, η οποία γίνεται είναι ότι, αν οι ρυθμοί αύξησης της απασχόλησης σε έναν δεδομένο κλάδο είναι σταθεροί, τότε αυτό δύναται να χαρακτηρίσει την εθνική και περιφερειακή ανάπτυξη για μικρά χρονικά διαστήματα. Έτσι, προκύπτουν οι εξής μορφές υπολογισμού της απασχόλησης σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, αντίστοιχα:

$$E_{ijt} = a * e^{bt} \quad (3.14)$$

$$E_{it} = c * e^{dt} \quad (3.15)$$

Από τις παραπάνω σχέσεις προκύπτει:

$$E_{ijt} / E_{it} = (a/c) * e^{(b-d)*t} * (u/v) \quad (3.16)$$

Όπου τα a,b,c και d είναι παράμετροι και τα u και v τα πιθανά σφάλματα. Προκειμένου να μετατραπεί η σχέση (3.16) σε γραμμική συνάρτηση, λογαριθμίζεται, και επομένως προκύπτει:

$$\log_e(E_{it} / E_{ijt}) = \log_e(a/c) + (b-d)*t + \log_e(u/v) \quad (3.17)$$

Προκειμένου να εξακριβωθεί η ακρίβεια των προβλέψεων, χρησιμοποιείται ως βασικό εργαλείο η απόκλιση μεταξύ προβλεπόμενης και πραγματικής τιμής των μεταβλητών. Όσο πιο μικρή είναι η απόκλιση, τόσο πιο ακριβείς είναι οι προβλέψεις και επομένως η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται. Για την αποσύνθεση του σφάλματος σε τρία τμήματα, χρησιμοποιείται η μέθοδος των ελαχίστων τετραγώνων.⁵ Από τα αποτελέσματα της έρευνας, συμπεραίνεται ότι η μεθοδολογία των James και Hughes είναι πολύ χρήσιμη και αποτελεσματική ως προς τις προβλέψεις, όταν χρησιμοποιείται

⁵ Ειδικότερα,

$$A_i = a + bP_i + v_i \quad (3.18)$$

όπου A_i είναι η πραγματική τιμή και P_i η προβλεπόμενη. Από τα παραπάνω προκύπτουν τρεις επιμέρους συνιστώσες του σφάλματος: ο συντελεστής μεροληψίας = $(\bar{A} - \bar{P})^2$, ο συντελεστής κλίσης = $(1-b)^2 * \sigma^2$ και το κατάλοιπο = $\sigma^2 * v^4$.

βραχυπρόθεσμα, ενώ η Shift – Share Analysis στην παραδοσιακή της μορφή είχε ικανοποιητική απόδοση (James και Hughes, 1973).

Μία τροποποιημένη ανάλυση χρησιμοποιείται και από τον Zimmerman, το 1975. Ωστόσο, η δεδομένη ανάλυση πάσχει από θεωρητική αιτιολόγηση. Επιπλέον, μειονεκτεί δεδομένου ότι χρησιμοποιείται η απασχόληση και όχι η μεταβολή της για τον υπολογισμό των προβλέψεων. Επιπρόσθετα, πραγματοποιείται η συγκριτική αξιολόγηση έξι προγνωστικών μεθόδων και αξιοποιείται ο συντελεστής ανισότητας του Theil, προκειμένου να αξιολογηθούν οι προβλέψεις. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι, η τροποποιημένη μορφή της ανάλυσης δεν είναι ιδιαίτερα αποδοτική (Zimmerman, 1975).

Το 1976, από τον Hellman επιχειρείται η επισκόπηση τεσσάρων προγνωστικών μεθοδολογιών, η παρουσίαση ενός εναλλακτικού υποδείγματος, το οποίο υπερτερεί των προηγούμενων και η συγκριτική αξιολόγηση των αποδόσεών τους. Ειδικότερα, η πρώτη ανάλυση που περιγράφεται είναι η ανάλυση *σταθερής συμμετοχής στην εθνική απασχόληση* (constant share of national employment). Σε αυτήν την περίπτωση, ο κλάδος i της περιφέρειας j την χρονική στιγμή t διατηρεί τη συμμετοχή της στην εθνική απασχόληση. Δηλαδή, ισχύει:

$$(E_{ij})_t = (E_{ij}/E_{ius})_o (E_{ius})_t \quad (3.19)$$

Η δεδομένη ανάλυση δεν μεταβάλλεται και δεν δύναται να περιγράψει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα του εκάστοτε κλάδου μιας περιφέρειας.

Η δεύτερη ανάλυση αφορά στη *σταθερή αναλογία μεταξύ της απασχόλησης και του πληθυσμού της περιφέρειας* (fixed ratio of employment to regional population). Συγκεκριμένα, χρησιμοποιείται η εξής τυπολογία:

$$(E_{ij})_t = (E_{ij}/P_j)_o (P_j)_t \quad (3.20)$$

Σε αυτήν την περίπτωση, η αύξηση της απασχόλησης αυξάνεται με τον ίδιο ρυθμό που αυξάνεται ο πληθυσμός της περιφέρειας. Κατά κάποιον τρόπο, αυτή η ανάλυση είναι πιο αποτελεσματική από την πρώτη, δεδομένου ότι επηρεάζεται από τον πληθυσμό της περιφέρειας.

Εν συνεχεία, περιγράφεται η Ρητή Shift – Share Analysis, στην οποία η ανάπτυξη ενός κλάδου στην περιφέρεια εξαρτάται από δύο συνιστώσες. Η πρώτη συνιστώσα ισούται

με τον ρυθμό ανάπτυξης του κλάδου σε εθνικό επίπεδο και η δεύτερη που δεν έχει καμία σχέση με τον εθνικό ρυθμό ανάπτυξης του κλάδου. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιείται η παρακάτω μεθοδολογία:

$$(E_{ij})_t = (E_{ij}/E_{ius})_o(E_{ius})_t + (C_{ij})_t \quad (3.21)$$

Η διαφορά της πρώτης μεθοδολογίας με την παρούσα είναι ότι, στην τελευταία προστίθεται η επίδραση της περιφερειακής συμμετοχής. Η επίδραση αυτή προέρχεται από τα πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα που προσφέρει μία περιφέρεια στην ανάπτυξη ή ύφεση ενός οικονομικού κλάδου. Ο υπολογισμός της καινούριας συνιστώσας μπορεί να επιτευχθεί μέσω του τύπου, που έπεται:

$$(C_{ij})_t = \Delta(E_{ij}/E_{ius})_{o \rightarrow t}(E_{ius})_t \quad (3.22)$$

Τέλος, περιγράφεται η Άρρητη Shift – Share Analysis. Στη δεδομένη ανάλυση, η περιφερειακή ανάπτυξη αποτελείται από δύο τμήματα, αυτό, που ισούται με τον ρυθμό ανάπτυξης του κλάδου σε εθνικό επίπεδο και αυτό, που αποτελεί τη διαφορική απόκλιση. Η μορφή της διαφορικής απόκλισης εξαρτάται από τον τύπο του οικονομικού κλάδου. Συγκεκριμένα, για κλάδους που προορίζονται στην εσωτερική αγορά, η διαφορική απόκλιση εξαρτάται από το επίπεδο ανάπτυξης της αγοράς. Έτσι, η τυπολογία που υιοθετείται παίρνει την παρακάτω μορφή:

$$(E_{ij})_t = (P_j/P_{us})_o(E_{ius})_t + (C_{ij})_t \quad (3.23)$$

Και

$$(C_{ij})_t = (P_j/P_{us})_{o \rightarrow t}(E_{ius})_t \quad (3.24)$$

Στην περίπτωση των οικονομικών κλάδων που έχουν εξαγωγικό προσανατολισμό, προστίθεται μία επιπλέον παράμετρος για τον υπολογισμό της διαφορικής απόκλισης, οι οικονομίες συγκέντρωσης. Συγκεκριμένα, διαφορική απόκλιση εκφράζεται μέσω του παρακάτω τύπου:

$$(C_{ij})_t^* = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + a_3x_3 \quad (3.25)$$

Επεξηγηματικά, με τα x_1 και x_2 υπολογίζονται οι οικονομίες συγκέντρωσης, και το x_3 εκφράζει το μέγεθος της αγοράς. Ενώ η ανάλυση ακολουθεί την παρακάτω μορφή:

$$(E_{ij})_t = (P_j/P_{us})_o(E_{ius})_t + (C_{ij})_t + (C_{ij})_t^* \quad (3.26)$$

Η αποτελεσματικότητα των παραπάνω υποδειγμάτων εξακριβώνεται βάσει του συντελεστή ανισότητας Theil. Τα αποτελέσματα, τα οποία προκύπτουν από την έρευνα, αποδεικνύουν ότι για όλες τις κλαδικές ομάδες, αυτές που προσανατολίζονται στην εσωτερική αγορά, αυτές που απευθύνονται σε ξένες αγορές και για το σύνολό τους, η ανάλυση της σταθερής αναλογίας μεταξύ της απασχόλησης και του πληθυσμού της περιφέρειας παράγει τις πιο ακριβείς προβλέψεις. Την ίδια απόδοση έχει και η ανάλυση της σταθερής συμμετοχής στην εθνική απασχόληση, με εξαίρεση τον κλάδο των επιχειρήσεων που απευθύνονται στην τοπική – εσωτερική αγορά. Η αναποτελεσματική απόδοση της Ρητής Shift – Share Analysis οφείλεται στη φύση της τυπολογίας, που χρησιμοποιείται, δεδομένου ότι τείνει να ακολουθεί την απόκλιση παλαιότερων χρονικών στιγμών. Τέλος, για την Άρρητη Shift – Share Analysis διαπιστώνεται ότι, τείνει να αποδίδει καλύτερα στις προβλέψεις για κλάδους της εσωτερικής αγοράς από ότι επιτυγχάνει στον κλάδο με εξαγωγικό προσανατολισμό, όπου έρχεται τελευταία στην ιεραρχία (Hellman, 1976).

Στα ίδια πλαίσια κινείται και ο Williamson, διερευνώντας τις παραμέτρους που μπορούν να συμβάλλουν στη βελτίωση της Shift – Share Analysis, ώστε να προκύπτουν πιο ακριβείς προβλέψεις. Λαμβάνοντας υπόψη τα πλεονεκτήματα από τη χρήση της Shift – Share Analysis – απλή μέθοδος, λιγότερες περιοριστικές παραδοχές και λιγότερα δεδομένα – προσαρμόζει νέα χαρακτηριστικά στη μέθοδο, προκειμένου να προβεί σε προβλέψεις. Ειδικότερα, χρησιμοποιούνται δεδομένα που αφορούν σε μεγαλύτερες χωρικές ενότητες, έτσι ώστε να διασφαλιστεί όσο το δυνατόν μεγαλύτερη σταθερότητα στις επικρατούσες τάσεις. Επιπλέον, η ομαδοποίηση των κλάδων γίνεται σε όσο το δυνατόν λεπτομερέστερες κατηγορίες. Επιπρόσθετα, όπου είναι δυνατόν χρησιμοποιούνται δεδομένα μεγαλύτερων ιστορικών περιόδων, προκειμένου να γίνουν καλύτερες παρατηρήσεις των τάσεων. Τέλος, επιτρέπεται η παραδοχή για σύγκληση των ρυθμών ανάπτυξης του κλάδου σε κάθε περιφέρεια με τον αντίστοιχο εθνικό. Εν συνεχεία, πραγματοποιείται σύγκριση των αποτελεσμάτων που εξάγονται, τόσο από τη Shift – Share Analysis όσο και από τη Super Ingrow Analysis, η οποία θεωρείται επικρατέστερη δεδομένου ότι είναι πιο αποδοτική ως προς την πραγματοποίηση προβλέψεων. Η σύγκριση γίνεται μέσω του συντελεστή ανισότητας του Theil. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι, ενσωματώνοντας στη Shift – Share Analysis κάποια

επιπλέον χαρακτηριστικά, η αποδοτικότητά της ως προς την πραγματοποίηση προβλέψεων αυξάνεται τόσο ώστε κάποια αποτελέσματα, που εξάγονται, να υπερτερούν των αντίστοιχων παραγόμενων από τη Super Ingrow Analysis (Williamson, 1980).

Προσπάθεια βελτίωσης της παραδοσιακής Shift – Share Analysis επιχειρείται και από τους Mulligan και Molin. Ειδικότερα, επιχειρείται η επεξεργασία και άλλων δεδομένων, εκτός της κλαδικής απασχόλησης. Έτσι, στην παραδοσιακή ανάλυση ενσωματώνεται και η απασχόληση ανά επάγγελμα στον κλάδο. Οι υπολογισμοί δεν διαφέρουν από την απλή Shift – Share Analysis , δεδομένου ότι η τυπολογία που χρησιμοποιείται δεν διαφέρει από την αρχική μεθοδολογία ωστόσο, πραγματοποιούνται ταυτόχρονα υπολογισμοί με χρήση μητρών συνάφειας. Σε γενικές γραμμές, με τη δεδομένη μορφή της Shift – Share Analysis παρατηρούνται και αναλύονται μεταβολές τόσο στα επαγγέλματα όσο και στους οικονομικούς κλάδους, ταυτόχρονα. Η μέθοδος χρησιμοποιείται με επιτυχία και για την πραγματοποίηση προβλέψεων. Τα αποτελέσματα της δεδομένης ανάλυσης υπερτερούν των αντίστοιχων παραγόμενων από την παραδοσιακή Shift – Share Analysis (Mulligan και Molin,2004).

Πίνακας 3.1: Κατηγοριοποίηση βιβλιογραφίας βάσει της προγνωστικής δυνατότητας της ανάλυσης απόκλισης – συμμετοχής

	Έτος	Συγγραφέας	Υπέρ	Κατά	Αντικείμενο
Πρώμα Στάδια Ανάλυσης	1960	Perloff, Dunn, Lampard & Muth	+		Εισαγωγή της ανάλυσης. Χρησιμοποίηση δύο συνιστωσών, της συνολικής και της διαφορικής απόκλισης της περιφέρειας.
	1960	Dunn	+		Διερευνά την οικονομική απόδοση της περιφέρειας συνολικά και όχι την ανάπτυξη ή ύφεση ενός μεμονωμένου οικονομικού κλάδου. Χρησιμοποίηση της ανάλυσης, κυρίως ως εκ των προτέρων αξιολόγηση.
	1964	Ashby	+		Εισαγωγή των τριών συνιστωσών στην ανάλυση και υπολογισμός των αποκλίσεων μεμονωμένων οικονομικών κλάδων της περιφέρειας
Αξιοποίηση της ανάλυσης ως προγνωστικό εργαλείο	1969	Brown		+	Επεξεργασία της Shift – Share Analysis για την πραγματοποίηση προβλέψεων. Σύγκριση των αποτελεσμάτων με τα αντίστοιχα από την Ingrow Analysis και την Super Ingrow Analysis, βάσει του συντελεστή ανισότητας Theil. Η απόδοση της Shift – Share Analysis δεν είναι ικανοποιητική ενώ, αμφισβητείται και η σταθερότητα της διαφορικής απόκλισης.
	1971	Paraskevopoulos	+		Άσκηση κριτικής στον Brown και υποστηρίζει ότι, το δείγμα που χρησιμοποιείται είναι μικρό και επομένως, μη αντιπροσωπευτικό. Επομένως, αμφισβητείται το συμπέρασμα περί αστάθειας της διαφορικής απόκλισης.
	1972	Greenberg	+		Ταξινόμηση οικονομικών κλάδων σε αυτούς που απευθύνονται στην εσωτερική αγορά, σε αυτούς με εξαγωγικό προσανατολισμό και σε αυτούς με εισαγωγικό προσανατολισμό, προκειμένου προβλέψεις που αφορούν σε μεγαλύτερες χωρικές ενότητες να μπορούν να χρησιμοποιηθούν και σε άλλες περιοχές, μικρότερης κλίμακας.
	1973	James & Hughes	+		Γίνεται η παραδοχή ότι, οι ρυθμοί αύξησης της απασχόλησης σε έναν δεδομένο κλάδο είναι σταθεροί. Αυτό δύνανται να χαρακτηρίσει την απασχόληση σε έναν κλάδο βραχυπρόθεσμα, τόσο σε περιφερειακό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Χρησιμοποιείται μία εναλλακτική μορφή της ανάλυσης και τα αποτελέσματα εξετάζονται με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων. Το υπόδειγμα είναι ικανοποιητικό, όταν χρησιμοποιείται βραχυπρόθεσμα.
		Floyd & Sirmans			Χρησιμοποίηση της μεθοδολογίας του Brown αλλά και πιο αντιπροσωπευτικού δείγματος, το οποίο οδηγεί σε διαφορετικά συμπεράσματα. Η διαφορική απόκλιση φαίνεται σταθερή.
	1975	Zimmerman	+		Χρησιμοποίησης μιας τροποποιημένης μορφής της ανάλυσης, η οποία πάσχει από θεωρητική αιτιολόγηση. Το υπόδειγμα δεν είναι αποδοτικό.
	1976	Hellman	+		Επισκόπηση τεσσάρων προγνωστικών μεθοδολογιών, παρουσίαση ενός εναλλακτικού μοντέλου, το οποίο υπερτερεί των προηγούμενων και συγκριτική αξιολόγηση των αποδόσεών τους, βάσει του συντελεστή Theil.
	1980	Williamson	+		Προσαρμογή ιδιαίτερων χαρακτηριστικών στη Shift – Share Analysis, τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι η ανάλυση είναι αποτελεσματική ως προς την πραγματοποίηση προβλέψεων.
	2004	Mulligan & Molin	+		Χρησιμοποιείται η απασχόληση ανά επάγγελμα και ανά κλάδο. Εφαρμόζεται η παραδοσιακή τυπολογία και πραγματοποιούνται ταυτόχρονα υπολογισμοί με χρήση μητρών συνάφειας. Με το δεδομένο υπόδειγμα, παρατηρούνται και αναλύονται μεταβολές τόσο στα επαγγέλματα όσο και στους οικονομικούς κλάδους.

Πηγή: **Ιδία Επεξεργασία**

3.2 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ SHIFT – SHARE ANALYSIS ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΗΣ ΩΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ

Μεγάλο τμήμα της βιβλιογραφίας έχει επικεντρωθεί στη Shift – Share Analysis, προκειμένου να βελτιωθεί η απόδοσή της ως περιγραφικό εργαλείο της περιφερειακής οικονομικής. Πιο κάτω, περιγράφονται διάφορες εναλλακτικές μορφές της ανάλυσης, με τις οποίες επιδιώκεται να συμπεριληφθούν επιπλέον χαρακτηριστικά της οικονομίας στο υπόδειγμα.

3.2.1 Το υπόδειγμα της ομοθετικής απασχόλησης και του διανεμητικού αποτελέσματος

Στο υπόδειγμα της ομοθετικής απασχόλησης και του διανεμητικού αποτελέσματος, υποστηρίζεται ότι η εξειδίκευση σε ένα κλάδο δεν είναι αποτέλεσμα μόνο της δυναμικότητας του κλάδου, αλλά συμβάλλει και η εξειδίκευση του εργατικού δυναμικού της περιφέρειας στην παραγωγική διαδικασία.⁶ Από τα παραπάνω προκύπτει ότι, με την παραδοσιακή μέθοδο υπολογισμού της διαφορικής απόκλισης δεν υπολογίζεται αυτό το οποίο καλείται να υπολογίσει, αλλά είναι βαθύτατα αναμειγμένη με την ομολογική απόκλιση. Γι αυτό το λόγο, εισάγεται η έννοια της ομοθετικής απασχόλησης (b_{ij}'), η οποία ορίζεται ως η απασχόληση που θα είχε ο κλάδος i της περιφέρειας j , αν η διάρθρωση της απασχόλησης στην περιφέρεια ήταν ίδια με την αντίστοιχη εθνική. Έτσι, η ομοθετική απασχόληση θα ισούται με:

$$b_{ij}' = b_{oj} * (b_{io}/b_{oo}) = b_{io} * (b_{oj}/b_{oo}) \quad (3.27)$$

όπου b_{io} είναι η απασχόληση στο δεδομένο κλάδο σε εθνικό επίπεδο, b_{oo} είναι η συνολική – εθνική απασχόληση και b_{oj} είναι η συνολική περιφερειακή απασχόληση.

Είναι αξιοσημείωτο ότι, όταν χρησιμοποιείται η ομοθετική απασχόληση στον υπολογισμό της διαφορικής απόκλισης, τότε δεν υπάρχει καμία επίδραση στην τελευταία από την ομολογική απόκλιση. Συγκεκριμένα, μπορεί να υπολογιστεί ως εξής:

$$c_{ij} = b_{ij}' * (r_{ij} - r_{io}) \quad (3.28)$$

Ωστόσο, υπολογίζοντας με την παραπάνω τυπολογία τη διαφορική απόκλιση, παραμένει τμήμα της περιφερειακής ανάπτυξης ανεξήγητο. Με τη χρησιμοποίηση μιας

⁶ Στην περίπτωση όπου, υπάρχουν δύο περιφέρειες a και b , με τον ίδιο αριθμό απασχολούμενων στον κλάδο ($b_{oa} = b_{ob}$) και με τον ίδιο ρυθμό ανάπτυξης του κλάδου i ($r_{ia} = r_{ib}$ και επομένως $r_{ia} - r_{io} = r_{ib} - r_{io}$), τότε τα c_{ia} και c_{ib} θα διαφέρουν αν $b_{ia} \neq b_{ib}$.

επιπλέον μεταβλητής, του διανεμητικού αποτελέσματος, το παραπάνω ζήτημα αντιμετωπίζεται. Το διανεμητικό αποτέλεσμα περιγράφεται από την εξής τυπολογία:

$$a_{ij} = (b_{ij} - b_{ij}') * (r_{ij} - r_{io}) \quad (3.29)$$

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι, η Shift – Share Analysis μπορεί να υπολογιστεί από τον παρακάτω τύπο:

$$d_{ij} = g_{ij} + k_{ij} + c_{ij} + a_{ij} \quad (3.30)$$

από τον οποίο προκύπτει:

$$d_{ij} = b_{ij} * r_{oo} + b_{ij}' * (r_{io} - r_{oo}) + b_{ij}'' * (r_{ij} - r_{io}) + (b_{ij} - b_{ij}') * (r_{ij} - r_{io}) \quad (3.31)$$

Μέσω του διανεμητικού αποτελέσματος δύναται να διαπιστωθεί αν η περιφέρεια j εξειδικεύεται στον κλάδο όπου έχει συγκριτικό πλεονέκτημα. Η περιφέρεια θα έχει συγκριτικό πλεονέκτημα στον κλάδο i , όταν ο ρυθμός ανάπτυξης του κλάδου είναι μεγαλύτερος στην περιφέρεια από τον αντίστοιχο εθνικό, δηλαδή όταν $r_{ij} - r_{io} > 0$, ενώ όταν ισχύει $r_{ij} - r_{io} < 0$ τότε η περιφέρεια δεν έχει συγκριτικό πλεονέκτημα στο δεδομένο κλάδο. Η διερεύνηση του αν μία περιφέρεια εξειδικεύεται σε έναν κλάδο γίνεται μέσω του $b_{ij} - b_{ij}'$. Αν η διαφορά είναι θετική, τότε η περιφέρεια εξειδικεύεται στον κλάδο i , ενώ από ένα αρνητικό αποτέλεσμα προκύπτει ότι η περιφέρεια δεν έχει εξειδίκευση. Επομένως, από τη διερεύνηση των παραπάνω μεταβλητών είναι δυνατόν να εξετασθεί το αν μία περιφέρεια εξειδικεύεται στον κλάδο όπου έχει συγκριτικό πλεονέκτημα ή όχι. Επιπλέον, το διανεμητικό αποτέλεσμα θα είναι μεγαλύτερο για όλη την περιφέρεια, όταν είναι μεγαλύτερη και με το βέλτιστο τρόπο η τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης. Στην περίπτωση όπου, η περιφέρεια δεν έχει κάποιο συγκριτικό πλεονέκτημα ή δεν εξειδικεύεται σε κάποιον κλάδο, τότε το διανεμητικό αποτέλεσμα δεν είναι χρήσιμο, δεδομένου ότι δεν μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα (Esteban – Marquillas, 1972 και Arcelus, 1984).

3.2.2 Ενσωμάτωση του μεταναστευτικού φαινομένου στη Shift – Share Analysis

Με τη Shift – Share Analysis έχει επιχειρηθεί η ενσωμάτωση του μεταναστευτικού φαινομένου, έτσι ώστε να είναι δυνατός ο υπολογισμός της μεταβολής των μεταναστών. Ειδικότερα, υπολογίζεται η μεταβολή του αριθμού των μεταναστών, που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα k , από την περιφέρεια i στην περιφέρεια j . Αυτή η μεταβολή μπορεί να υπολογιστεί μέσω τριών συνιστωσών, της συνιστώσας της

πληθυσμιακής βάσης, της συνιστώσας της κινητικότητας και της συνιστώσας της γεωγραφικής κατανομής, οι οποίες αντιστοιχίζονται με τις συνιστώσες της παραδοσιακής Shift – Share Analysis. Πιο αναλυτικά, η ανάλυση λαμβάνει την παρακάτω μορφή:

$$\Delta M_{ijk} = A_{ijk} + B_{ijk} + C_{ijk} \quad (3.32)$$

Η συνιστώσα της πληθυσμιακής βάσης υπολογίζεται από τον τύπο (3.33), όπου το P_{ik} εκφράζει το πληθυσμιακό μέγεθος της ομάδας k στην περιφέρεια i στην αρχή της περιόδου, που εξετάζεται. Ενώ, το ΔP_{ik} αντιπροσωπεύει τη μεταβολή, που πραγματοποιείται. Με αυτήν τη συνιστώσα υπολογίζεται η αύξηση της μετανάστευσης, που αναμένεται από τη μεταβολή του μεγέθους της δεδομένης πληθυσμιακής ομάδας. Με λίγα λόγια, υπολογίζεται το μερίδιο της ΔP_{ik} που συμβάλλει στη μεταβολή της μετανάστευσης, ΔM_{ijk} .

$$A_{ijk} = (\Delta P_{ik}/P_{ik}) * M_{ijk} \quad (3.33)$$

Η συνιστώσα της κινητικότητας υπολογίζεται από τον τύπο (3.34), που ακολουθεί. Συγκεκριμένα, το M_{i*k} υπολογίζει το μέγεθος της μετανάστευσης μιας δεδομένης πληθυσμιακής ομάδας από την περιφέρεια i προς οποιαδήποτε άλλη και το ΔM_{i*k} αντιπροσωπεύει την μεταβολή, που υφίσταται. Με τη συνιστώσα της απόκλισης υπολογίζεται ο αριθμός των επιπλέον ή λιγότερων μεταναστών που θα υπολογίζονταν στη ροή από την περιφέρεια i προς τη j , εξ' αιτίας της μετακίνησης από την περιφέρεια i προς οποιαδήποτε άλλη, που υπερβαίνει ή υπολείπεται του αριθμού που προβλέπεται από την αλλαγή του μεγέθους της πληθυσμιακής ομάδας.

$$B_{ijk} = [(\Delta M_{i*k}/M_{i*k}) - (\Delta P_{ik}/P_{ik})] * M_{ijk} \quad (3.34)$$

Η συνιστώσα της γεωγραφικής κατανομής υπολογίζεται από τον τύπο (3.35). Συγκεκριμένα, αντιπροσωπεύεται η μεταβολή τόσο στην προέλευση όσο και στον προορισμό, που περιλαμβάνει η μετανάστευση. Με αυτόν τον τρόπο, εντοπίζονται οι περιοχές που μεταβάλλουν την ελκυστικότητά τους.

$$\begin{aligned} C_{ijk} &= \Delta M_{ijk} - A_{ijk} - B_{ijk} \\ &= [(\Delta M_{ijk}/M_{ijk}) - (\Delta M_{i*k}/M_{i*k})] * M_{ijk} \end{aligned} \quad (3.35)$$

Ένα βασικό πλεονέκτημα της δεδομένης μεθοδολογίας είναι ότι, διασαφηνίζεται η συμβολή της μεταβολής των πληθυσμιακών ομάδων, του επιπέδου κινητικότητας και το γεωγραφικό πλαίσιο, που καθορίζει τις τάσεις στην μετανάστευση. Ένα επιπλέον πλεονέκτημα είναι ότι, χρησιμοποιούνται ορισμένες πληθυσμιακές ομάδες και στοιχεία μετανάστευσης για τον υπολογισμό των επιμέρους συνιστωσών και επομένως της μεταβολής (Ishikawa, 1992).

3.2.3 H Dynamic Shift – Share Analysis

Μία εναλλακτική μορφή της Shift – Share Analysis αποτελεί η Dynamic Shift – Share Analysis. Συγκεκριμένα, η αλλαγή της απασχόλησης σε μία περιφέρεια και για μία δεδομένη χρονική περίοδο υπολογίζεται από το άθροισμα των τριών συνιστωσών, της εθνικής μεταβολής, της ομολογικής απόκλισης και της διαφορικής απόκλισης, ωστόσο τα δεδομένα επεξεργάζονται σε μικρότερους υποπερίόδους.

Η παραδοσιακή μορφή της Shift – Share Analysis επικεντρώνεται στις συνθήκες που επικρατούν στην αρχή και στο τέλος της εκάστοτε χρονικής περιόδου. Με αυτόν τον τρόπο, επηρεάζεται διττά η κατανομή της μεταβολής της απασχόλησης στις τρεις συνιστώσες. Πρώτον, στον υπολογισμό της ομολογικής απόκλισης δεν λαμβάνονται υπόψη οι αλλαγές, που πραγματοποιούνται κάθε έτος, αλλά η αρχική τιμή της απόκλισης χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό της τελικής. Δεύτερον, δεν υπολογίζονται οι συνεχείς αλλαγές στην περιφερειακή απασχόληση. Τα δύο αυτά προβλήματα αντιμετωπίζονται μέσω της Dynamic Shift – Share Analysis, που χρησιμοποιεί δεδομένα για τις ενδιάμεσες περιόδους. Ειδικότερα, με την τελευταία μορφή της ανάλυσης υπολογίζεται ο βαθμός στον οποίο η ομολογική απόκλιση επηρεάζει τη συνολική αύξηση της απασχόλησης κάθε έτος. Επομένως, η πρόσθεση των επιμέρους αποκλίσεων προσφέρει ακριβή αποτελέσματα ακόμη και για σχετικά μεγάλες χρονικές περιόδους (Barff και Knight, 2001 και Selting και Loveridge, 1999).

Αυτή η εναλλακτική μορφή της Shift – Share Analysis χρησιμοποιείται περισσότερο τα τελευταία χρόνια, αν και τα πρώιμα στάδια της Dynamic Shift – Share Analysis γίνονται από τον Thirlwall το 1967. Αυτό οφείλεται στο ότι, παλαιότερα τα στοιχεία δεν ήταν διαθέσιμα σε ετήσια βάση. Ωστόσο, πέραν της δυσκολίας συλλογής των στοιχείων, τροχοπέδη αποτελούσε και ο απαιτούμενος χρόνος επεξεργασίας των δεδομένων (Barff και Knight, 2001 και Selting και Loveridge, 1999).

3.2.4 Η υπόθεση Behaviourial

Το 1990 εμφανίζεται στη βιβλιογραφία η υπόθεση Behaviourial, με την οποία αποσκοπείτε η διερεύνηση της διαφοράς μεταξύ των ρυθμών ανάπτυξης σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Η υπόθεση λαμβάνει την παρακάτω μορφή:

$$(R_{ij} - R_{io}) = b_0 + b_1R_K + b_2R_E + b_3R_P + b_4R_Y + b_5R_U + b_6R_V + b_7R_W + b_8R_I \quad (3.36)$$

Στο δεδομένο υπόδειγμα χρησιμοποιούνται τρεις ομάδες μεταβλητών. Στην πρώτη ομάδα χρησιμοποιούνται μεταβλητές, με τις οποίες επιχειρείτε να διερευνηθεί η επίδραση της ελκυστικότητας ή όχι της περιφέρειας στην περιφερειακή οικονομική απόδοση. Οι μεταβλητές που χρησιμοποιούνται είναι οι επενδύσεις που πραγματοποιούνται στον κλάδο i της περιφέρειας j (R_K) και ο λόγος της κλαδικής απασχόλησης στην περιφέρεια προς την εθνική κλαδική απασχόληση (R_E). Η θετική σχέση μεταξύ της διαφορικής απόκλισης και του R_K υποδεικνύει την ύπαρξη ενός κλάδου έντασης εργασίας, ενώ μία αρνητική σχέση μεταξύ τους υπογραμμίζει την ύπαρξη κλάδου έντασης κεφαλαίου. Ομοίως, μέσω μιας θετικής σχέσης μεταξύ της διαφορικής απόκλισης και του R_E , διαφαίνεται ότι επιτυγχάνεται η προσέλκυση νέων επιχειρήσεων του δεδομένου κλάδου στην περιφέρεια. Ωστόσο, από μία αρνητική σχέση μεταξύ της διαφορικής απόκλισης και του R_E προκύπτουν αντίθετα αποτελέσματα, δεδομένου ότι η περιφέρεια είναι κορεσμένη.

Η δεύτερη ομάδα μεταβλητών αποτελείται από μεταβλητές, οι οποίες χρησιμοποιούνται προκειμένου να εντοπιστούν οι συνθήκες της τοπικής αγοράς. Η πρώτη μεταβλητή αφορά στο λόγο του πληθυσμού της περιφέρειας προς τον αντίστοιχο εθνικό (R_P). Επιπλέον, χρησιμοποιείται η σχετική ανεργία, R_U , δηλαδή η ανεργία σε περιφερειακό επίπεδο προς την ανεργία σε εθνικό, καθώς και το σχετικό εισόδημα, R_Y , δηλαδή το διαθέσιμο εισόδημα στην περιφέρεια προς το διαθέσιμο εθνικό εισόδημα. Στη δεύτερη ομάδα μεταβλητών συγκαταλέγονται και δείκτες, όπως ο R_V [(προστιθέμενη αξία του κλάδου i της περιφέρειας j /αξία των αγαθών του κλάδου i της περιφέρειας j)/ (προστιθέμενη αξία του κλάδου i σε εθνικό επίπεδο/αξία των αγαθών του κλάδου i σε εθνικό επίπεδο)] και ο R_W (μέσος όρος αμοιβών στον κλάδο i της περιφέρειας j /μέσος όρος αμοιβών στον κλάδο i σε εθνικό επίπεδο) με τους οποίους γίνεται η προσπάθεια διερεύνησης των τοπικών συνθηκών ως προς τους προμηθευτές.

Μεγάλος πληθυσμός σε συνδυασμό με υψηλά εισοδήματα υποδηλώνει την ύπαρξη μιας μεγάλης περιφερειακής αγοράς, η οποία μπορεί να αξιοποιήσει το συγκριτικό της πλεονέκτημα, προκειμένου να παράγει αγαθά με εισοδηματική ελαστικότητα, υπό την επίδραση οικονομικών κλίμακας. Επομένως, οι R_P και R_Y δρουν θετικά στη διαφορική απόκλιση. Αντίθετα, υψηλά ποσοστά της σχετικής ανεργίας (R_U) επηρεάζουν αρνητικά τη διαφορική απόκλιση. Ως προς τον δείκτη R_V , θεωρείται ότι ενισχύει τη διαφορική απόκλιση, δεδομένου ότι όσο πιο μεγάλος είναι ο βαθμός εξειδίκευσης, τόσο πιο μεγάλο γίνεται το συγκριτικό πλεονέκτημα της περιφέρειας στην παραγωγή, δεδομένου ότι η τελευταία εστιάζεται στην καινοτομία, δεξιότητες και πρωτοτυπία. Ωστόσο, η μεταβλητή R_W επηρεάζει αρνητικά τη διαφορική απόκλιση, δεδομένου ότι όσο πιο υψηλές είναι οι αμοιβές του εργατικού δυναμικού, τόσο πιο πολύ μειώνεται η ελκυστικότητα των περιφερειών.

Τέλος, η κλαδική διάρθρωση μιας περιφέρειας και η σύνθεση του κάθε κλάδου δύναται να επηρεάσουν την ελκυστικότητά της περιοχής (R_L , το είδος των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο δεδομένο κλάδο της περιφέρειας) (Andrikopoulos et al., 1990).

3.2.5 Η ενσωμάτωση των πολλαπλών βάσεων της οικονομίας

Ένα εναλλακτικό υπόδειγμα αφορά στην ενσωμάτωση των πολλαπλών βάσεων της οικονομίας στην παραδοσιακή Shift – Share Analysis. Η δεδομένη εναλλακτική μορφή χρησιμοποιείται για την ανάλυση της απασχόλησης σε χωρικές ενότητες μικρότερες της περιφέρειας, όπως είναι το νομαρχιακό και δημοτικό επίπεδο. Η ανάπτυξη ενός κλάδου στο δεδομένο χωρικό επίπεδο δύναται να επηρεαστεί, τόσο από το εθνικό επίπεδο ανάπτυξης, όσο και από το επίπεδο ανάπτυξης της περιφέρειας. Σε εθνικό επίπεδο, οι πολιτικές που επηρεάζουν την ανάπτυξη στην περιοχή μπορεί να είναι τα επενδυτικά κίνητρα που δίνονται σε επιχειρήσεις, φορολογικά μέτρα και προγράμματα κατάρτισης του εργατικού δυναμικού. Η βάση, στην οποία στηρίζονται οι οικονομικοί κλάδοι, μπορεί να διαφέρει. Ειδικότερα, ένας κλάδος μπορεί να έχει ως βάση του την εθνική οικονομία, ενώ ένας άλλος να στηρίζεται στην περιφερειακή οικονομία. Αυτό γίνεται εύκολα αντιληπτό αν αναλογιστεί κανείς ότι, υπάρχουν κλάδοι με εξαγωγικό προσανατολισμό και με αυξημένη ανταγωνιστικότητα διεθνώς, όπως είναι η μεταποίηση, ενώ υπάρχουν και κλάδοι, όπως το λιανικό εμπόριο, το οποίο απευθύνεται μόνο στην εσωτερική – περιφερειακή αγορά. Στην πρώτη περίπτωση, η εθνική οικονομία αποτελεί την πρωτεύουσα βάση του μεταποιητικού κλάδου και η περιφερειακή οικονομία είναι δευτερεύουσα. Αντίθετα, το λιανικό εμπόριο στηρίζεται

πρωτογενώς στην περιφερειακή οικονομία, ενώ η εθνική οικονομία είναι δευτερεύουσας σημασίας για την ανάπτυξη του κλάδου.

Δεδομένου ότι, η συνιστώσα της διαφορικής απόκλισης αδυνατεί να υπολογίσει το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μιας περιφέρειας, γιατί εξαρτάται από την ομολογική απόκλιση, χρησιμοποιείται η ομοθετική απασχόληση και η επίδραση της κατανομής. Δηλαδή, ισχύει η σχέση:

$$\Delta E_{ij} = N_{ij} + NI_{ij} + R_{ij} + RI_{ij} \quad (3.37)$$

Προκειμένου να προσδιοριστεί η οικονομία – εθνική ή περιφερειακή – που αποτελεί τη βάση ανάπτυξης ενός κλάδου, κρίνεται σκόπιμο να διερευνηθεί η σχέση μεταξύ της απασχόλησης στον κλάδο σε μία περιοχή (E_{ij}) με τη συνολική περιφερειακή απασχόληση (E_{oo}), αλλά και μεταξύ της απασχόλησης στον κλάδο στην περιοχή (E_{ij}) με τη συνολική εθνική απασχόληση (E_{ooo}). Εκεί όπου υπάρχει μεγαλύτερη συσχέτιση κατά τη διάρκεια της δεδομένης χρονικής περιόδου, εντοπίζεται η πρωτογενής βάση για την ανάπτυξη του κλάδου της περιφέρειας.

Ομοίως, για την ομολογική απόκλιση ενός κλάδου εξετάζεται ο βαθμός συνάφειας μεταξύ της κλαδικής απασχόλησης στην περιοχή (E_{ij}) με την περιφερειακή κλαδική απασχόληση (E_{io}), αλλά και η κλαδική απασχόληση στην περιοχή με την εθνική κλαδική απασχόληση (E_{ioo}). Η μεγαλύτερη συσχέτιση της κλαδικής απασχόλησης στην περιοχή με ένα από τα δύο (E_{io} ή E_{ioo}) υποδηλώνει αν η περιφερειακή ή εθνική οικονομία αποτελούν την πρωτογενή βάση για την ανάπτυξη της ομολογικής απόκλισης. Από την ενσωμάτωση των πολλαπλών βάσεων της οικονομίας στη σχέση 3.37, η ανάλυση της απόκλισης – συμμετοχής δύναται να λάβει τέσσερις μορφές. Αυτές είναι:

$$\begin{matrix} 1ης & 2ης & 1ης & 2ης \\ \Delta E_{ij} = S_{ij} + N_{ij} + SI_{ij} + NI_{ij} + R_{ij} + RI_{ij} - E_{ij} (e_{ioo} - e_{io}) \end{matrix} \quad (3.38)$$

$$\begin{matrix} 1ης & 2ης & 1ης & 2ης \\ \Delta E_{ij} = S_{ij} + N_{ij} + NI_{ij} + SI_{ij} + E_{ij} [(e_{ij} - e_{ioo}) + (e_{oo} - e_{ooo})] \end{matrix} \quad (3.39)$$

$$\begin{matrix} 1ης & 2ης & 1ης & 2ης \\ \Delta E_{ij} = N_{ij} + S_{ij} + NI_{ij} + SI_{ij} + E_{ij} [(e_{ij} - e_{ioo}) - (e_i - e_{ooo})] \end{matrix} \quad (3.40)$$

$$\begin{matrix} 1ης & 2ης & 1ης & 2ης \\ \Delta E_{ij} = N_{ij} + S_{ij} + SI_{ij} + NI_{ij} + E_{ij} [(e_{ij} - e_{i00}) + (e_{000} - e_{00})] \end{matrix} \quad (3.41)$$

Στην σχέση (3.38) η περιφερειακή οικονομία αποτελεί τη βάση για την ανάπτυξη της περιοχής, καθώς και για την ανάπτυξη της ομολογικής απόκλισης. Στη σχέση (3.39) ισχύει το ίδιο για την ανάπτυξη του κλάδου της περιοχής, αλλά η ομολογική απόκλιση βασίζεται κυρίως στην εθνική οικονομία. Στη σχέση (3.40) βάση της ανάπτυξης του κλάδου και της ομολογικής απόκλισης είναι η εθνική οικονομία. Ενώ, στη σχέση (3.41) η ανάπτυξη του κλάδου βασίζεται στην εθνική οικονομία, ενώ η ομολογική απόκλιση εξαρτάται από την περιφερειακή οικονομία. Γενικά, η ενσωμάτωση των πολλαπλών βάσεων της οικονομίας στην ανάλυση της απόκλισης – συμμετοχής είναι πολύ χρήσιμη, όταν εξετάζεται η κλαδική ανάπτυξη σε χωρικές ενότητες μικρότερες των περιφερειών (Mc Donough και Sihag, 1991).

3.2.6 Η ενσωμάτωση δημογραφικών χαρακτηριστικών στη Shift – Share Analysis

Το παρακάτω υπόδειγμα περιλαμβάνει την ενσωμάτωση των δημογραφικών χαρακτηριστικών μιας περιφέρειας στη Shift – Share Analysis. Συγκεκριμένα, η ανάλυση δύναται να χρησιμοποιηθεί για μεμονωμένες ηλικιακές – φυλετικές ομάδες του πληθυσμού. Τα δημογραφικά χαρακτηριστικά ενσωματώνονται στις τρεις συνιστώσες της ανάλυσης, όπως φαίνεται παρακάτω:

$$N_a^r = E_{ia}^r * g_n \quad (3.42)$$

$$I_a^r = E_{ia}^r * (g_i^n - g_n) \quad (3.43)$$

$$C_a^r = E_{ia}^r * (g_{ia}^r - g_i^n) \quad (3.44)$$

Η εθνική συνιστώσα υπολογίζεται από τη σχέση (3.42), όπου E_{ia}^r είναι η περιφερειακή κλαδική απασχόληση για τη δεδομένη ηλικιακή – φυλετική ομάδα και το g_n αντιπροσωπεύει τον εθνικό ρυθμό ανάπτυξης για όλους τους οικονομικούς κλάδους. Με τη σχέση (3.43) υπολογίζεται η ομολογική απόκλιση, όπου g_i^n είναι ο ρυθμός ανάπτυξης του κλάδου σε εθνικό επίπεδο. Ενώ, από τη σχέση (3.44) υπολογίζεται η διαφορική απόκλιση, όπου το g_{ia}^r αντιπροσωπεύει το ρυθμό ανάπτυξης του κλάδου στην περιφέρεια.

Δεδομένου ότι, η ενδεχόμενη μεταβολή συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων του εργατικού δυναμικού δύναται να επηρεάσουν και άλλους παράγοντες, εκτός των

συνθηκών που επικρατούν στην αγορά, η διαφορική απόκλιση λαμβάνει νέα μορφή, ώστε να προσαρμοστεί στις αλλαγές. Από τον τύπο (3.45) υπολογίζεται η διαφορική απόκλιση.

$$C_{ia}^r = C_a^r - L_a^r = E_{ia}^{r*}[(g_{ia}^r - g_i^n)] - L_{ia}^{r*}[(g_{ia}^r - g_i^n)] \quad (3.45)$$

Στη σχέση (3.45) το L_{ia}^r εκφράζει τη διαφορική απόκλιση, που αφορά στον κλάδο i της περιφέρειας και για δεδομένη πληθυσμιακή ομάδα, το g_{ia}^r εκφράζει τον περιφερειακό ρυθμό μεταβολής της κλαδικής απασχόλησης για τη δεδομένη ομάδα και το g_i^n αντιπροσωπεύει τον εθνικό ρυθμό μεταβολής της κλαδικής απασχόλησης για τη δεδομένη ομάδα.

Η δεδομένη προσέγγιση προσφέρει τη δυνατότητα σύγκρισης συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων με τη συνολική οικονομική απόδοση. Επιπλέον, με την εθνική συνιστώσα υπολογίζεται η μεταβολή που θα είχε πραγματοποιηθεί στην απασχόληση, αν ακολουθούσε το μέσο εθνικό ρυθμό μεταβολής της απασχόλησης της δεδομένης πληθυσμιακής ομάδας αλλά σε όλους τους κλάδους συνολικά. Με την ομολογική απόκλιση υπολογίζεται η μεταβολή που θα είχε πραγματοποιηθεί στην απασχόληση της δεδομένης ομάδας και κλάδου, αν ακολουθούσαν ο ίδιος ρυθμός με τη μέση εθνική στο δεδομένο κλάδο. Μέσω της διαφορικής απόκλισης υπολογίζεται η αύξηση της περιφερειακής απασχόλησης μιας ομάδας σε ένα κλάδο σε σχέση με την αλλαγή στη συμμετοχή του περιφερειακού εργατικού δυναμικού (Brox και Carvalho, 2008).

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΤΗΣ SHIFT – SHARE ANALYSIS

Σε αυτό το κεφάλαιο πραγματοποιείται η εφαρμογή τριών μεθοδολογιών για την εκτίμηση των περιφερειακών ανισοτήτων στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα γίνεται χρήση της παραδοσιακής Shift – Share Analysis, της Dynamic Shift – Share Analysis και της Shift – Share Analysis, που ενσωματώνει την ομοθετική απασχόληση και το διανεμητικό αποτέλεσμα. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι, οι δύο εναλλακτικές μορφές της Shift – Share Analysis χαρακτηρίζονται από μεγάλο βαθμό συνάφειας, δεδομένου ότι παράγουν τα ίδια αποτελέσματα και ως εκ τούτου εξάγονται κοινά συμπεράσματα. Στο τέλος της παρούσας ενότητας, χρησιμοποιείται το πρόγραμμα SPSS (Statistical Package for the Social Sciences), προκειμένου να συσχετιστούν τα αποτελέσματα της δεύτερης εναλλακτικής μεθοδολογίας με ΣΔΕΑ, όπως έχει υπολογιστεί από τους Πετράκο Γ. και Πολύζο Σ. στο «Οι περιφερειακές ανισότητες: Επισκόπηση θεωριών και υπολογισμός των ανισοτήτων στην Ελλάδα».

4.1 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η εκτίμηση των περιφερειακών ανισοτήτων πραγματοποιείται βάσει των περιφερειακών τύπων του Boudeville. Ειδικότερα, η αξιολόγηση του βαθμού ανάπτυξης μίας περιφέρειας γίνεται βάσει του μεγέθους και του πρόσημου της ομολογικής και διαφορικής συνιστώσας. Οι περιφερειακοί τύποι κατά Boudeville απεικονίζονται στον πίνακα 4.1, ο οποίος ακολουθεί.

Οι περιφέρειες που κατατάσσονται στις κατηγορίες 1 – 4 αναπτύσσονται με ρυθμό μεγαλύτερο από αυτό της χώρας, ενώ αυτές που ανήκουν στις κατηγορίες 5 – 8 αναπτύσσονται με μικρότερο ρυθμό. Το πρόσημο της ομολογικής συνιστώσας υποδηλώνει την ποιότητα της κλαδικής διάρθρωσης της περιφέρειας, ικανοποιητική ή μη, αλλά και την ύπαρξη ή απουσία δυναμικών κλάδων στην περιφέρεια. Η διαφορική απόκλιση λαμβάνει θετική ή αρνητική τιμή ανάλογα με τους τοπικούς παράγοντες, οι οποίοι προκύπτουν από (Πολύζος, 2005):

- Τη γεωγραφική θέση της περιφέρειας, η γειτνίαση με έναν πόλο ανάπτυξης ευνοεί τη χωρική διάχυση της ανάπτυξης
- Την ύπαρξη ή μη μεταφορικών υποδομών, οι οποίες συμβάλλουν στην αύξηση της προσπελασιμότητας και στη μείωση του μεταφορικού κόστους των επιχειρήσεων
- Την ύπαρξη εδαφικών και κλιματικών συνθηκών, που ευνοούν την ανάπτυξη ορισμένων κλάδων
- Την ευνοϊκή κρατική παρέμβαση για την ανάπτυξη ορισμένων περιφερειών.

Πίνακας 4.1: Αξιολόγηση και ταξινόμηση του βαθμού ανάπτυξης μιας περιφέρειας βάσει της ομολογικής και διαφορικής απόκλισης

Περιφερειακός Τύπος	Κριτήρια Boudeville		
	1	IM > 0	CE > 0
2	IM > 0	CE > 0	IM < CE
3	IM > 0	CE < 0	IM > CE
4	IM < 0	CE > 0	IM < CE
5	IM < 0	CE > 0	IM > CE
6	IM > 0	CE < 0	IM < CE
7	IM < 0	CE < 0	IM > CE
8	IM < 0	CE < 0	IM < CE

Πηγή: Πολύζος, 2005

4.2 ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ SHIFT – SHARE ANALYSIS

Η πρώτη μεθοδολογία που χρησιμοποιείται για την εκτίμηση των περιφερειακών ανισοτήτων στην Ελλάδα για τα έτη 2001 – 2006 είναι η παραδοσιακή Shift – Share Analysis. Η τυπολογία που χρησιμοποιείται είναι η παρακάτω:

$$\begin{aligned} \Delta E_{ij} &= E_{ij}^t - E_{ij}^{t-1} \\ &= NE_{ij} + IM_{ij} + CE_{ij} = E_{ij} * (g_{00}) + E_{ij} * (g_{io} - g_{00}) + E_{ij} * (g_{ij} - g_{io}) \end{aligned} \quad (4.1)$$

Για τους υπολογισμούς χρησιμοποιείται η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία, στοιχεία που προέρχονται από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας.

Στον πίνακα 4.2, που ακολουθεί, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την παραδοσιακή Shift – Share Analysis. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται οι περιφερειακοί τύποι, όπως προκύπτουν για κάθε χωρική ενότητα και οικονομικό κλάδο. Σε γενικές γραμμές, οι χωρικές ενότητες εντάσσονται είτε στην κατηγορία 4 ή 5. Αυτό για την πρώτη περίπτωση υποδηλώνει ότι, οι ρυθμοί ανάπτυξης του κλάδου στις περιφέρειες ή νομούς είναι μεγαλύτεροι του αντίστοιχου εθνικού ρυθμού. Ωστόσο, η δεύτερη περίπτωση υποδεικνύει ρυθμούς ανάπτυξης του κλάδου σε περιφερειακό επίπεδο μικρότερους του εθνικού. Η ένταξη των χωρικών ενοτήτων στις δεδομένες κατηγορίες υποδηλώνει τη δυσμενή κλαδική διάρθρωση.

Επιπλέον, από την παραδοσιακή Shift – Share Analysis προκύπτει ότι σε καμία περιφέρεια δεν υπάρχει ένας δυναμικός οικονομικός κλάδος, δεδομένου ότι η ομολογική απόκλιση έχει λάβει αρνητικές τιμές σε όλους τους κλάδους και περιοχές. Επιπρόσθετα, στον κλάδο των μεταφορών, αποθήκευσης και επικοινωνιών εντοπίζονται 21 χωρικές ενότητες, που ανήκουν στην κατηγορία 7 ή 8, δηλαδή πλήττονται τόσο από δυσμενή κλαδική διάρθρωση όσο και από την ύπαρξη τοπικών μειονεκτημάτων. Αρκετές περιοχές χαρακτηρίζονται από τοπικά μειονεκτήματα στον κλάδο της αλιείας.

Όσον αφορά στην ανάλυση της χωρικής κατανομής των κλάδων της οικονομίας και βάσει του αριθμού των οικονομικών κλάδων που αναπτύσσονται με ρυθμό μεγαλύτερο του εθνικού, προκύπτει η παρακάτω ιεράρχηση:

1. Κρήτη
2. Αττική, Δυτική Μακεδονία και Πελοπόννησος
3. Ήπειρος και Βόρειο Αιγαίο
4. Ιόνια Νησιά και Νότιο Αιγαίο
5. Δυτική Ελλάδα
6. Θεσσαλία, Στερεά Ελλάδα, Κεντρική Μακεδονία και Ανατολική Μακεδονία - Θράκη.

Αξιοσημείωτο είναι ότι, η Κρήτη συγκεντρώνει τους περισσότερους κλάδους, οι οποίοι αναπτύσσονται με μεγαλύτερο ρυθμό από τους αντίστοιχους σε εθνικό επίπεδο. Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων προκύπτει ότι, οι Νομοί Ηρακλείου και Λασιθίου εξειδικεύονται σε κλάδους, που φέρουν υψηλό ρυθμό ανάπτυξης, εκ των οποίων ορισμένοι είναι η μεταποίηση, ο ηλεκτρισμός-φυσικό αέριο και οι κατασκευές.

Αντίθετα, οι Νομοί Χανίων και Ρεθύμνης συγκεντρώνουν περισσότερο κλάδους, των οποίων οι ρυθμοί ανάπτυξης είναι μικρότεροι των αντίστοιχων εθνικών.

Επιπρόσθετα, η Περιφέρεια Αττικής, κατατάσσεται υψηλά στην ιεραρχία, δεδομένου ότι εξειδικεύεται σε επτά ανερχόμενους κλάδους της οικονομίας. Αξιοσημείωτο είναι ότι, μόνο στη δεδομένη Περιφέρεια εμφανίζεται ταχύρυθμη ανάπτυξη του χονδρικού – λιανικού εμπορίου. Ωστόσο, παρατηρείται ότι μειονεκτούν οι κλάδοι της μεταποίησης και των κατασκευών.

Στη δεύτερη θέση, μαζί με την Αττική, εντάσσονται οι Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας και Πελοποννήσου. Χαρακτηριστικό είναι ότι, η Δυτική Μακεδονία συγκεντρώνει τους περισσότερους οικονομικούς κλάδους στη Βόρεια Ελλάδα, που σημειώνουν ρυθμούς ανάπτυξης μεγαλύτερους του εθνικού. Πιο συγκεκριμένα, οι Νομοί Φλώρινας και Καστοριάς φαίνεται να συγκεντρώνουν τους περισσότερους κλάδους, οι οποίοι σημειώνουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Παρατηρείται ότι, η Φλώρινα φαίνεται να εξειδικεύεται στη μεταποίηση και στις κατασκευές. Αντίθετα, η Κοζάνη υστερεί, λόγω της δυσμενούς κλαδικής διάρθρωσης, αν και σημειώνει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης στους κλάδους της μεταποίησης και των μεταλλείων - ορυχείων. Προφανώς, λόγω της εγκατάστασης της μονάδας παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος στην Πτολεμαΐδα. Γενικά, η συμβολή των περιφερειακών βιομηχανικών κέντρων είναι σχετικά σημαντική.

Όσον αφορά στην Πελοπόννησο, προβάδισμα φαίνεται να σημειώνουν οι Νομοί Αρκαδίας και Λακωνίας ενώ, υστέρηση παρουσιάζεται από τους Νομούς Κορινθίας και Αργολίδας. Η υστέρηση αυτή εκφράζεται σε διάφορους κλάδους, όπως είναι η μεταποίηση, κατασκευές, χονδρικό – λιανικό εμπόριο και μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες. Οι δεδομένοι κλάδοι σημειώνουν ρυθμούς ανάπτυξης χαμηλότερους από τους αντίστοιχους εθνικούς ενώ, οι περιοχές χαρακτηρίζονται από δυσμενή κλαδική διάρθρωση.

Την προτελευταία θέση της ιεραρχίας καταλαμβάνει η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, στην οποία εντοπίζονται τέσσερις οικονομικοί κλάδοι με ρυθμούς ανάπτυξης υψηλότερους των αντίστοιχων εθνικών. Αυτοί είναι οι: αλιεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο και ξενοδοχεία – εστιατόρια. Ειδικότερα, ο Νομός Αχαΐας συγκεντρώνει τέσσερις ανερχόμενους κλάδους, μεταξύ αυτών η μεταποίηση και τα ξενοδοχεία – εστιατόρια. Είναι χαρακτηριστικό ότι, ο δεδομένος Νομός αποτελεί ένα

από τα περιφερειακά βιομηχανικά κέντρα της χώρας, του οποίου η συμβολή στον κλάδο της μεταποίησης είναι ιδιαίτερα σημαντική. Ωστόσο, ο δεδομένος Νομός παρουσιάζει τοπικές αδυναμίες και μειονεκτήματα, τα οποία αποτελούν εμπόδιο στην ανάπτυξη του κλάδου των μεταφορών – αποθήκευσης – επικοινωνιών.

Τις τελευταίες θέσεις της ιεραρχίας καταλαμβάνουν οι Περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, η Κεντρική Μακεδονία, η Θεσσαλία και η Στερεά Ελλάδα. Συγκεκριμένα, οι Νομοί της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης εντάσσονται ως επί το πλείστο στην κατηγορία 5, δηλαδή οι ρυθμοί ανάπτυξης είναι μικρότεροι των αντίστοιχων εθνικών. Επιπλέον, η δυσμενής κλαδική διάρθρωση είναι κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα όλων των περιοχών και σε όλους τους κλάδους. Οι Νομοί, που σημειώνουν ανοδική πορεία σε ορισμένους κλάδους, είναι οι Καβάλας, Έβρου και Ξάνθης. Η ανάπτυξη των δύο τελευταίων αποτελεί αποτέλεσμα των ευνοϊκών αναπτυξιακών κινήτρων για την Θράκη. Ενώ, ο Νομός Ροδόπης παρατηρείται ότι χαρακτηρίζεται από τοπικά μειονεκτήματα σε αρκετούς κλάδους, παρότι τα αναπτυξιακά κίνητρα αφορούσαν και στη δεδομένη χωρική ενότητα.

Στην Κεντρική Μακεδονία η γενικότερη εικόνα είναι ανομοιογενής. Ειδικότερα, οι Νομοί Κιλκίς, Ημαθίας και Πέλλας σημειώνουν ανάπτυξη σε πολλούς κλάδους. Αντίθετα, οι Νομοί Θεσσαλονίκης και Σερρών φιλοξενούν λίγους κλάδους, οι οποίοι αναπτύσσονται ταχύρρυθμα. Μερικοί από αυτούς είναι οι κατασκευές και τα ξενοδοχεία – εστιατόρια. Όσον αφορά στις Σέρρες και στη Χαλκιδική, παρατηρείται ότι, πέραν της δυσμενούς κλαδικής διάρθρωσης, χαρακτηρίζονται και από πολλά τοπικά μειονεκτήματα. Η ανάπτυξη κυρίως της Ημαθίας και του Κιλκίς αποτελούν ορατές περιπτώσεις spin off, δηλαδή τείνουν να ελκύουν επιχειρήσεις οι οποίες εκτιμούν το σχετικά χαμηλό κόστος γης και την εγγύτητά τους με την αγορά της Θεσσαλονίκης αλλά και τα βόρεια σύνορα της χώρας.

Στην Περιφέρεια Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδας παρατηρείται η ύπαρξη μόνο τριών οικονομικών κλάδων, που αναπτύσσονται με ρυθμό μεγαλύτερο του εθνικού. Αυτοί είναι η αλιεία, η μεταποίηση και η υγεία – κοινωνική μέριμνα. Ενδοπεριφερειακά, σχετικό προβάδισμα φαίνεται να σημειώνουν οι Νομοί Μαγνησίας και Τρικάλων, κυρίως σε κλάδους που εντάσσονται στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα της οικονομίας, όπως είναι η μεταποίηση, οι κατασκευές, οι μεταφορές και τα ξενοδοχεία – εστιατόρια. Αντίθετα, λιγότερο αναπτυγμένη φαίνεται η Καρδίτσα, η οποία σημειώνει τους περισσότερους κλάδους με ρυθμό ανάπτυξης μικρότερο του αντίστοιχου εθνικού.

Στον Νομό Λάρισας, ως ανερχόμενοι κλάδοι θεωρούνται η γεωργία – κτηνοτροφία – δάση, μεταποίηση, κατασκευές και ξενοδοχεία. Σαφώς, διατηρείται η υπεροχή της Λάρισας στον πρωτογενή τομέα ωστόσο, παρατηρείται η εξειδίκευση και σε δραστηριότητες του δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Το τελευταίο χαρακτηριστικό είναι αναμενόμενο, δεδομένου ότι η Λάρισα αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα αστικά κέντρα της χώρας.

Τέλος, η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας χαρακτηρίζεται από την εξειδίκευση σε κλάδους, οι οποίοι υστερούν των ρυθμών ανάπτυξης των κλάδων σε εθνικό επίπεδο. Οι μόνοι, που παρουσιάζουν προβάδισμα, είναι ο κλάδος της αλιείας, ηλεκτρισμού – φυσικού αερίου και ξενοδοχείων - εστιατορίων. Μεταξύ των Νομών, φαίνεται να πρωτοπορούν η Εύβοια και η Φωκίδα, δεδομένου ότι στους εν δυνάμει κλάδους, που φιλοξενούν, ανήκει η μεταποίηση, οι κατασκευές και τα ξενοδοχεία – εστιατόρια. Ενώ, η Φθιώτιδα, Ευρυτανία και Βοιωτία παρατηρείται ότι έχουν μικρή εξειδίκευση σε κλάδους όπως είναι τα μεταλλεία - ορυχεία, κατασκευές και ξενοδοχεία – εστιατόρια.

Πίνακας 4.2: Κατάταξη των χωρικών ενοτήτων ανά περιφερειακό τύπο με χρήση της παραδοσιακή Shift – Share Analysis

Χωρική Ενότητα	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ										
	Γεωργία - Κτηνοτροφία	Αλιεία	Μεταλλεία - Ορυχεία	Μεταποίηση	Ηλεκτρισμός - Φυσικό Αέριο	Κατασκευές	Χονδρικό - Λιανικό Εμπόριο	Ξενοδοχεία - Εστιατόρια	Μεταφορές - Αποθήκευση - Επικοινωνίες	Εκπαίδευση	Υγεία - Κοινωνική Μέριμνα
Βόρεια Ελλάδα	5	4	4	4	5	4	5	4	5	5	4
Αν. Μακεδονία	5	4	5	5	5	5	5	5	5	4	4
Έβρος	5	4	5	5	5	4	5	5	7	4	4
Ξάνθη	5	5	5	5	5	4	4	5	7	4	4
Ροδόπη	5	7	7	5	4	7	5	5	7	5	5
Δράμα	5	7	4	5	7	5	5	5	7	4	5
Καβάλα	4	4	4	5	5	4	5	5	4	5	5
Κεντρική	5	4	5	5	5	4	5	4	5	5	5
Ημαθία	4	4	4	7	7	5	5	4	7	4	4
Θεσσαλονίκη	5	4	4	5	5	4	5	4	5	5	5
Κιλκίς	5	4	4	4	4	4	4	4	5	4	5
Πέλλα	4	4	4	5	5	4	5	5	5	4	4
Πιερία	5	4	5	4	4	5	5	5	7	4	4
Σέρρες	5	4	4	4	4	5	5	5	5	5	5
Χαλκιδική	4	4	5	4	4	5	5	5	5	4	5
Δυτική	4	7	4	4	5	4	5	5	4	4	4
Γρεβενά	5	8	4	4	5	4	5	5	7	4	4
Καστοριά	4	8	5	4	5	4	4	5	4	4	5
Κοζάνη	5	4	4	4	5	5	5	5	4	5	4
Φλώρινα	4	4	4	4	5	4	5	5	5	4	4
Θεσσαλία	5	4	5	4	5	5	5	5	5	5	4
Καρδίτσα	5	5	-	4	5	4	5	4	4	4	5
Λάρισα	4	7	7	4	5	4	5	4	5	5	4
Μαγνησία	4	4	5	4	4	5	5	5	4	4	5
Τρίκαλα	5	4	4	4	4	4	5	4	7	4	4
Κεντρική Ελλάδα	5	4	4	5	4	5	5	5	5	5	5
Ήπειρος	4	5	4	4	4	4	5	5	5	5	4
Άρτα	5	8	4	4	5	5	4	4	7	5	4
Θεσπρωτία	4	4	4	4	5	7	5	5	4	5	4
Ιωάννινα	4	5	5	4	4	4	5	4	5	4	5
Πρέβεζα	4	5	4	5	5	5	5	5	5	4	5
Ιόνια Νησιά	5	8	4	4	4	5	4	5	5	4	5

Ζάκυνθος	5	5	4	4	4	5	5	5	5	4	5
Κέρκυρα	5	5	4	4	4	5	5	5	5	5	4
Κεφαλληνία	4	8	5	4	4	5	5	5	5	4	5
Λευκάδα	5	4	-	4	5	5	5	5	7	4	5
Δυτική Ελλάς	5	4	5	4	4	5	5	4	7	5	5
Αιτωλοακαρνανία	5	4	5	4	5	5	5	5	7	4	4
Αχαΐα	4	5	5	4	4	5	5	4	7	5	5
Ηλεία	5	4	7	4	4	5	5	4	7	4	5
Στερεά Ελλάς	5	4	5	5	4	5	5	4	7	5	5
Βοιωτία	4	8	5	5	4	5	5	4	7	4	4
Εύβοια	4	4	5	4	5	4	5	4	7	5	4
Ευρυτανία	4	8	-	4	5	4	4	5	5	4	5
Φθιώτιδα	5	4	4	5	5	4	5	4	5	5	5
Φωκίδα	4	4	4	4	4	5	5	5	8	4	5
Πελοπόννησος	4	4	4	5	4	4	5	5	4	4	5
Αργολίδα	4	4	4	5	5	4	5	5	7	5	5
Αρκαδία	4	4	4	5	4	4	5	4	5	4	5
Κορινθία	5	4	5	5	4	5	5	4	5	4	4
Λακωνία	4	4	4	4	5	4	5	5	5	4	5
Μεσσηνία	4	5	7	4	4	4	5	4	5	5	5
Αττική	4	4	5	5	4	5	4	4	4	5	4
Νησιά Αιγαίου,	4	8	5	4	4	4	5	5	5	4	4
Βόρειο Αιγαίο	4	8	4	4	4	4	5	5	5	4	5
Λέσβος	4	4	5	4	4	5	4	5	5	4	5
Σάμος	4	8	4	4	4	5	5	5	5	4	4
Χίος	4	8	-	4	4	4	4	5	5	4	4
Νότιο Αιγαίο	4	5	5	4	4	4	5	5	7	4	5
Δωδεκάνησα	4	7	5	4	4	4	5	5	8	4	5
Κυκλάδες	4	4	5	5	4	4	5	5	5	4	4
Κρήτη	4	4	4	4	4	4	5	5	5	4	4
Ηράκλειο	4	5	4	4	4	4	5	5	5	5	4
Λασιθί	4	4	5	4	4	4	5	5	5	4	5
Ρέθυμνο	5	7	5	5	4	4	5	5	5	4	5
Χανιά	4	5	5	4	4	5	5	5	5	4	5

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

4.3 ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ DYNAMIC SHIFT – SHARE ANALYSIS

Στην παρούσα ενότητα, γίνεται εφαρμογή της Dynamic Shift – Share Analysis. Όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενη ενότητα, στη συγκεκριμένη μεθοδολογία γίνεται επεξεργασία των δεδομένων σε ετήσια βάση και στο τέλος, αθροίζονται τα επιμέρους αποτελέσματα για την παραγωγή των τελικών συνιστωσών. Τα αποτελέσματα, τα οποία προκύπτουν, συνοψίζονται στον πίνακα 4.3, ο οποίος βρίσκεται στο τέλος της υποενότητας.

Με την παρακάτω αρίθμηση, παρουσιάζονται με φθίνουσα ταξινόμηση οι Περιφέρειες, που φιλοξενούν οικονομικούς κλάδους με ρυθμούς ανάπτυξης μεγαλύτερους των αντίστοιχων εθνικών. Οι Περιφέρειες είναι:

- 1) Αττική, Βόρειο Αιγαίο, Πελοπόννησος
- 2) Κρήτη, Δυτική Μακεδονία, Θεσσαλία, Ήπειρος, Ιόνια Νησιά
- 3) Κεντρική Μακεδονία, Ανατολική Μακεδονία - Θράκη, Νότιο Αιγαίο, Δυτική Ελλάδα
- 4) Στερεά Ελλάδα

Ειδικότερα, η Περιφέρεια Αττικής φιλοξενεί έξι δυναμικούς οικονομικούς κλάδους, οι οποίοι είναι οι εξής: μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες, υγεία – κοινωνική μέριμνα και αλιεία. Αξιοσημείωτο είναι ότι, οι δεδομένοι κλάδοι αναπτύσσονται με ρυθμούς ανάπτυξης μεγαλύτερους των αντίστοιχων εθνικών. Επιπρόσθετα, η Περιφέρεια Αττικής φαίνεται να χαρακτηρίζεται από τοπικά πλεονεκτήματα, τα οποία δύναται να συμβάλλουν στην περαιτέρω ανάπτυξη των επιμέρους κλάδων. Ενώ και η κλαδική διάρθρωση στην Περιφέρεια είναι ιδιαίτερα ευνοϊκή.

Ομοίως, η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου σημειώνει αξιόλογη κλαδική ανάπτυξη. Οι δυναμικοί οικονομικοί κλάδοι της δεδομένης χωρικής ενότητας είναι η αλιεία, ο ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, η μεταποίηση, το χονδρικό – λιανικό εμπόριο, οι μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες και η υγεία – κοινωνική μέριμνα. Είναι χαρακτηριστικό ότι, η Περιφέρεια χαρακτηρίζεται από ομοιογένεια ως προς τους δυναμικούς κλάδους που φιλοξενούνται ανά Νομό και επομένως, δεν υπάρχουν μεγάλες ενδοπεριφερειακές ανισότητες. Ωστόσο, ο Νομός Σάμου χαρακτηρίζεται από τοπικά μειονεκτήματα, τα οποία παρεμποδίζουν την ανάπτυξη όλων των δυναμικών κλάδων. Εν αντιθέσει, οι Νομοί Λέσβου και Χίου φέρουν τοπικά μειονεκτήματα στην

ανάπτυξη του κλάδου των μεταφορών. Ενώ, ο τελευταίος σημειώνει αδυναμίες και στον κλάδο της αλιείας. Αναμένεται, επομένως, μία αναπτυξιακή υστέρηση του Νομού Σάμου.

Οι δυναμικοί κλάδοι της Περιφέρειας Πελοποννήσου είναι οι εξής: αλιεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες, υγεία – κοινωνική μέριμνα, χονδρικό και λιανικό εμπόριο. Ενδοπεριφερειακά, οι περισσότεροι δυναμικοί κλάδοι εντοπίζονται στον Νομό Μεσσηνίας ενώ, ακολουθούν οι Νομοί Αργολίδας, Αρκαδίας και Κορινθίας με έξι ανερχόμενους και δυναμικούς κλάδους. Οι λιγότεροι ισχυροί οικονομικοί κλάδοι φιλοξενούνται στον Νομό Λακωνίας. Παρατηρείται, ωστόσο, ότι οι Νομοί Κορινθίας και Λακωνίας χαρακτηρίζονται από τα λιγότερα τοπικά μειονεκτήματα στους δεδομένους κλάδους και επομένως, αναμένεται να αναπτυχθούν ταχύτερα. Είναι αξιοσημείωτο ότι, ο Νομός Κορινθίας χαρακτηρίζεται από τοπικές αδυναμίες στον κλάδο της μεταποίησης, αν και αποτελεί δορυφόρο της Αττικής στο δεδομένο κλάδο. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι, η ανάπτυξη του κλάδου στον Νομό είναι αποτέλεσμα των διοικητικών μέτρων, που λήφθηκαν, και που οδήγησαν στην εγκατάσταση των αθηναϊκών επιχειρήσεων στην περιοχή. Τέλος, οι Νομοί Αργολίδας και Μεσσηνίας παρουσιάζουν υψηλότερους, του εθνικού, ρυθμούς ανάπτυξης του κλάδου των κατασκευών. Ωστόσο, οι περιοχές χαρακτηρίζονται από δυσμενή κλαδική διάρθρωση.

Όσον αφορά στην Περιφέρεια Κρήτης, οι δυναμικοί κλάδοι που εντοπίζονται είναι οι εξής: αλιεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, χονδρικό – λιανικό εμπόριο, μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες και υγεία – κοινωνική μέριμνα. Τους περισσότερους δυναμικούς κλάδους συγκεντρώνει ο Νομός Ηρακλείου, η έδρα της Περιφέρειας που φιλοξενείται το μεγαλύτερο και πιο αναπτυγμένο αστικό κέντρο, χωρίς να είναι μεγάλες οι διαφοροποιήσεις των υπολοίπων. Αντίθετα, τα περισσότερα τοπικά μειονεκτήματα στους κλάδους συγκεντρώνει ο Νομός Ρεθύμνου. Εν γένει, στους ανερχόμενους και δυναμικούς κλάδους της Περιφέρειας Κρήτης εντάσσονται η μεταποίηση και ο ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο. Ενώ, στο Λασιθί δυναμική παρουσιάζεται και η παρουσία της αλιείας, όπως συμβαίνει στο Ηράκλειο με τον κλάδο της υγείας – κοινωνικής μέριμνας. Αξιοσημείωτο είναι ότι, οι κατασκευές αποτελούν ένα κλάδο με υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, τόσο στον Νομό Ρεθύμνης όσο και στον Νομό Λασιθίου. Εμπόδιο στην ανάπτυξή του αποτελεί η δυσμενή κλαδική διάρθρωση.

Η φυσιολογία της Περιφέρειας Θεσσαλίας, διαφοροποιείται με τη δεδομένη ανάλυση. Συγκεκριμένα, είναι πολλοί οι κλάδοι, που σημειώνουν ρυθμούς ανάπτυξης υψηλότερους των αντίστοιχων εθνικών και ως εκ τούτου, η Θεσσαλία εντάσσεται στη δεύτερη κατηγορία. Αυτό βέβαια έρχεται σε αντίθεση με τα αποτελέσματα της παραδοσιακής Shift – Share Analysis, που την καθιστούν τελευταία στην ιεραρχία. Ειδικότερα, οι δυναμικοί κλάδοι της Περιφέρειας είναι οι εξής: αλιεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, χονδρικό – λιανικό εμπόριο, μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες, εκπαίδευση και υγεία – κοινωνική μέριμνα. Ο Νομός Λάρισας συγκεντρώνει τους περισσότερους δυναμικούς κλάδους ενώ, δεν είναι μεγάλη η διαφοροποίηση και των υπολοίπων. Αντίθετα, οι Νομοί Καρδίτσας και Μαγνησίας χαρακτηρίζονται από τοπικές αδυναμίες, οι οποίες καθιστούν την ανάπτυξη πολλών δυναμικών τους κλάδων δύσκολη. Ειδικότερα, οι κλάδοι που αναμένεται να σημειώσουν σημαντική ανάπτυξη στους Νομούς Μαγνησίας και Τρικάλων είναι η μεταποίηση, ο ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, η υγεία – κοινωνική μέριμνα και η αλιεία. Ενώ, στον Νομό Λάρισας η μεταποίηση και υγεία – κοινωνική μέριμνα αποτελούν δύο ανερχόμενους και δυναμικούς κλάδους. Ο κλάδος των κατασκευών παρουσιάζει ρυθμούς ανάπτυξης υψηλότερους των αντίστοιχων εθνικών στους Νομούς Καρδίτσας και Τρικάλων, αλλά η δυσμενής κλαδική διάρθρωση εμποδίζει την περαιτέρω εξέλιξή του.

Στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας εντοπίζονται οι εξής δυναμικοί κλάδοι: αλιεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, χονδρικό – λιανικό εμπόριο, μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες και υγεία – κοινωνική μέριμνα. Τους περισσότερους δυναμικούς κλάδους φιλοξενεί ο Νομός Κοζάνης, αλλά και οι υπόλοιποι Νομοί δεν σημειώνουν μεγάλες διαφοροποιήσεις. Κυρίως λόγω των τοπικών μειονεκτημάτων της Περιφέρειας, οι κλάδοι που διακρίνονται ως ανερχόμενοι και δυναμικοί είναι της μεταποίησης και της υγείας – κοινωνικής μέριμνας. Παρατηρείται ότι, οι τοπικές αδυναμίες της Περιφέρειας και η δυσμενής κλαδική διάρθρωση δεν επιτρέπουν την ανάπτυξη πολλών κλάδων, παρά το γεγονός ότι τείνουν να ακολουθούν ρυθμούς ανάπτυξης υψηλότερους των εθνικών. Ο κλάδος των κατασκευών παρουσιάζει ρυθμούς ανάπτυξης υψηλότερους των αντίστοιχων εθνικών στους Νομούς Καστοριάς και Γρεβενών, αλλά οι δεδομένες χωρικές ενότητες πλήττονται από δυσμενή κλαδική διάρθρωση.

Η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας φιλοξενεί τέσσερις κλάδους, που σημειώνουν ρυθμούς ανάπτυξης υψηλότερους των αντίστοιχων εθνικών. Οι κλάδοι αυτοί είναι: αλιεία, κατασκευές, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο και υγεία – κοινωνική μέριμνα. Ωστόσο, οι δυναμικοί κλάδοι της Περιφέρειας, δηλαδή αυτοί που σημειώνουν θετική ομολογική απόκλιση, είναι αλιεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός, χονδρικό – λιανικό εμπόριο, μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες και υγεία - κοινωνική μέριμνα. Ο Νομός Θεσσαλονίκης συγκεντρώνει τους περισσότερους δυναμικούς κλάδους στην Περιφέρεια ενώ, δεν υπάρχουν μεγάλες διαφοροποιήσεις στους άλλους Νομούς. Επιπλέον, αξιόλογη πορεία ακολουθεί ο κλάδος των κατασκευών, του οποίου οι ρυθμοί ανάπτυξης υπερβαίνουν τον εθνικό ωστόσο, η κλαδική διάρθρωση στον Νομό είναι δυσμενής. Στους Νομούς Κιλκίς και Πιερίας ανερχόμενοι και δυναμικοί κλάδοι δύναται να είναι η μεταποίηση και ο ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο. Τέλος, η δυσμενής κλαδική διάρθρωση χαρακτηρίζει τον κλάδο των κατασκευών και στον Νομό Κιλκίς.

Η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας συγκεντρώνει τους λιγότερους οικονομικούς κλάδους, που αναπτύσσονται με ρυθμούς μεγαλύτερους των αντίστοιχων σε εθνικό επίπεδο. Στη Στερεά Ελλάδα οι δυναμικοί κλάδοι είναι οι εξής: αλιεία, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο και υγεία – κοινωνική μέριμνα. Οι εν δυνάμει οικονομικοί κλάδοι είναι πολλοί ωστόσο, προβλήματα όπως η ύπαρξη πολλών τοπικών μειονεκτημάτων και η δυσμενής κλαδική διάρθρωση, συμβάλλουν στην αναπτυξιακή υστέρηση της Περιφέρειας. Ο κλάδος, που παρουσιάζει ρυθμούς ανάπτυξης υψηλότερους του εθνικού, είναι οι κατασκευές. Ωστόσο, πλήττεται λόγω της δυσμενούς κλαδικής διάρθρωσης. Τέλος, η μεταποίηση είναι ένας ανερχόμενος και δυναμικός κλάδος, ο οποίος ενισχύεται από την ύπαρξη των κατάλληλων τοπικών χαρακτηριστικών – πλεονεκτημάτων.

Πίνακας 4.3: Κατάταξη των χωρικών ενότητων ανά περιφερειακό τύπο με χρήση της Dynamic Shift – Share Analysis

Χωρική Ενότητα	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ										
	Γεωργία - Κτηνοτροφία	Αλιεία	Μεταλλεία -Ορυχεία	Μεταποίηση	Ηλεκτρισμός- Φυσικό Αέριο	Κατασκευές	Χονδρικό- Λιανικό Εμπόριο	Ξενοδοχεία -Εστιατόρια	Μεταφορές- Αποθήκευση-Επικοινωνίες	Εκπαίδευση	Υγεία – Κοινωνική Μέριμνα
Βόρεια Ελλάς	7	2	5	1	3	4	6	5	6	8	1
Αν. Μακεδονία	7	2	7	6	3	5	6	7	6	4	1
Έβρος	7	2	5	6	3	4	6	8	6	4	1
Ξάνθη	7	6	8	6	3	4	2	7	6	4	1
Ροδόπη	7	6	8	6	3	8	6	7	6	8	3
Δράμα	5	6	5	6	6	7	6	7	6	2	1
Καβάλα	5	2	8	6	3	4	6	7	1	8	3
Κεντρική	7	2	7	6	3	4	6	5	6	7	3
Ημαθία	5	2	4	6	6	8	6	5	6	4	1
Θεσσαλονίκη	5	2	5	6	3	4	6	5	6	6	3
Κιλκίς	7	1	4	2	1	4	1	5	3	4	3
Πέλλα	5	2	4	3	3	4	6	7	3	4	1
Πιερία	7	2	8	2	1	8	6	7	6	4	1
Σέρρες	7	2	4	2	1	5	6	7	3	6	3
Χαλκιδική	5	2	8	3	1	7	6	7	3	4	3
Δυτική Μακεδονία	5	6	5	2	3	4	6	7	3	5	1
Γρεβενά	7	8	4	2	3	4	6	7	6	4	1
Καστοριά	5	6	8	2	3	4	3	8	1	4	3
Κοζάνη	7	2	5	2	3	7	6	7	3	6	1
Φλώρινα	5	2	5	2	3	5	6	8	3	4	1
Θεσσαλία	7	2	8	2	3	7	6	7	3	6	1
Καρδίτσα	7	6	-	2	3	4	3	5	3	5	3
Λάρισα	5	6	4	2	3	5	6	5	3	6	1
Μαγνησία	5	2	8	2	1	8	6	7	6	6	3
Τρίκαλα	7	2	5	2	1	4	6	5	6	6	1
Κεντρική Ελλάς	7	2	5	3	1	5	6	7	6	8	3
Ήπειρος	7	6	5	1	1	4	6	7	3	8	1
Άρτα	7	8	4	2	1	7	1	5	6	6	1
Θεσπρωτία	5	2	4	2	3	8	3	7	1	8	1
Ιωάννινα	5	3	8	1	1	4	6	5	3	2	3
Πρέβεζα	5	6	5	6	3	8	6	7	6	4	3

Ιόνια Νησιά	7	6	4	2	1	7	6	8	6	4	3
Ζάκυνθος	7	8	4	2	2	7	6	7	6	4	3
Κέρκυρα	7	3	4	2	1	8	6	8	6	8	1
Κεφαλληνία	5	6	5	2	1	7	6	7	6	4	3
Λευκάδα	7	2	-	2	3	8	6	7	6	4	3
Δυτική Ελλάς	7	2	8	2	1	8	6	5	6	8	3
Αιτωλοακαρνανία	7	2	8	2	3	7	6	7	6	4	1
Αχαΐα	5	6	8	2	1	7	6	5	6	6	3
Ηλεία	7	2	8	2	1	8	6	4	6	4	3
Στερεά Ελλάς	7	2	7	6	3	5	6	5	6	8	3
Βοιωτία	5	6	7	6	3	8	6	5	3	4	6
Εύβοια	5	2	8	2	3	4	6	5	6	8	1
Ευρυτανία	5	6	-	2	3	4	2	7	3	2	3
Φθιώτιδα	7	6	5	1	3	4	3	5	6	8	3
Φοκίδα	5	2	5	2	1	7	6	7	6	4	3
Πελοπόννησος	5	2	4	6	1	4	6	7	6	4	3
Αργολίδα	5	2	4	6	3	4	3	8	6	4	3
Αρκαδία	5	2	4	6	1	5	6	5	6	4	3
Κορινθία	7	2	8	6	1	7	6	5	3	4	1
Λακωνία	5	2	4	2	1	7	3	7	6	4	3
Μεσσηνία	5	6	8	2	1	4	6	5	3	3	3
Αττική	5	1	8	3	1	8	2	5	1	8	1
Νησιά Αιγαίου,	5	6	8	2	1	5	6	8	6	4	1
Βόρειο Αιγαίο	5	6	4	2	1	5	6	7	3	4	3
Λέσβος	5	2	7	2	1	7	1	7	6	4	3
Σάμος	5	8	4	6	1	8	6	7	3	4	3
Χίος	5	6	-	2	1	4	1	7	3	4	1
Νότιο Αιγαίο	5	6	8	2	1	5	6	8	6	4	3
Δωδεκάνησα	5	6	8	2	1	5	6	8	6	4	3
Κυκλάδες	5	2	8	6	1	5	6	8	3	4	1
Κρήτη	5	1	5	2	1	5	6	7	6	4	1
Ηράκλειο	5	3	4	2	1	7	6	7	6	6	1
Λασιθί	5	2	8	2	1	4	6	8	3	4	3
Ρέθυμνο	7	6	8	6	1	4	6	8	3	4	3
Χανιά	5	3	8	2	1	5	6	7	3	4	3

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

4.4 ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΟΜΟΘΕΤΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΙΑΝΕΜΗΤΙΚΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ ΣΤΗ SHIFT – SHARE ANALYSIS

Η μεθοδολογία του Esteban – Marquillas επιχειρεί να αντιμετωπίσει μία βασική αδυναμία της ανάλυσης, την εξάρτηση ομολογικής και διαφορικής απόκλισης από την επίδραση που ασκεί η περιφερειακή διάρθρωση. Τόσο η ομοθετική απασχόληση όσο και η επίδραση της κατανομής διερευνούν το αν η περιφέρεια εξειδικεύεται στον κλάδο, όπου παρουσιάζει συγκριτικό πλεονέκτημα. Η μορφή που λαμβάνει η Shift – Share Analysis είναι η εξής:

$$d_{ij} = b_{ij} * r_{00} + b_{ij} * (r_{i0} - r_{00}) + b_{ij}' * (r_{ij} - r_{i0}) + (b_{ij} - b_{ij}') * (r_{ij} - r_{i0}) \quad (4.3)$$

Τα αποτελέσματα της δεδομένης μεθοδολογίας παρουσιάζονται στον πίνακα 4.4.

Από την ανάλυση προκύπτει η παρακάτω φθίνουσα ταξινόμηση των Περιφερειών, βάσει του αριθμού των κλάδων, με ρυθμό ανάπτυξης μεγαλύτερο του εθνικού, που συγκεντρώνουν:

- 1) Αττική
- 2) Βόρειο Αιγαίο
- 3) Κρήτη, Δυτική Μακεδονία
- 4) Κεντρική Μακεδονία, Ήπειρος, Ιόνια Νησιά,
- 5) Ανατολική Μακεδονία – Θράκη, Θεσσαλία, Δυτική Ελλάδα, Πελοπόννησος, Νότιο Αιγαίο
- 6) Στερεά Ελλάδα.

Όσον αφορά στην Περιφέρεια Αττικής, οι κλάδοι που παρουσιάζουν ρυθμούς ανάπτυξης υψηλότερους των αντίστοιχων εθνικών είναι οι εξής: γεωργία – κτηνοτροφία – δάση, αλιεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, χονδρικό – λιανικό εμπόριο, ξενοδοχεία – εστιατόρια, μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες και υγεία – κοινωνική μέριμνα. Ωστόσο, ως δυναμικοί κλάδοι μπορούν να θεωρηθούν η αλιεία, η μεταποίηση, ο ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, το χονδρικό – λιανικό εμπόριο, οι μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες, η εκπαίδευση και υγεία – κοινωνική μέριμνα, δεδομένου ότι η ομολογική απόκλιση λαμβάνει θετικές τιμές. Αξιοσημείωτο είναι ότι, στους κλάδους χονδρικού – λιανικού εμπορίου και μεταφορών – αποθήκευσης – επικοινωνιών η Περιφέρεια παρουσιάζει, τόσο εξειδίκευση όσο και συγκριτικό πλεονέκτημα. Αυτό, προφανώς, αιτιολογείται από το ότι στη δεδομένη Περιφέρεια

εδρεύει το μεγαλύτερο αστικό κέντρο της Ελλάδας, η πρωτεύουσα, όπου συγκεντρώνονται δραστηριότητες τριτογενούς τομέα. Ωστόσο, κλάδοι όπως ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, ξενοδοχεία – εστιατόρια και υγεία – κοινωνική μέριμνα δύναται να ανέλθουν, λόγω των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Περιφέρειας, παρά το γεγονός ότι, δεν υπάρχει εξειδίκευση στην Περιφέρεια.

Η Περιφέρεια, που έρχεται δεύτερη στην ιεραρχία και χαρακτηρίζεται από τους περισσότερους κλάδους με ρυθμούς ανάπτυξης υψηλότερους των αντίστοιχων σε εθνικό επίπεδο, είναι το Βόρειο Αιγαίο. Οι δυναμικοί οικονομικοί κλάδοι της δεδομένης χωρικής ενότητας (με θετική ομολογική απόκλιση) είναι οι εξής: αλιεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, χονδρικό – λιανικό εμπόριο, μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες, εκπαίδευση και υγεία – κοινωνική μέριμνα. Ειδικότερα, ο Νομός Λέσβου εξειδικεύεται σε τέσσερις κλάδους, που έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα. Επίσης, συγκριτικά πλεονεκτήματα παρουσιάζουν και άλλοι κλάδοι, στους οποίους ωστόσο, δεν υπάρχει εξειδίκευση, όπως είναι η μεταποίηση, το χονδρικό – λιανικό εμπόριο και η υγεία – κοινωνική μέριμνα. Ενδοπεριφερειακά, δεν παρουσιάζονται διαφοροποιήσεις ανάμεσα στους Νομούς, υπάρχει δηλαδή ομοιογένεια.

Οι δυναμικοί κλάδοι της Περιφέρειας Κρήτης, η οποία εντάσσεται στην τρίτη θέση της ιεράρχησης, είναι οι εξής: αλιεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, χονδρικό – λιανικό εμπόριο, μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες, εκπαίδευση και υγεία – κοινωνική μέριμνα. Ο Νομός Ηρακλείου χαρακτηρίζεται από τους περισσότερους κλάδους, στους οποίους υπάρχει εξειδίκευση λόγω των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του Νομού. Πιο συγκεκριμένα, οι κλάδοι αυτοί είναι: γεωργία – κτηνοτροφία – δάση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, κατασκευές και υγεία – κοινωνική μέριμνα. Ωστόσο, συγκριτικά πλεονεκτήματα χαρακτηρίζουν και άλλους κλάδους στη δεδομένη περιοχή, που όμως δεν υπάρχει εξειδίκευση. Αυτοί είναι η μεταποίηση και τα μεταλλεία – ορυχεία. Στον Νομό Ρεθύμνης, παρατηρείται ότι υπάρχουν οι τοπικές συνθήκες και γνωρίσματα, τα οποία μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη του κατασκευαστικού κλάδου. Ωστόσο, ο Νομός δεν εξειδικεύεται στο δεδομένο οικονομικό κλάδο. Στον Νομό Χανίων, παρατηρείται ότι δεν υπάρχει εξειδίκευση στον κλάδο της μεταποίησης, όπου έχει συγκριτικό πλεονέκτημα.

Εξίσου ανεπτυγμένη, ως προς τους οικονομικούς κλάδους με υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, είναι η Δυτική Μακεδονία. Στη δεδομένη Περιφέρεια συγκεντρώνονται αρκετοί δυναμικοί κλάδοι, όπως είναι η αλιεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό

αέριο, χονδρικό – λιανικό εμπόριο, μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες, εκπαίδευση και υγεία – κοινωνική μέριμνα. Αξιοσημείωτο είναι ότι, ο Νομός Φλώρινας εξειδικεύεται σε αρκετούς κλάδους με συγκριτικά πλεονεκτήματα. Ένας από αυτούς είναι οι κατασκευές ενώ, στη μεταποίηση που είναι ανταγωνιστική δεν υπάρχει εξειδίκευση. Ο Νομός Κοζάνης έχει συγκριτικό πλεονέκτημα στους κλάδους της μεταποίησης και των μεταφορών – αποθήκευσης – επικοινωνιών, αλλά δεν εξειδικεύεται σε αυτούς. Γενικά, η Περιφέρεια δύναται να χαρακτηριστεί ως ομοιογενής, δεδομένου ότι δεν υπάρχουν μεγάλες διαφοροποιήσεις ανάμεσα στους Νομούς.

Οι δυναμικοί και ανερχόμενοι οικονομικοί κλάδοι, που συγκεντρώνονται στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας είναι οι εξής: αλιεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, χονδρικό – λιανικό εμπόριο, μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες και υγεία – κοινωνική μέριμνα. Ο Νομός Θεσσαλονίκης εξειδικεύεται στον κλάδο των κατασκευών, όπου έχει συγκριτικό πλεονέκτημα. Ωστόσο, θετικά και ανταγωνιστικά χαρακτηριστικά παρουσιάζει και στους εξής κλάδους: αλιεία, μεταλλεία – ορυχεία και ξενοδοχεία – εστιατόρια, στους οποίους όμως δεν υπάρχει εξειδίκευση. Όσον αφορά στους υπόλοιπους Νομούς, επικρατεί κυρίως η εξειδίκευση στον κλάδο της γεωργίας – κτηνοτροφίας – δασών, όπου χαρακτηρίζονται από συγκριτικά πλεονεκτήματα οι Νομοί Ημαθίας, Πέλλας και Χαλκιδικής. Ενώ, η ανάπτυξη του κλάδου της μεταποίησης από πολλούς Νομούς φαίνεται ελπιδοφόρα, δεδομένου ότι παρουσιάζουν συγκριτικό πλεονέκτημα, αν και δεν υπάρχει εξειδίκευση. Ο Νομός Κιλκίς εξειδικεύεται στον κλάδο της μεταποίησης, όπου έχει συγκριτικό πλεονέκτημα και αυτό οφείλεται στο χαμηλό κόστος γης και στην εγγύτητά τους με την αγορά – εσωτερική και εξωτερική.

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, χαρακτηρίζεται από τη δραστηριοποίηση σε επτά δυναμικούς κλάδους. Οι κλάδοι αυτοί είναι: αλιεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, χονδρικό – λιανικό εμπόριο, μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες, εκπαίδευση και υγεία – κοινωνική μέριμνα. Ο Νομός Αχαΐας παρουσιάζει τη μεγαλύτερη συγκέντρωση οικονομικών κλάδων, στους οποίους υπάρχει εξειδίκευση και συγκριτικό πλεονέκτημα. Αυτοί είναι: η γεωργία - κτηνοτροφία – δάση, μεταποίηση και ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο. Επιπλέον, ο Νομός έχει συγκριτικό πλεονέκτημα στα ξενοδοχεία – εστιατόρια, χωρίς να υπάρχει εξειδίκευση. Η διαφοροποίηση του Νομού Αχαΐας από τους υπόλοιπους Νομούς της Περιφέρειας είναι εμφανής.

Ομοίως, η Θεσσαλία συγκεντρώνει επτά δυναμικούς οικονομικούς κλάδους όπως είναι η αλιεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, χονδρικό – λιανικό εμπόριο, μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες, εκπαίδευση και υγεία – κοινωνική μέριμνα. Οι δύο μεγαλύτεροι Νομοί, Λάρισας και Μαγνησίας, εξειδικεύονται σε κλάδους που έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα. Για τον Νομό Λάρισας είναι η γεωργία - κτηνοτροφία – δάση, οι κατασκευές και η υγεία – κοινωνική μέριμνα. Για τον Νομό Μαγνησίας οι αντίστοιχοι ανερχόμενοι και δυναμικοί οικονομικοί κλάδοι είναι η γεωργία - κτηνοτροφία – δάση, μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο και εκπαίδευση. Τέλος, ο Νομός Λάρισας έχει συγκριτικό πλεονέκτημα στον κλάδο της μεταποίησης ωστόσο, δεν υπάρχει εξειδίκευση στο δεδομένο κλάδο. Οι Νομοί Καρδίτσας και Τρικάλων εξειδικεύονται στον κλάδο των κατασκευών, όπου έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα.

Στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης οι δυναμικοί κλάδοι είναι οι εξής: αλιεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, χονδρικό – λιανικό εμπόριο, μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες, εκπαίδευση και υγεία – κοινωνική μέριμνα. Στον κλάδο των κατασκευών εξειδικεύονται και έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα οι Νομοί Έβρου και Ξάνθης ενώ, ο Νομός Δράμας στη γεωργία – κτηνοτροφία – δάση, μεταλλεία – ορυχεία, εκπαίδευση και υγεία – κοινωνική μέριμνα. Τέλος, ο Νομός Καβάλας δύναται να αναπτύξει επιτυχώς τον κλάδο των κατασκευών και των μεταφορών – αποθήκευσης – επικοινωνιών, όπου έχει συγκριτικό πλεονέκτημα.

Στην Περιφέρεια Πελοποννήσου οι δυναμικοί κλάδοι είναι η αλιεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, χονδρικό – λιανικό εμπόριο, μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες, εκπαίδευση και υγεία – κοινωνική μέριμνα. Τη μεγαλύτερη εξειδίκευση σε κλάδους με συγκριτικό πλεονέκτημα έχει ο Νομός Αρκαδίας. Οι κλάδοι είναι η γεωργία – κτηνοτροφία – δάση, μεταλλεία – ορυχεία, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, κατασκευές και εκπαίδευση. Ο Νομός Κορινθίας έχει συγκριτικό πλεονέκτημα στην αλιεία και στα ξενοδοχεία – εστιατόρια ωστόσο, δεν υπάρχει εξειδίκευση. Οι υπόλοιποι Νομοί εξειδικεύονται ως επί το πλείστον στον κλάδο, όπου έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα, δηλαδή στις κατασκευές.

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου συγκεντρώνει τους παρακάτω δυναμικούς κλάδους: αλιεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, χονδρικό – λιανικό εμπόριο, μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες, εκπαίδευση και υγεία – κοινωνική μέριμνα. Ο Νομός Δωδεκανήσων εξειδικεύεται στον ηλεκτρισμό – φυσικό αέριο και στις κατασκευές, όπου έχει συγκριτικό πλεονέκτημα ενώ, δύναται να αναπτυχθεί και μέσω

της γεωργίας – κτηνοτροφίας – δάση και μεταποίησης. Ο Νομός Κυκλάδων εξειδικεύεται, ομοίως, στον κλάδο του ηλεκτρισμού – φυσικού αερίου και στις κατασκευές ενώ, δύναται να αναπτυχθεί και μέσω της αλιείας και γεωργίας – κτηνοτροφίας – δάση.

Τέλος, παρουσιάζεται η Στερεά Ελλάδα, η οποία συγκεντρώνει τους λιγότερους οικονομικούς κλάδους με ρυθμό ανάπτυξης υψηλότερους του εθνικού. Ειδικότερα, οι δυναμικοί κλάδοι της Περιφέρειας είναι οι εξής: αλιεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες, εκπαίδευση και υγεία – κοινωνική μέριμνα. Αξιοσημείωτο είναι ότι, η έδρα της Περιφέρειας, δηλαδή η Φθιώτιδα, εξειδικεύεται στις κατασκευές, όπου έχει συγκριτικό πλεονέκτημα, ενώ δύναται να αναπτυχθεί και μέσω των ξενοδοχείων – εστιατορίων. Ο Νομός Εύβοιας εξειδικεύεται στη γεωργία – κτηνοτροφία – δάση, αλιεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο και κατασκευές, όπου έχει συγκριτικό πλεονέκτημα.

Όπως έχει αναφερθεί και πιο πάνω, η επίδραση της κατανομής είναι μία συνιστώσα με την οποία εξακριβώνεται αν μία περιφέρεια εξειδικεύεται στον οικονομικό κλάδο, όπου έχει συγκριτικό πλεονέκτημα. Το συμπέρασμα εξάγεται από το πρόσημο της συνιστώσας. Ωστόσο, ισχύει ότι όσο πιο μεγάλη είναι η τιμή της επίδρασης της κατανομής, τόσο πιο καλή είναι η διάρθρωση της απασχόλησης στους οικονομικούς κλάδους, βάσει των συγκριτικών τους πλεονεκτημάτων.

Σε εθνικό επίπεδο, προκύπτει ότι την καλύτερη διάρθρωση της απασχόλησης έχει η Περιφέρεια Αττικής και σε δεύτερη φάση, η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, δηλαδή οι Περιφέρειες με τα δύο μεγαλύτερα αστικά κέντρα της χώρας. Ακολουθούν η Πελοπόννησος, Θεσσαλία, Δυτική Ελλάδα, Ήπειρος, Ανατολική Μακεδονία Θράκη, Στερεά Ελλάδα και η Δυτική Μακεδονία. Ενώ, τελευταία εμφανίζονται οι νησιωτικές Περιφέρειες της χώρας, δηλαδή η Κρήτη, το Βόρειο και Νότιο Αιγαίο ενώ, τελευταία είναι η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων.

Πίνακας 4.4: Κατάταξη των χωρικών ενότητων ανά περιφερειακό τύπο με χρήση της Ομοθετικής Απασχόλησης

Χωρική Ενότητα	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ										
	Γεωργία Κτηνοτροφία	Αλιεία	Μεταλλεία- Ορυχεία	Μεταποίηση	Ηλεκτρισμός- Φυσικό Αέριο	Κατασκευές	Χονδρικό- Λιανικό Εμπόριο	Ξενοδοχεία - Εστιατόρια	Μεταφορές- Αποθήκευση- Επικοινωνίες	Εκπαίδευση	Υγεία - Κοινωνική Μέριμνα
Βόρεια Ελλάς	7	2	5	1	3	4	6	5	6	6	1
Ανατ. Μακεδονία -	7	2	7	6	3	7	6	7	6	2	1
Έβρος	7	2	7	6	3	4	6	8	6	2	1
Ξάνθη	7	6	8	6	3	4	2	7	6	2	1
Ροδόπη	7	6	8	6	1	8	6	7	6	6	3
Δράμα	7	6	4	6	6	7	6	7	6	2	1
Καβάλα	5	2	7	6	3	4	6	7	2	6	3
Κεντρική Μακεδονία	7	2	7	6	3	4	6	5	6	3	3
Ημαθία	5	2	4	6	3	8	6	5	6	2	1
Θεσσαλονίκη	7	2	4	6	3	4	3	5	6	6	3
Κιλκίς	7	2	4	2	1	4	1	5	6	2	3
Πέλλα	5	2	4	6	3	4	6	7	3	2	1
Περία	7	2	8	2	1	8	6	7	6	2	1
Σέρρες	7	2	4	2	1	7	6	7	6	6	3
Χαλκιδική	5	2	7	2	1	7	6	7	6	2	3
Δυτική Μακεδονία	5	6	5	2	3	4	6	7	1	1	1
Γρεβενά	7	6	4	2	3	4	6	7	6	2	1
Καστοριά	5	6	8	2	3	4	1	8	2	2	3
Κοζάνη	7	2	5	2	3	7	6	7	1	6	1
Φλώρινα	5	2	5	2	3	5	6	8	3	2	1
Θεσσαλία	7	2	8	2	3	7	6	7	6	6	1
Καρδίτσα	7	6	-	2	3	4	3	5	1	1	3
Λάρισα	5	6	8	2	3	5	6	5	3	6	1
Μαγνησία	5	2	8	2	1	8	6	7	6	2	3
Τρίκαλα	7	2	5	2	1	4	6	5	6	2	1
Κεντρική Ελλάς	7	1	5	3	1	7	6	7	6	6	3
Ήπειρος	5	3	4	2	1	5	6	7	6	6	1
Αρτα	7	3	4	2	3	7	1	7	6	6	1
Θεσπρωτία	5	2	4	2	3	8	3	7	2	6	2
Ιωάννινα	5	3	8	1	1	4	6	5	6	2	3
Πρέβεζα	5	3	4	6	3	7	6	7	6	1	3

Ιόνια Νησιά	7	6	4	2	1	7	6	7	6	2	3
Ζάκυνθος	7	6	4	2	2	7	6	7	6	2	3
Κέρκυρα	7	6	4	2	1	7	6	7	6	6	1
Κεφαλληνία	5	6	7	2	1	7	6	7	6	2	3
Λευκάδα	7	2	-	2	3	7	6	7	6	2	3
Δυτική Ελλάς	7	2	8	2	1	8	6	5	6	6	3
Αιτωλοακαρνανία	7	2	8	2	3	7	3	7	6	2	1
Αχαΐα	5	6	8	2	1	8	6	5	6	6	3
Ηλεία	7	2	8	2	1	8	6	4	6	2	3
Στερεά Ελλάς	7	1	7	6	3	7	6	5	6	6	3
Βοιωτία	5	6	7	6	1	8	6	4	6	1	6
Εύβοια	5	1	8	2	3	5	6	5	6	6	1
Ευρυτανία	5	6	-	2	3	4	2	7	3	2	3
Φθιώτιδα	7	3	4	3	3	4	3	4	6	6	3
Φωκίδα	5	2	5	2	1	7	6	7	6	2	3
Πελοπόννησος	5	2	5	6	1	5	6	7	6	2	3
Αργολίδα	5	1	4	6	3	4	6	7	6	6	3
Αρκαδία	5	2	5	6	1	5	6	5	6	2	3
Κορινθία	7	2	8	6	1	7	6	5	6	2	1
Λακωνία	5	2	4	2	3	5	3	7	6	2	3
Μεσσηνία	5	6	8	2	1	4	6	5	6	1	3
Αττική	4	1	8	3	1	8	2	4	1	6	1
Νησιά Αιγαίου,	5	6	7	2	1	5	6	7	6	2	1
Βόρειο Αιγαίο	5	3	4	2	1	5	3	7	6	2	3
Λέσβος	5	2	8	2	1	8	1	7	6	2	3
Σάμος	5	6	4	2	1	8	6	7	3	2	1
Χίος	5	3	-	2	1	4	2	7	3	2	1
Νότιο Αιγαίο	5	6	7	2	1	5	6	7	6	2	3
Δωδεκάνησα	5	3	8	2	1	5	6	7	6	2	3
Κυκλάδες	5	2	7	6	1	5	6	7	6	2	2
Κρήτη	5	2	4	2	1	5	6	7	6	2	1
Ηράκλειο	5	6	4	2	1	5	6	7	6	6	1
Λασιθί	5	2	8	2	1	5	6	7	6	2	3
Ρέθυμνο	7	6	8	6	1	4	6	7	3	2	3
Χανιά	5	6	8	2	1	7	6	7	3	2	3

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

4.5 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΩΝ

Στην παρούσα ενότητα, διερευνάται η εξέλιξη όλων των οικονομικών κλάδων, όπως προκύπτει από κάθε μεθοδολογία. Στο πρώτο διάγραμμα (διάγραμμα 4.1), παρουσιάζεται η δυναμική του κλάδου της γεωργίας – κτηνοτροφίας – δάση ανά Περιφέρεια και μεθοδολογία. Παρατηρείται ότι, στην παραδοσιακή Shift – Share Analysis ο κλάδος διατηρεί μία σταθερή πορεία μεταξύ των κατηγοριών 4 και 5, δηλαδή ενίοτε εμφανίζει ρυθμούς ανάπτυξης υψηλότερους του εθνικού ενώ κάποιες φορές συμβαίνει το αντίθετο. Από την Dynamic Shift – Share Analysis και από αυτήν που ενσωματώνει την ομοθετική απασχόληση προκύπτει ότι, οι Περιφέρειες ανήκουν στις κατηγορίες 5 ή 7, δηλαδή οι ρυθμοί ανάπτυξης του κλάδου είναι μικρότεροι του εθνικού και κάποιες από αυτές χαρακτηρίζονται από τοπικά μειονεκτήματα, τα οποία εμποδίζουν την ανάπτυξή του. Παρατηρείται ότι, τα αποτελέσματα της Dynamic Shift – Share Analysis και αυτής που συνυπολογίζει την ομοθετική απασχόληση συμπίπτουν στο μεγαλύτερο βαθμό. Οι Νομοί που έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα στον κλάδο της γεωργίας – κτηνοτροφίας – δασών και εξειδικεύονται σε αυτόν είναι οι εξής: Δράμας, Καβάλας, Ημαθίας, Πέλλας, Χαλκιδικής, Καστοριάς, Φλώρινας, Λάρισας, Μαγνησίας, Θεσπρωτίας, Ιωαννίνων, Πρέβεζας, Κεφαλληνίας, Αχαΐας, Βοιωτίας, Εύβοιας, Ευρυτανίας, Φωκίδας, Αργολίδας, Αρκαδίας, Λακωνίας, Μεσσηνίας, Λέσβου, Ηρακλείου, Λασιθίου και Χανίων.

Από το διάγραμμα 4.2 παρατηρείται ότι, η Dynamic Shift – Share Analysis και αυτή της ομοθετικής απασχόλησης υπολογίζουν τον κλάδο της αλιείας ως ιδιαίτερα δυναμικό σε αρκετές Περιφέρειες, δεδομένου ότι εντάσσονται στις κατηγορίες 1 και 2. Ενώ, από την παραδοσιακή ανάλυση ο κλάδος εμφανίζει ρυθμούς ανάπτυξης υψηλότερους του εθνικού σε πολλές Περιφέρειες, οι οποίες χαρακτηρίζονται από δυσμενή κλαδική διάρθρωση. Αντίθετα, οι υπόλοιπες δύναται να χαρακτηριστούν ως αδύναμες, λόγω τόσο των χαμηλών ρυθμών όσο και εξ' αιτίας της ύπαρξης τοπικών μειονεκτημάτων που δεν ευνοούν την ανάπτυξη του κλάδου. Σε ενδοπεριφερειακό επίπεδο, διαφοροποιήσεις παρατηρούνται στις Περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, Δυτικής Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ιονίων Νήσων, Δυτικής Ελλάδας, Στερεάς Ελλάδας, Πελοποννήσου, Βορείου Αιγαίου και Κρήτης. Οι Νομοί που έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα στον κλάδο και εξειδικεύονται σε αυτόν είναι οι εξής: Καβάλας,

Χαλκιδικής, Θεσπρωτίας, Λευκάδας, Αιτωλοακαρνανίας, Εύβοιας, Φωκίδας, Αργολίδας, Λέσβου και Λασιθίου.

Στο επόμενο διάγραμμα (διάγραμμα 4.3) παρουσιάζεται η εξέλιξη του κλάδου των μεταλλείων – ορυχείων, όπως υπολογίζεται από τις τρεις αναλύσεις. Ειδικότερα, παρατηρείται ότι, τόσο από τη Dynamic Shift – Share Analysis όσο και από αυτή της ομοθετικής απασχόλησης, η κατηγοριοποίηση των Περιφερειών είναι σε μεγάλο βαθμό όμοια. Πιο συγκεκριμένα, από τις δύο αναλύσεις εξάγεται το συμπέρασμα ότι οι περισσότερες ελληνικές Περιφέρειες έχουν πολύ χαμηλό βαθμό ανάπτυξης στον κλάδο των μεταλλείων – ορυχείων, δεδομένου ότι η πλειοψηφία τους εντάσσεται στις κατηγορίες 7 ή 8. Από αυτό προκύπτει το συμπέρασμα ότι, οι ρυθμοί ανάπτυξης του κλάδου είναι ιδιαίτερα χαμηλοί, λόγω της δυσμενούς κλαδικής διάρθρωσης όσο και λόγω της ύπαρξης τοπικών μειονεκτημάτων στις Περιφέρειες. Εν αντιθέσει, από την παραδοσιακή ανάλυση προκύπτει ότι, οι Περιφέρειες ανήκουν στις κατηγορίες 4 ή 5. Δηλαδή, υπάρχουν ορισμένες γεωγραφικές ενότητες, οι οποίες παρουσιάζουν ρυθμούς ανάπτυξης υψηλότερους του αντίστοιχου εθνικού. Όμως, η πλειοψηφία των Περιφερειών εντάσσεται στην κατηγορία 5, δηλαδή οι ρυθμοί είναι χαμηλοί, λόγω της μη ευνοϊκής κλαδικής διάρθρωσης στις περιοχές. Σε ενδοπεριφερειακό επίπεδο, παρατηρείται ότι οι Νομοί Δράμας, Κοζάνης, Φλώρινας, Φωκίδας και Αρκαδίας έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα στον κλάδο και εξειδικεύονται σε αυτόν. Είναι αξιοσημείωτο ότι, στο δεδομένο κλάδο τα αποτελέσματα της Dynamic Shift – Share Analysis και αυτή της ομοθετικής απασχόλησης ταυτίζονται σε πολύ μεγάλο βαθμό.

Στο διάγραμμα 4.4 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που εξάγονται από κάθε μία μεθοδολογία για τον κλάδο της μεταποίησης. Είναι αξιοσημείωτο ότι, η Dynamic Shift – Share Analysis και αυτή που συνυπολογίζει την ομοθετική απασχόληση ταυτίζονται, δεδομένου ότι παράγουν τα ίδια αποτελέσματα, με εξαίρεση μόνο μία Περιφέρεια, την Ήπειρο. Γενικά, παρατηρείται ότι οι περισσότερες Περιφέρειες ανήκουν στην κατηγορία 2, δηλαδή εμφανίζουν ρυθμούς ανάπτυξης υψηλότερους του εθνικού, η κλαδική διάρθρωση των χωρικών ενοτήτων είναι ιδιαίτερα ευνοϊκή ενώ, χαρακτηρίζονται και από την ύπαρξη τοπικών πλεονεκτημάτων. Αντίθετα, από τα αποτελέσματα της παραδοσιακής Shift – Share Analysis οι Περιφέρειες εντάσσονται στις κατηγορίες 4 και 5. Στο δεδομένο οικονομικό κλάδο είναι ιδιαίτερα έντονη η διαφοροποίηση της παραδοσιακής Shift – Share Analysis από τις άλλες δύο, που σημειώνουν χαρακτηριστική ταύτιση.

Ειδικότερα, παρατηρείται ότι οι Νομοί Κιλκίς, Αχαΐας, Εύβοιας και Μαγνησίας έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα στον κλάδο της μεταποίησης και εξειδικεύονται σε αυτόν. Ενώ, οι Νομοί Βοιωτίας και Κορίνθου, που είναι δορυφόροι της Αθήνας, φέρουν μεγάλο βαθμό εξειδίκευσης στον κλάδο, χωρίς να έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα. Επιπρόσθετα, όλοι οι Νομοί της Δυτικής Μακεδονίας και Θεσσαλίας έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα στον κλάδο, αλλά οι περισσότεροι δεν εξειδικεύονται. Προφανώς, το συγκριτικό πλεονέκτημα έγκειται κυρίως στο ότι οι δεδομένες Περιφέρειες έχουν γρήγορη πρόσβαση στα μεγάλα διευρωπαϊκά δίκτυα και αποτελούν περιφερειακά βιομηχανικά κέντρα με παράδοση στον κλάδο της μεταποίησης.

Ακολουθεί το διάγραμμα 4.5, στο οποίο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των τριών αναλύσεων για τον κλάδο του ηλεκτρισμού – φυσικού αερίου. Χαρακτηριστική και στη δεδομένη περίπτωση είναι η ομοιότητα των δύο αναλύσεων, της Dynamic Shift – Share Analysis και αυτής που συνυπολογίζει την ομοθετική απασχόληση. Αντίθετα, η παραδοσιακή Shift – Share Analysis παρουσιάζει έντονη διαφοροποίηση και παρατηρείται ότι η πλειοψηφία των Περιφερειών ανήκουν στην κατηγορία 4, δηλαδή οι ρυθμοί ανάπτυξης του κλάδου σε αυτές είναι υψηλότεροι του αντίστοιχου σε εθνικό επίπεδο ενώ, κοινό χαρακτηριστικό όλων των χωρικών ενοτήτων είναι η δυσμενής κλαδική διάρθρωση. Αντίθετα, από τις δύο άλλες μεθοδολογίες οι Περιφέρειες χαρακτηρίζονται από υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης του κλάδου σε συνδυασμό με την ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση. Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένες Περιφέρειες, οι οποίες πλήττονται από την ύπαρξη τοπικών μειονεκτημάτων, όπως είναι η Βόρεια Ελλάδα στο σύνολό της, η Θεσσαλία και η Στερεά Ελλάδα. Σε ενδοπεριφερειακό επίπεδο, συγκριτικό πλεονέκτημα και εξειδίκευση στον κλάδο έχουν οι Νομοί Κιλκίς, Μαγνησίας, Αχαΐας, Βοιωτίας, Αρκαδίας, Κορίνθου, Λέσβου, Σάμου, Χίου, Δωδεκανήσου, Κυκλάδων και Ηρακλείου.

Από το διάγραμμα 4.6 παρατηρείται ότι, με την παραδοσιακή Shift – Share Analysis οι Περιφέρειες συνεχίζουν να εντάσσονται στις κατηγορίες 4 και 5. Τα κοινά σημεία της δεδομένης μεθοδολογίας με την Dynamic Shift – Share Analysis είναι πολλά, κυρίως στις Περιφέρειες που εντάσσονται στην κατηγορία 4. Ενώ, ακόμα πιο πολλές ομοιότητες παρουσιάζονται μεταξύ της τελευταίας μεθοδολογίας και αυτής που ενσωματώνει την ομοθετική απασχόληση. Ως επί το πλείστο, οι ρυθμοί ανάπτυξης του κλάδου των κατασκευών είναι χαμηλότεροι του αντίστοιχου εθνικού ενώ, οι περισσότερες Περιφέρειες αντιμετωπίζουν προβλήματα, όπως αυτό της δυσμενούς

κλαδικής διάρθρωσης και της ύπαρξης τοπικών μειονεκτημάτων. Ενδοπεριφερειακά, στους Νομούς με συγκριτικό πλεονέκτημα και εξειδίκευση στον κατασκευαστικό κλάδο συμπεριλαμβάνεται η Θεσσαλονίκη, Κιλκίς, Λάρισα, Ιωάννινα, Εύβοια, Ευρυτανία, Φθιώτιδα, Ηράκλειο, Λασιθί και οι Νομοί του Βορείου Αιγαίου.

Στο διάγραμμα 4.7 παρατηρείται ότι, τα αποτελέσματα της Dynamic Shift – Share Analysis και αυτής που συνυπολογίζει την ομοθετική απασχόληση είναι πανομοιότυπα, εκτός αυτού που αφορά στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου. Αξιοσημείωτη είναι η Περιφέρεια Αττικής, η οποία ανήκει στην κατηγορία 2, δηλαδή χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη τοπικών πλεονεκτημάτων και ευνοϊκής κλαδικής διάρθρωσης, που ενισχύουν τη δυναμική που παρουσιάζει ο κλάδος του χονδρικού – λιανικού εμπορίου. Το συμπέρασμα, το οποίο εξάγεται, είναι ότι η πλειοψηφία των Περιφερειών εντάσσεται στην κατηγορία 6 για το δεδομένο κλάδο. Δηλαδή, παρουσιάζουν ρυθμούς ανάπτυξης χαμηλότερους του αντίστοιχου σε εθνικό επίπεδο ενώ, τα τοπικά μειονεκτήματα εμποδίζουν την εξέλιξη του κλάδου, ο οποίος από το θετικό πρόσημο της ομολογικής απόκλισης δύναται να χαρακτηριστεί ως δυναμικός. Όσον αφορά στην παραδοσιακή Shift – Share Analysis, τα αποτελέσματα παραμένουν ίδια, δηλαδή οι Περιφέρειες ανήκουν στην κατηγορία 4 ή 5. Είναι αξιοσημείωτο ότι, ο Νομός Αττικής είναι ο μοναδικός που έχει συγκριτικό πλεονέκτημα και ταυτόχρονα εξειδικεύεται στον κλάδο του χονδρικού – λιανικού εμπορίου.

Στο διάγραμμα 4.8 παρατηρείται ότι, η παραδοσιακή Shift – Share Analysis ακολουθεί την ίδια πορεία, με την οποία οι Περιφέρειες ανήκουν στις κατηγορίες 4 και 5. Αντίθετα, από την Dynamic Shift – Share Analysis και αυτή που συνυπολογίζει την ομοθετική απασχόληση, τα αποτελέσματα που προκύπτουν εντάσσουν τις Περιφέρειες κυρίως στις κατηγορίες 7 και 8. Δηλαδή, ο κλάδος των ξενοδοχείων – εστιατορίων υπολογίζεται ως αδύναμος, τόσο λόγω της δυσμενούς κλαδικής διάρθρωσης των Περιφερειών όσο και λόγω της ύπαρξης τοπικών μειονεκτημάτων. Βασική εξαίρεση αποτελεί η Περιφέρεια Αττικής, η οποία εντάσσεται στην κατηγορία 4 και από τις τρεις μεθοδολογίες. Δηλαδή, ο κλάδος στη δεδομένη Περιφέρεια παρουσιάζει ρυθμούς ανάπτυξης υψηλότερους του αντίστοιχου εθνικού, αν και η Αττική χαρακτηρίζεται από δυσμενή κλαδική διάρθρωση. Είναι χαρακτηριστικό ότι, πολλοί Νομοί έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα στον κλάδο ωστόσο, δεν υπάρχει εξειδίκευση.

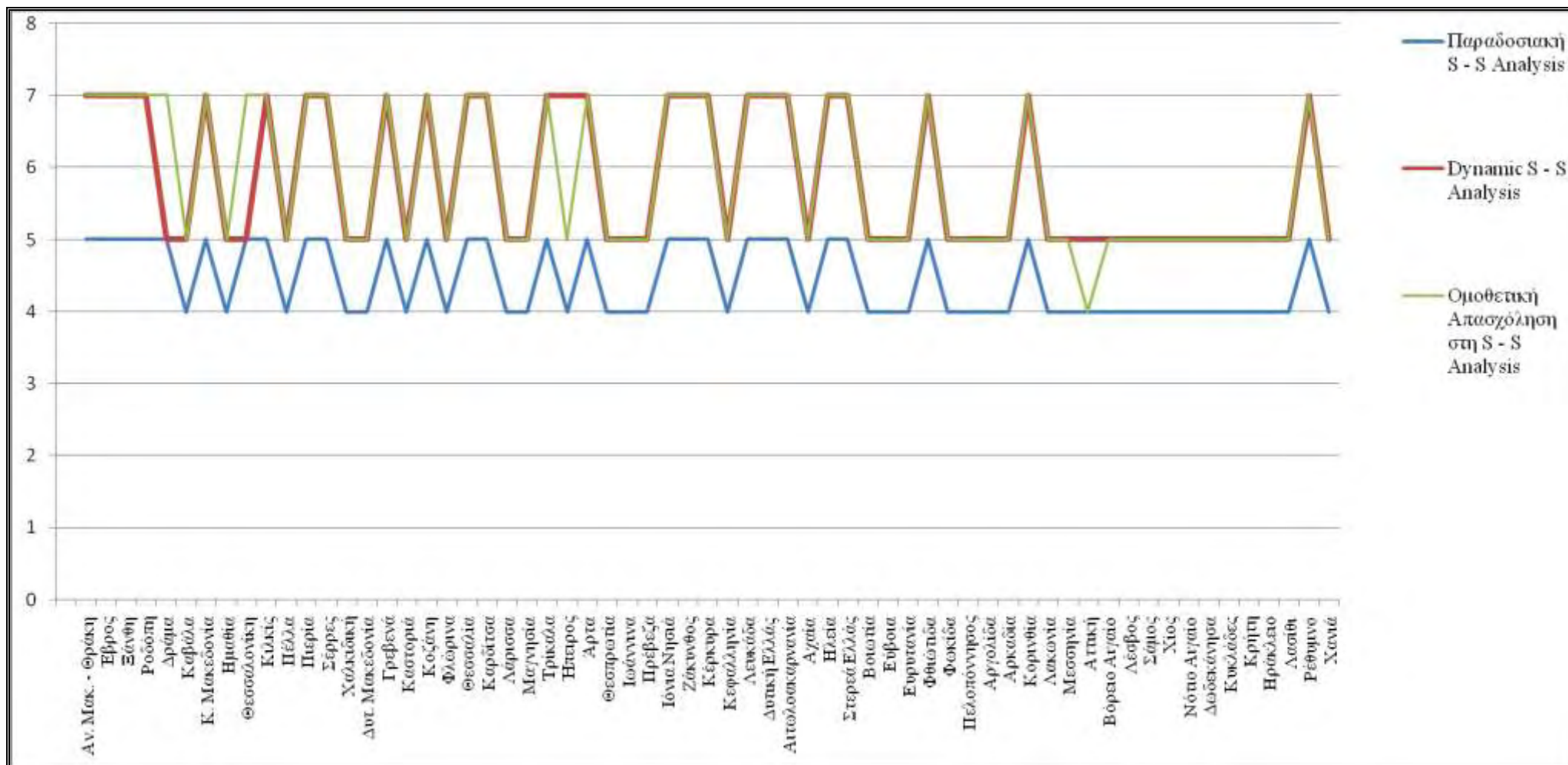
Στον κλάδο των μεταφορών – αποθήκευσης – επικοινωνιών, οι περισσότερες Περιφέρειες εντάσσονται στην κατηγορία 6, τόσο από την Dynamic Shift – Share

Analysis όσο και από αυτή που συνυπολογίζει την ομοθετική απασχόληση. Δηλαδή, οι Περιφέρειες πλήττονται από την ύπαρξη τοπικών μειονεκτημάτων, παρά τη δυναμικότητα του κλάδου (θετική ομολογική απόκλιση). Εξαιρέση αποτελεί η Περιφέρεια Αττικής, η οποία εντάσσεται στην κατηγορία 1, δεδομένου ότι είναι και η πρωτεύουσα του κράτους. Ενώ, από την ανάλυση που συμπεριλαμβάνει την ομοθετική απασχόληση προκύπτει ότι, η Δυτική Μακεδονία ανήκει στην κατηγορία 1. Χαρακτηριστικό είναι ότι, από την παραδοσιακή Shift – Share Analysis τρεις Περιφέρειες εντάσσονται σε άλλη κατηγορία, εκτός των 4 και 5. Ειδικότερα, η Δυτική Ελλάδα, η Πελοπόννησος και το Νότιο Αιγαίο ανήκουν στην κατηγορία 7. Σε ενδοπεριφερειακό επίπεδο, οι Νομοί Καβάλας, Καστοριάς, Καρδίτσας και Θεσπρωτίας έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα στον κλάδο, αλλά δεν εξειδικεύονται.

Από το διάγραμμα 4.10 παρατηρείται ότι στον κλάδο της εκπαίδευσης, με την παραδοσιακή Shift – Share Analysis οι Περιφέρειες συνεχίζουν να εντάσσονται στις κατηγορίες 4 και 5. Ενώ, ιδιαίτερη η διαφοροποίηση των δύο άλλων μεθοδολογιών. Ειδικότερα, με το μοντέλο της ομοθετικής απασχόλησης στη Shift – Share Analysis ορισμένες Περιφέρειες εντάσσονται στις κατηγορίες 1 και 2, όπως είναι η Δυτική Μακεδονία, τα Ιόνια Νησιά, η Πελοπόννησος, το Βόρειο Αιγαίο, το Νότιο Αιγαίο και η Κρήτη. Ενώ, οι υπόλοιπες χαρακτηρίζονται από τοπικά μειονεκτήματα και γι αυτό ανήκουν στην κατηγορία 6. Αντίθετα, με την Dynamic Shift – Share Analysis οι Περιφέρειες δεν φέρουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης στο δεδομένο κλάδο και σε συνδυασμό με τη δυσμενή κλαδική διάρθρωση και την ύπαρξη τοπικών αδυναμιών, ανήκουν κυρίως στις κατηγορίες 4 και 8.

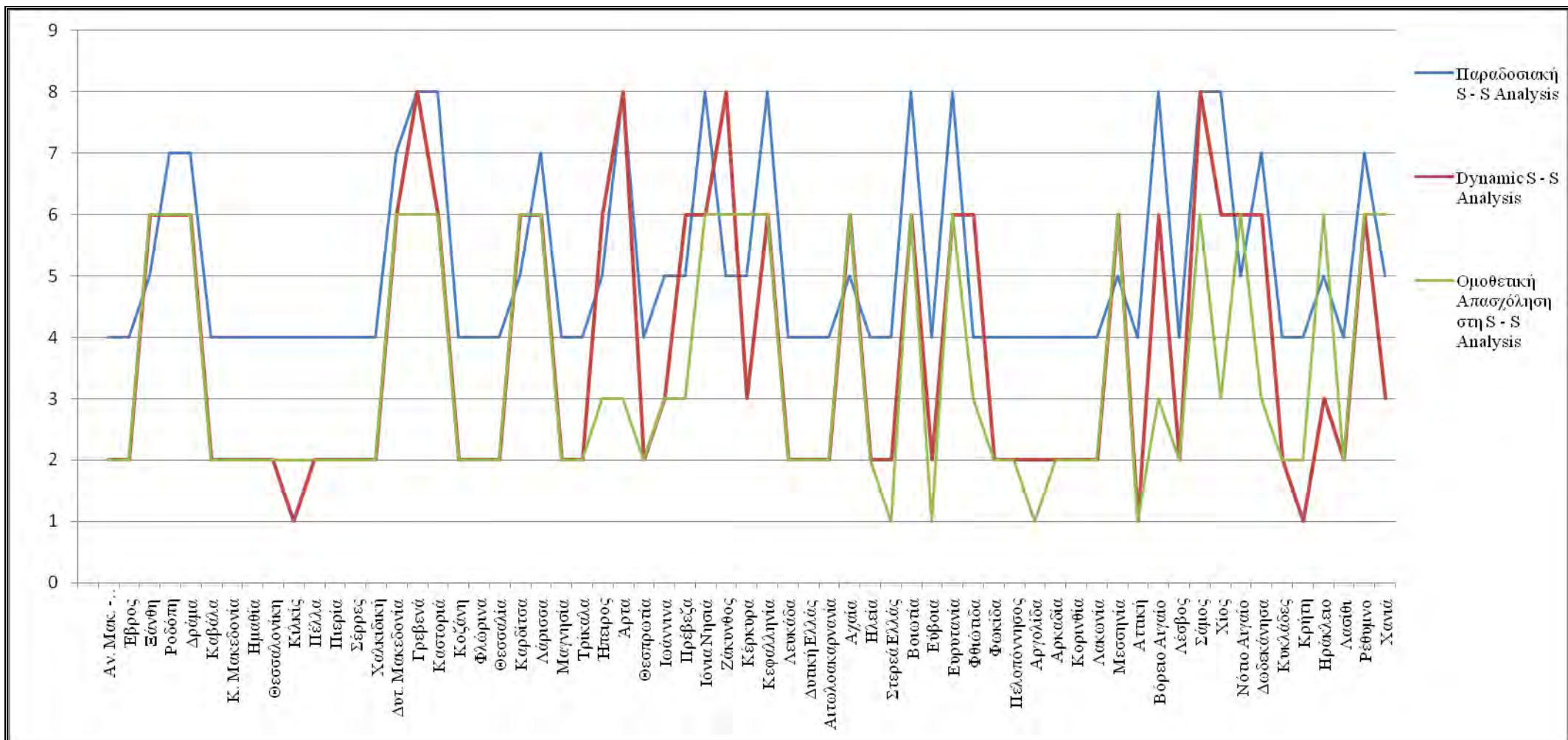
Στο διάγραμμα 4.11 παρατηρείται η απόλυτη ταύτιση μεταξύ της Dynamic Shift – Share Analysis και αυτής που ενσωματώνει την ομοθετική απασχόληση. Οι Περιφέρειες εντάσσονται στις κατηγορίες 1 και 3, δηλαδή ορισμένες χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη τοπικών αδυναμιών. Αντίθετα, με την παραδοσιακή Shift – Share Analysis παρατηρείται ότι, οι Περιφέρειες ανήκουν στις κατηγορίες 4 ή 5, σταθερά.

Διάγραμμα 4.1: Ο κλάδος της Γεωργίας - Κτηνοτροφίας - Δασών ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

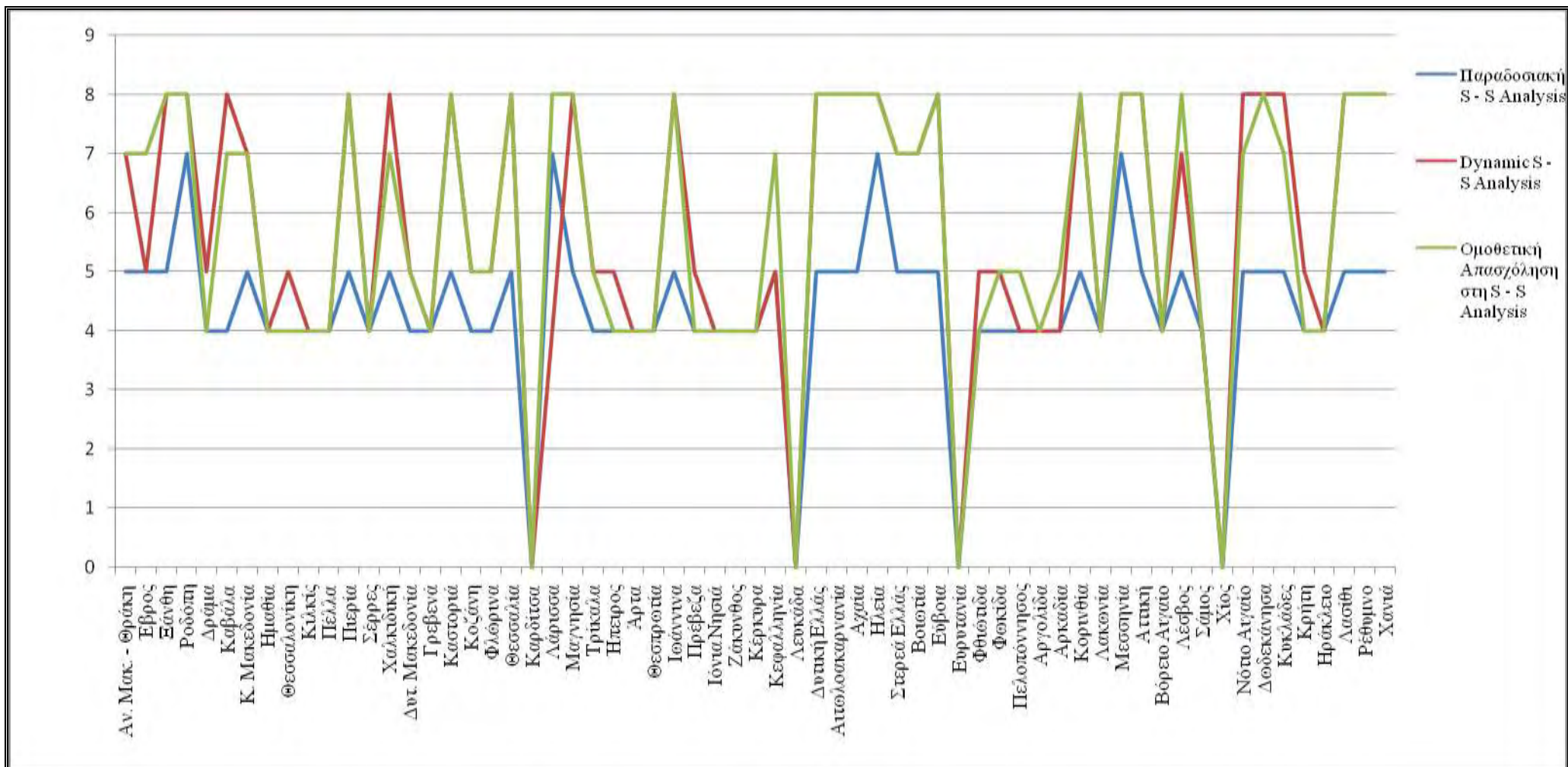
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 4.2: Ο κλάδος της Αλιείας ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

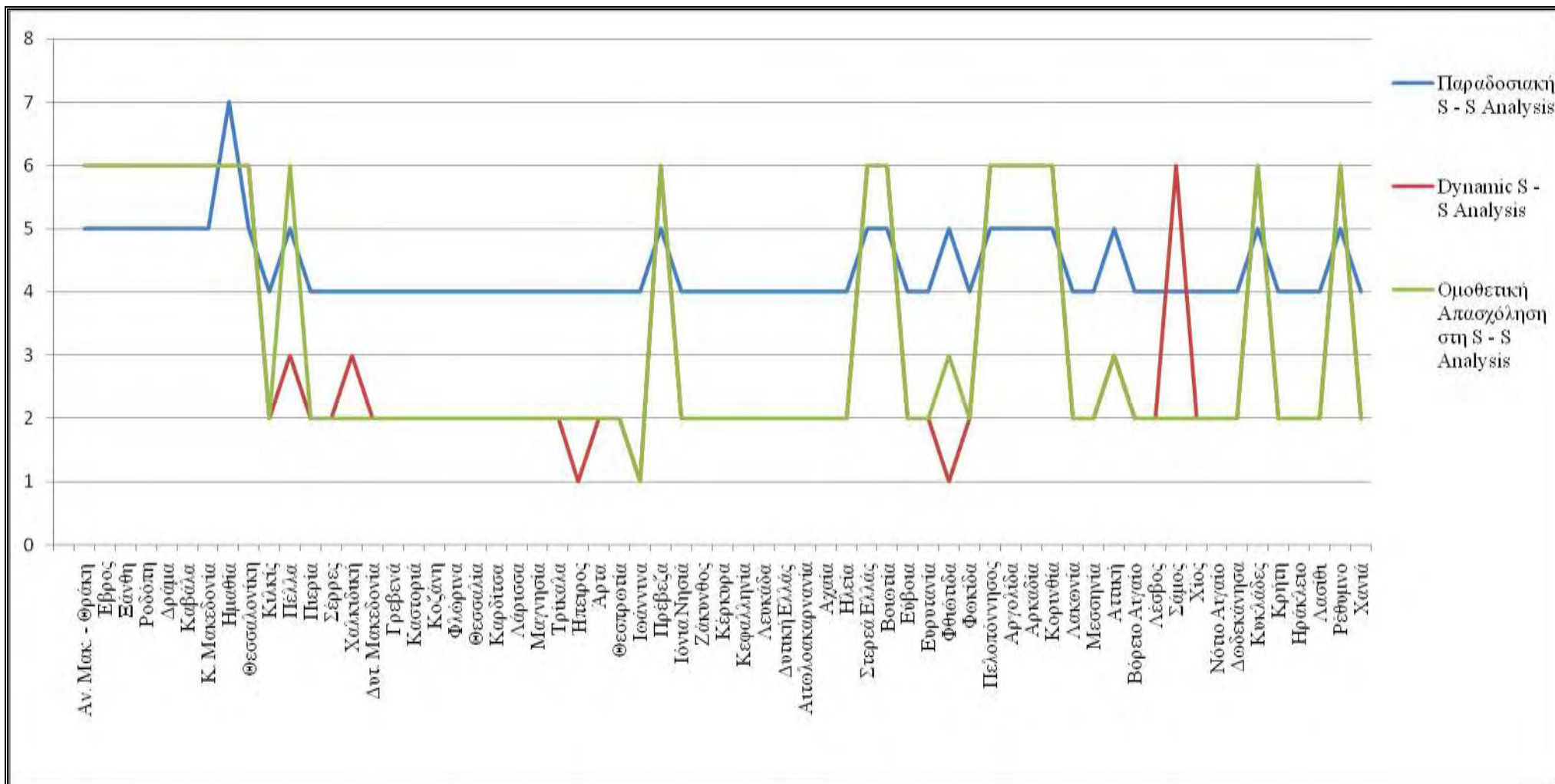
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Διάγραμμα 4.3: Ο κλάδος των Μεταλλείων - Ορυχείων ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

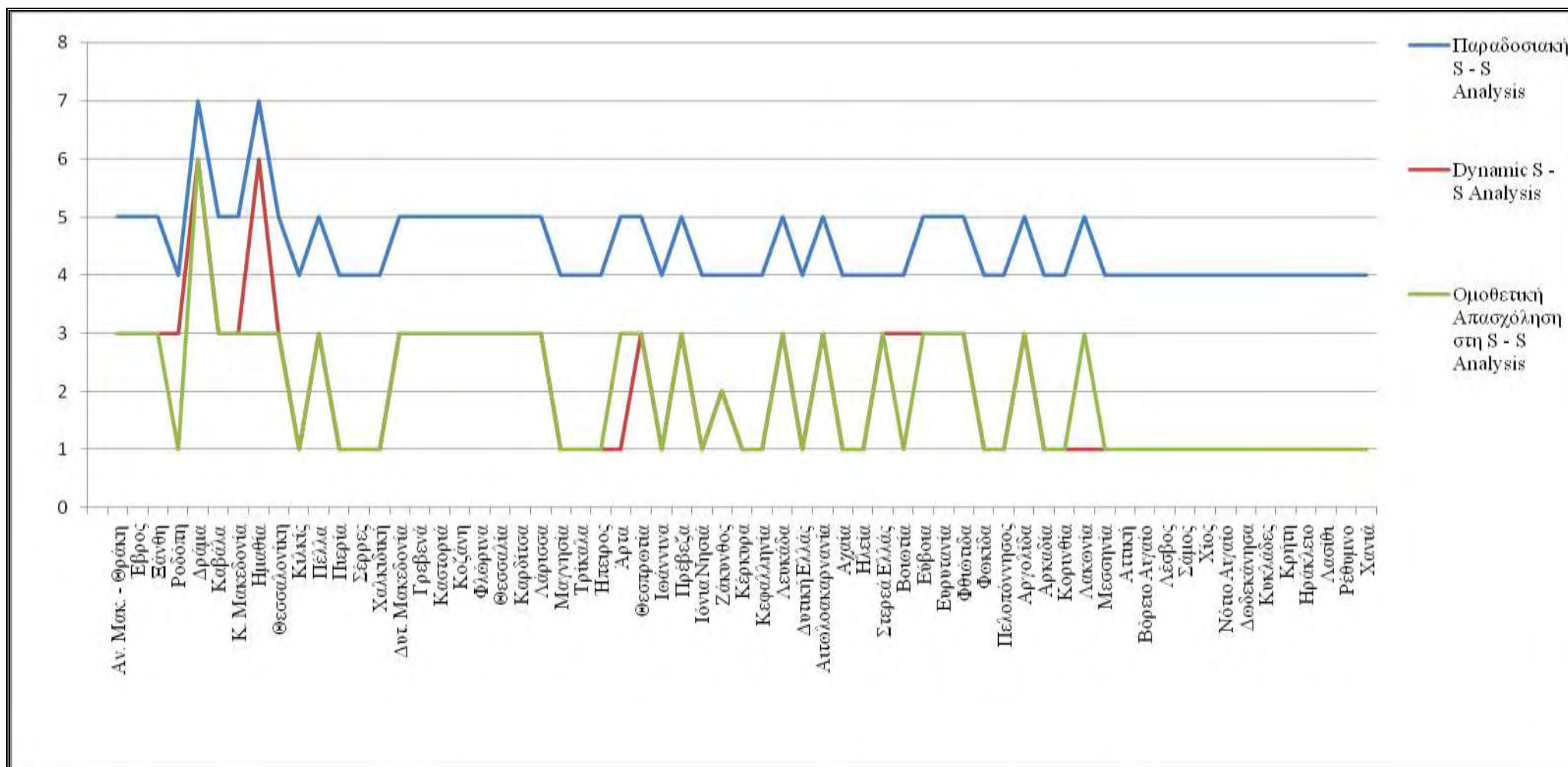
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Διάγραμμα 4.4: Ο κλάδος της Μεταποίησης ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

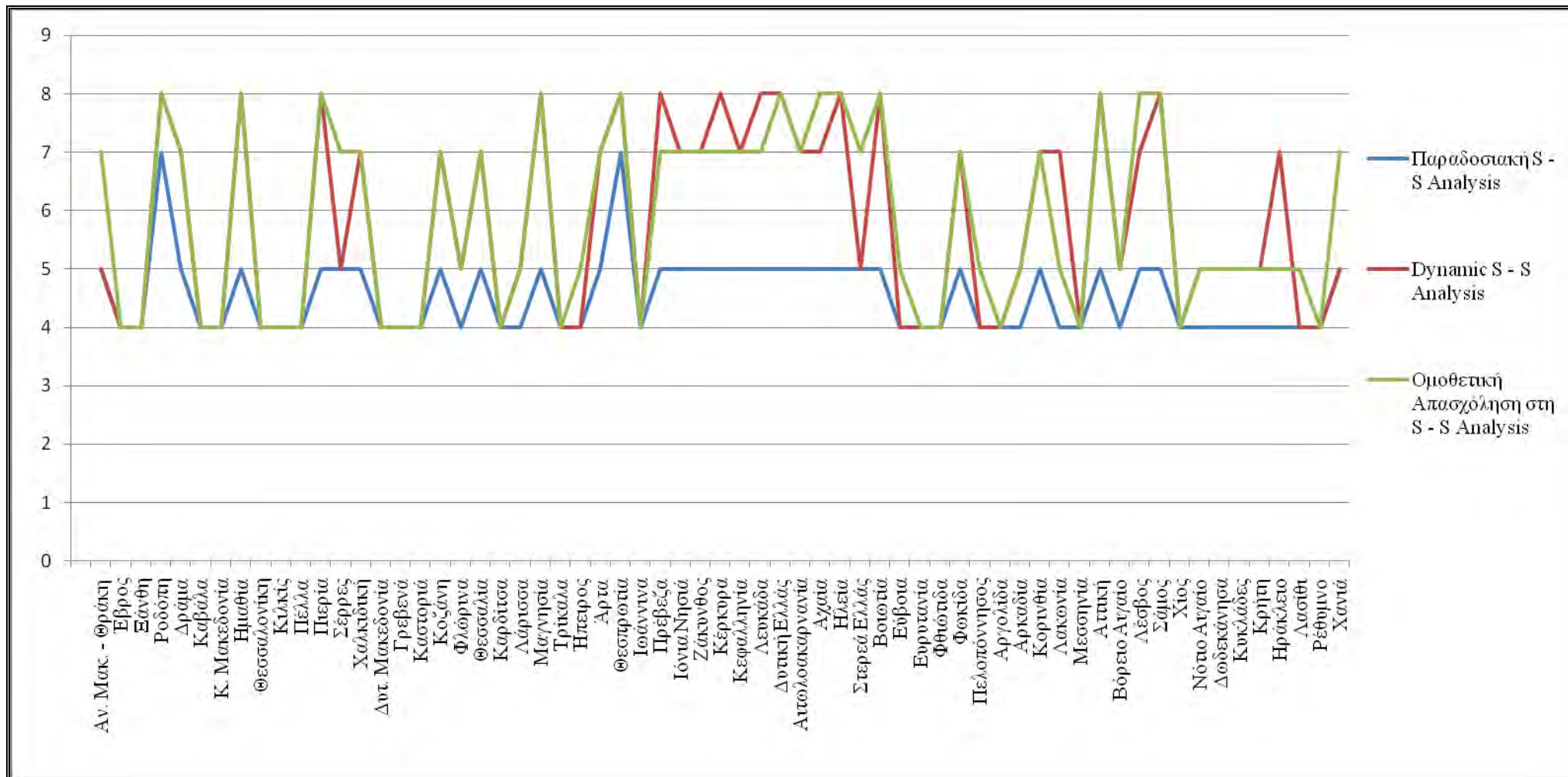
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Διάγραμμα 4.5: Ο κλάδος του Ηλεκτρισμού – Φυσικού Αερίου ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

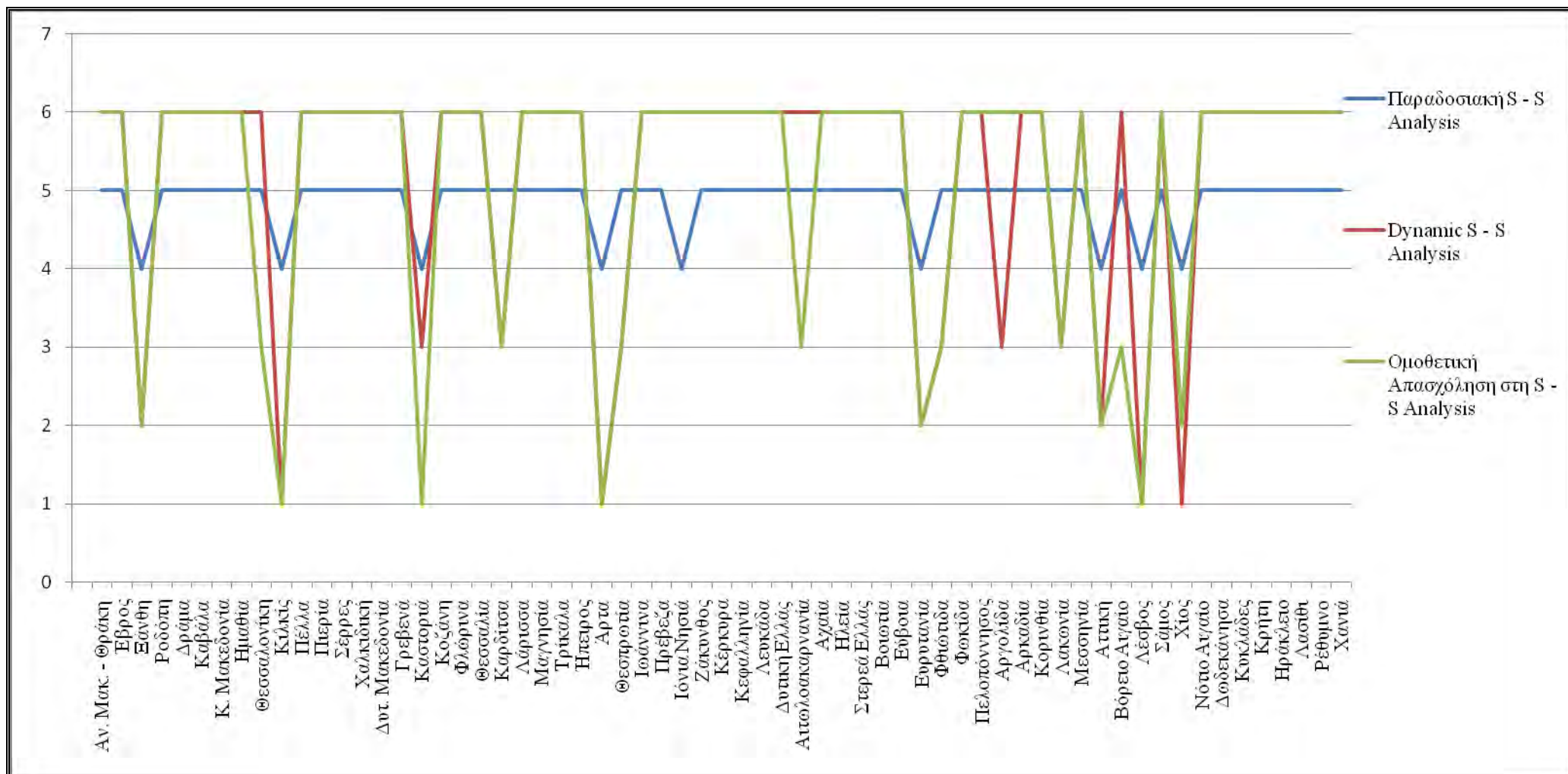
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Διάγραμμα 4.6: Ο κλάδος των Κατασκευών ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

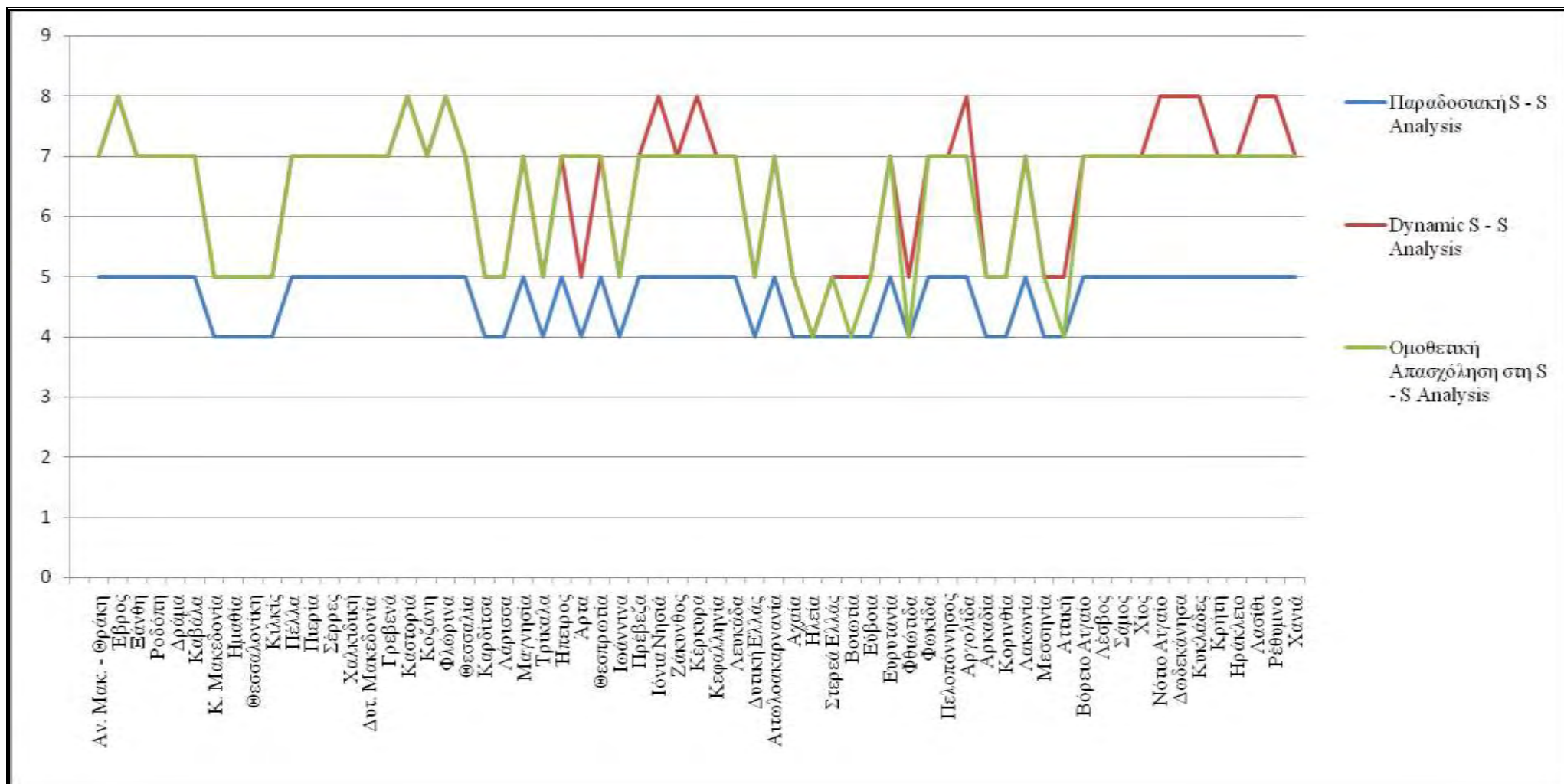
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Διάγραμμα 4.7: Ο κλάδος του Χονδρικού – Λιανικού Εμπορίου ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

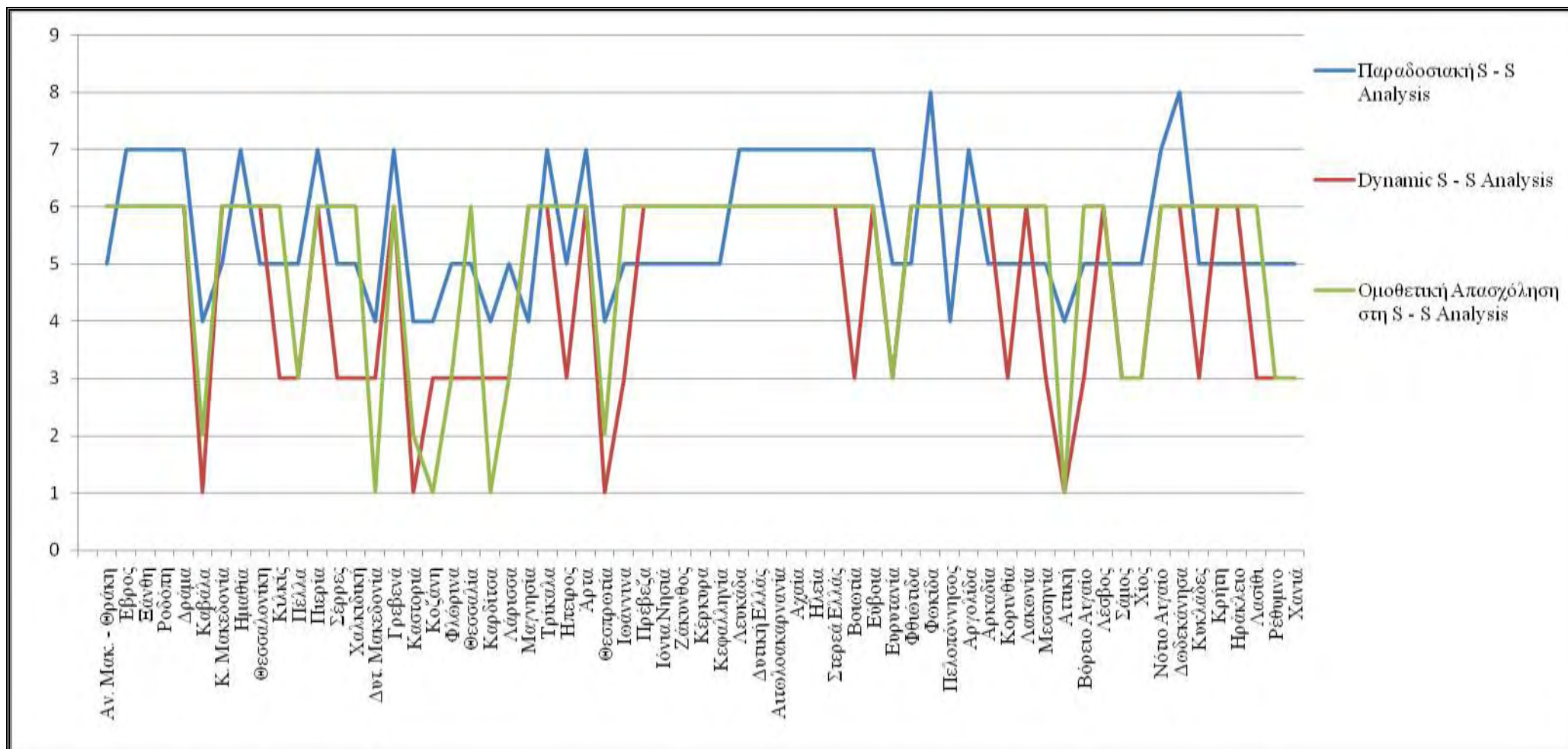
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Διάγραμμα 4.8: Ο κλάδος των Ξενοδοχείων - Εστιατορίων ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

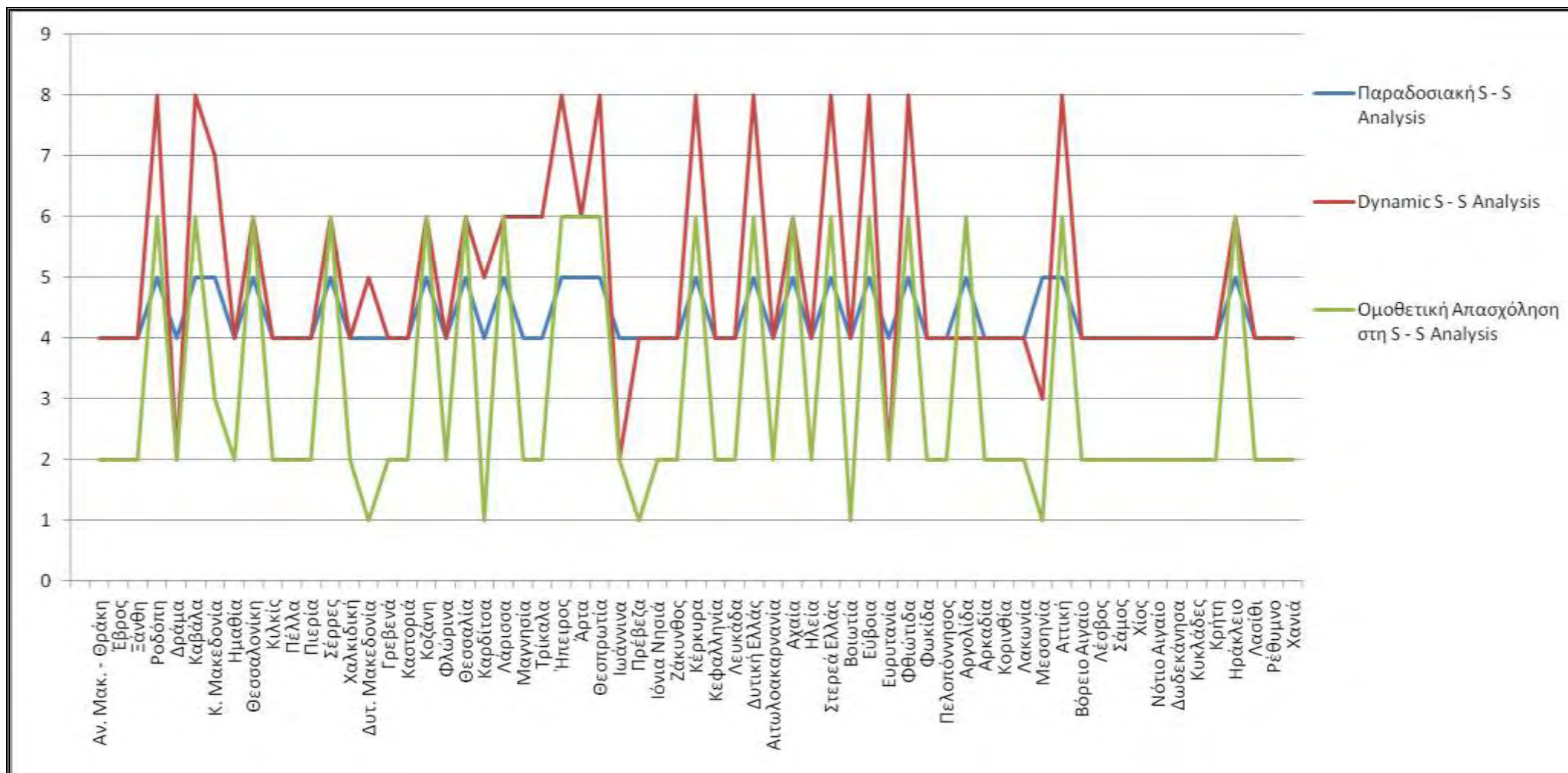
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Διάγραμμα 4.9: Ο κλάδος των Μεταφορών – Αποθήκευσης - Επικοινωνιών ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

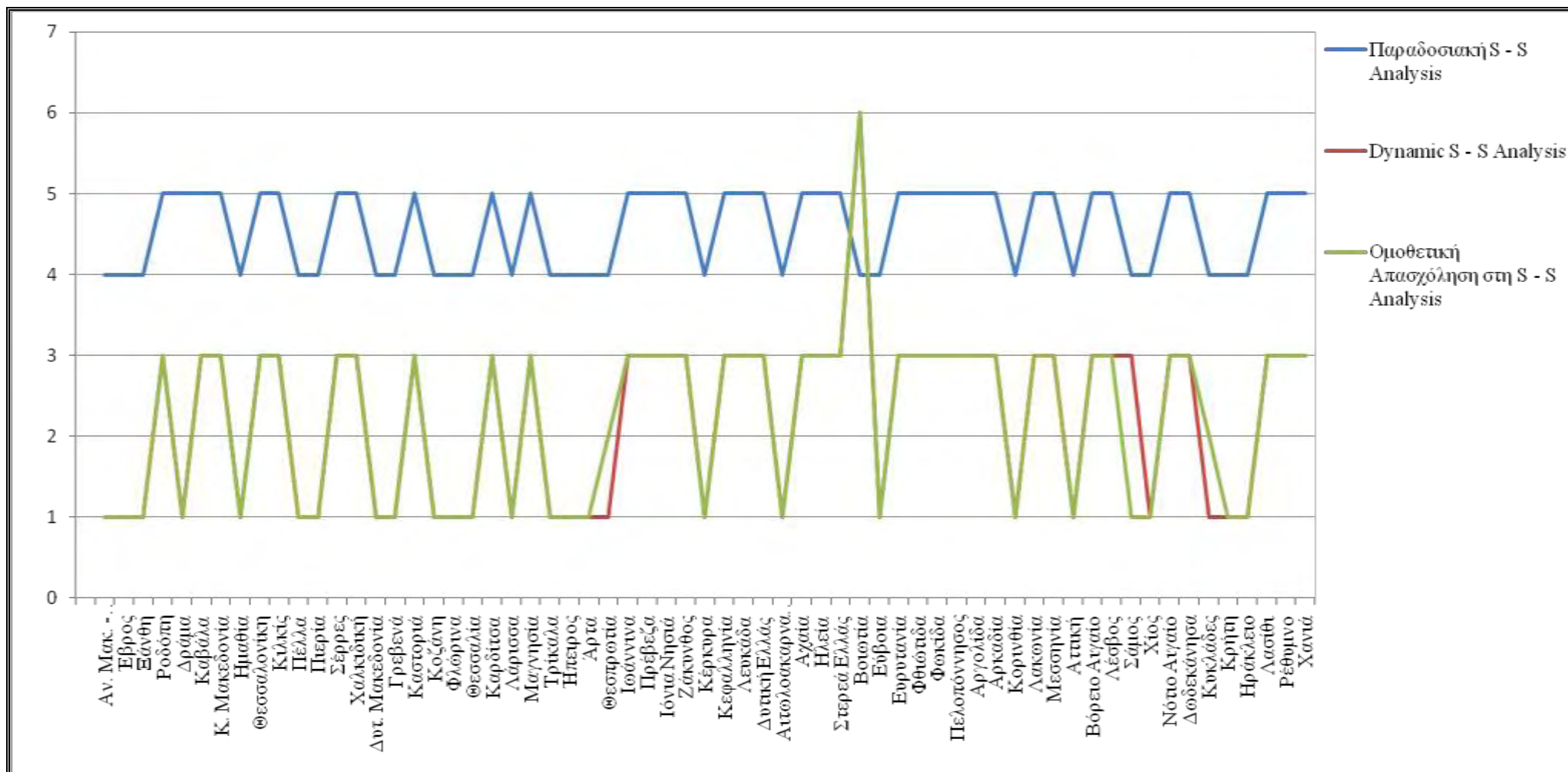
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Διάγραμμα 4.10: Ο κλάδος της Εκπαίδευσης ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Διάγραμμα 4.11: Ο κλάδος της Υγείας – Κοινωνικής Μέρμνας ανά Περιφέρεια και Μεθοδολογία

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

4.6 ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ SHIFT – SHARE ANALYSIS ΜΕ ΤΟ ΣΥΝΘΕΤΟ ΔΕΙΚΤΗ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Υπάρχει η δυνατότητα εκτίμησης των περιφερειακών ανισοτήτων μέσω του Σύνθετου Δείκτη Ευημερίας και Ανάπτυξης, ο οποίος ενσωματώνει επιμέρους δείκτες, όπως δείκτες εισοδήματος και ευημερίας, δημογραφικοί δείκτες, στοιχεία της παραγωγικής διάρθρωσης, του ανθρώπινου δυναμικού και της απασχόλησης, γεωγραφικά χαρακτηριστικά και στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος και χαρακτηριστικά των κοινωνικών και παραγωγικών υποδομών. Σκοπός αυτής της ενότητας είναι να διερευνηθεί το αν υπάρχει σχέση που συνδέει τον ΣΔΕΑ με την ομολογική απόκλιση, όπως υπολογίστηκε από την τρίτη μεθοδολογία, ώστε να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με τη σχέση που χαρακτηρίζει την κλαδική διάρθρωση με τους δείκτες ευημερίας. Χρησιμοποιούνται οι τιμές που λαμβάνει ο ΣΔΕΑ, όπως υπολογίζεται από τους Πετράκο και Πολύζο στο «Οι περιφερειακές ανισότητες: Επισκόπηση θεωριών και υπολογισμός των ανισοτήτων στην Ελλάδα». Η συσχέτιση πραγματοποιείται με τη χρήση του SPSS. Παρακάτω παρουσιάζονται τα διαγράμματα διασποράς και οι γραμμικές παλινδρομήσεις, που προκύπτουν. Επίσης, παρουσιάζονται οι εξισώσεις, που περιγράφουν τις συσχετίσεις κλαδικής διάρθρωσης και δεικτών ευημερίας.

Η συσχέτιση της διάρθρωσης του κλάδου της γεωργίας – κτηνοτροφίας – δασοκομίας με το Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας & Ανάπτυξης παρουσιάζεται στο διάγραμμα 4.12. Παρατηρείται ότι, η κλαδική διάρθρωση είναι δυσμενής. Ωστόσο, συνδέεται με το επίπεδο ευημερίας με μία θετική γραμμική σχέση, η οποία υποδηλώνει ότι όσο αυξάνεται το επίπεδο ευημερίας τόσο βελτιώνεται και η κλαδική διάρθρωση. Ο συντελεστής προσδιορισμού είναι 0,034 και η στατιστική σημαντικότητα 0,151, δηλαδή το δείγμα είναι ικανοποιητικό. Επισημαίνεται ότι, από το δείγμα έχει αφαιρεθεί ο Νομός Ημαθίας, γιατί η τιμή της ομολογικής απόκλισης είναι ιδιαίτερα μεγάλη και επηρεάζει σε ιδιαίτερα μεγάλο βαθμό τα αποτελέσματα.

Η συσχέτιση του κλάδου της αλιείας με το επίπεδο ευημερίας και ανάπτυξης, καταδεικνύει ότι δεν υπάρχει σχέση που να τα συνδέει. Ειδικότερα, η γραμμική σχέση των δύο συνιστωσών τείνει να είναι παράλληλη προς τον άξονα των x , οπότε η αύξηση του ΣΔΕΑ δεν επηρεάζει τη διάρθρωση της αλιείας. Ο συντελεστής προσδιορισμού ισούται με 0,003 και η στατιστική σημαντικότητα με 0,658. Από το δείγμα έχει

αφαιρεθεί η Αττική, γιατί απέκλειε από τα υπόλοιπα αποτελέσματα σε μεγάλο βαθμό και ως εκ τούτου, επηρεάζονταν η γραμμική συσχέτιση. Είναι χαρακτηριστικό ότι, με την Αττική στο δείγμα η κλαδική διάρθρωση και ο ΣΔΕΑ συνδέονταν με θετική γραμμική σχέση.

Μεταξύ της διάρθρωσης του κλάδου των μεταλλείων – ορυχείων και του ΣΔΕΑ παρατηρείται μία αρνητική γραμμική συσχέτιση. Ειδικότερα, παρατηρείται ότι, όσο αυξάνεται το επίπεδο ευημερίας και ανάπτυξης τόσο μειώνεται η διάρθρωση του κλάδου. Ο συντελεστής προσδιορισμού είναι 0,088 και η στατιστική σημαντικότητα 0,20. Στο δείγμα δεν περιλαμβάνεται η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας και ο Νομός Κοζάνης, οι οποίοι παρουσιάζουν τη μικρότερη ομολογική απόκλιση και επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τα αποτελέσματα του δείγματος.

Η διάρθρωση της μεταποίησης και ο ΣΔΕΑ χαρακτηρίζονται από θετική γραμμική συσχέτιση. Ειδικότερα, η αύξηση του επιπέδου ευημερίας και ανάπτυξης συμβάλλει στην ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση και κατ' επέκταση στην ενίσχυση της δυναμικότητας του κλάδου, η οποία συνοδεύεται από αύξηση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του. Ο συντελεστής προσδιορισμού ισούται με 0,036 και η στατιστική σημαντικότητα με 0,138, δηλαδή το δείγμα είναι ιδιαίτερα καλό. Από την ανάλυση εξαιρείται η Αττική, η οποία χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση και υψηλή τιμή της ομολογικής απόκλισης.

Θετική γραμμική σχέση συνδέει τη διάρθρωση του κλάδου του ηλεκτρισμού – φυσικού αερίου με το ΣΔΕΑ. Είναι χαρακτηριστικό ότι, η αύξηση του επιπέδου ευημερίας και ανάπτυξης συνδέεται με την καλύτερη διάρθρωση του ηλεκτρισμού – φυσικού αερίου. Ο συντελεστής προσδιορισμού ισούται με 0,12 και η στατιστική σημαντικότητα με 0,397.

Η διάρθρωση του κλάδου των κατασκευών συνδέεται με το ΣΔΕΑ μέσω μίας αρνητικής γραμμικής σχέσης, η οποία υποδηλώνει ότι η αύξηση του επιπέδου ευημερίας και ανάπτυξης δεν συμβάλλει στην καλύτερη διάρθρωση του δεδομένου κλάδου, ο οποίος είναι ιδιαίτερα αδύναμος στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας. Τις πιο ακραίες τιμές εμφανίζει η Αττική και η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, οι οποίες απομακρύνθηκαν από το δείγμα, λόγω της έντονης επιρροής που ασκούν στο δείγμα. Ο συντελεστής προσδιορισμού είναι 0,041 και η στατιστική σημαντικότητα 0,118, δηλαδή το δείγμα είναι ιδιαίτερα ικανοποιητικό.

Η διάρθρωση του κλάδου του χονδρικού – λιανικού εμπορίου συνδέεται με τον ΣΔΕΑ μέσω μίας θετικής γραμμικής σχέσης. Η διάρθρωση του δεδομένου κλάδου είναι ιδιαίτερα δυσμενής, ωστόσο η αύξηση της ευημερίας και ανάπτυξης φαίνεται να συμβάλλει στη βελτίωση της διάρθρωσής του. Από το δείγμα αφαιρείται η Αττική, όπου ο κλάδος είναι ιδιαίτερα δυναμικός και η κλαδική διάρθρωση ιδιαίτερα ευνοϊκή και ως εκ τούτου, επηρεάζει το δείγμα σε μεγάλο βαθμό. Ο συντελεστής προσδιορισμού είναι 0,134 και η στατιστική σημαντικότητα 0,003, δηλαδή πολύ ικανοποιητική.

Παρατηρείται ότι, η αύξηση της ευημερίας και της ανάπτυξης συνδέεται με τη διάρθρωση του κλάδου των ξενοδοχείων – εστιατορίων, μέσω μίας αρνητικής γραμμικής σχέσης. Δηλαδή, η αύξηση του ΣΔΕΑ δεν συμβάλλει στην ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση. Ο συντελεστής προσδιορισμού ισούται με 0,361 και η στατιστική σημαντικότητα 0,000, δηλαδή πάρα πολύ ικανοποιητική. Αξιοσημείωτο είναι ότι, στο δείγμα δεν συμπεριλαμβάνεται η Αττική, η οποία χαρακτηρίζεται από τη δυσμενέστερη κλαδική διάρθρωση και επηρεάζει το δείγμα.

Η διάρθρωση των μεταφορών – αποθήκευσης – επικοινωνιών συνδέεται μέσω μίας θετικής γραμμικής σχέσης με το ΣΔΕΑ. Δηλαδή, η αύξηση του επιπέδου ευημερίας και ανάπτυξης συμβάλλει στην καλύτερη διάρθρωση του κλάδου, που τον καθιστά όλο και πιο δυναμικό και συνοδεύεται από αύξηση της αντίστοιχης προστιθέμενης αξίας του. Στο δείγμα δεν περιλαμβάνεται η Αττική, λόγω των μεγάλων τιμών που λαμβάνει η ομολογική απόκλιση και ως εκ τούτου επηρεάζεται εξίσου η ανάλυση. Ο συντελεστής προσδιορισμού είναι 0,174 και η στατιστική σημαντικότητα 0,001, δηλαδή ιδιαίτερα ικανοποιητική.

Παρατηρείται ότι, η διάρθρωση του κλάδου της εκπαίδευσης δεν επηρεάζεται από τον ΣΔΕΑ και επομένως, δεν υπάρχει κάποιο είδος συσχέτισής τους. Ως εκ τούτου, η αύξηση του επιπέδου ευημερίας και ανάπτυξης δεν επηρεάζει τη διάρθρωση του κλάδου της εκπαίδευσης. Ο συντελεστής προσδιορισμού είναι 0,002 και η στατιστική σημαντικότητα 0,733. Στο δείγμα δεν περιλαμβάνεται η Αττική, Θεσσαλονίκη και Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, λόγω των μεγάλων αποκλίσεων που παρουσιάζουν.

Τέλος, η διάρθρωση του κλάδου της υγείας – κοινωνικής μέριμνας συνδέεται μέσω μίας θετικής γραμμικής σχέσης με το ΣΔΕΑ. Η αύξηση του επιπέδου ευημερίας και

ανάπτυξης συμβάλλει στην καλύτερη διάρθρωση του κλάδου της υγείας – κοινωνικής μέριμνας. Ο συντελεστής προσδιορισμού είναι 0,096 και η στατιστική σημαντικότητα 0,014, δηλαδή το δείγμα που χρησιμοποιείται είναι ιδιαίτερα ικανοποιητικό. Η Αττική δεν περιλαμβάνεται στο δείγμα, γιατί επηρεάζει την ανάλυση σε πολύ μεγάλο βαθμό. Στον πίνακα 4.5 παρουσιάζονται συνολικά τα αποτελέσματα της συσχέτισης της ομολογικής απόκλισης με το ΣΔΕΑ. Παρακάτω παρουσιάζονται οι αντίστοιχες γραμμικές παλινδρομήσεις.

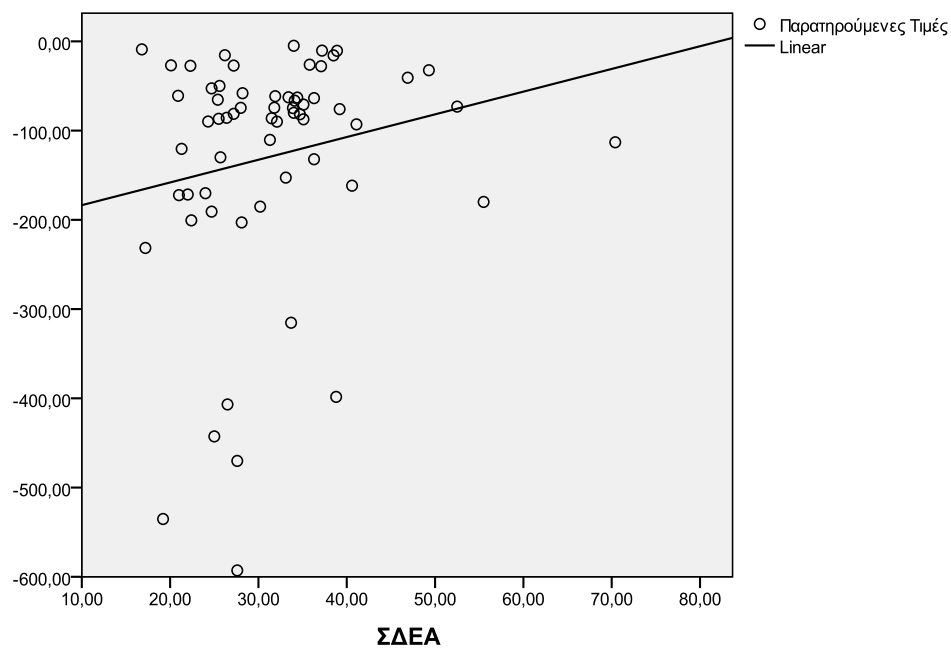
Πίνακας 4.5: Συσχέτιση Κλαδικής Διάρθρωσης με Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας & Ανάπτυξης

Οικονομικός Κλάδος	Συντελεστής Προσδιορισμού R ²	Στατιστική Σημαντικότητα sig
Γεωργία, Κτηνοτροφία & Δασοκομία	0,034	0,151
Αλιεία	0,003	0,658
Μεταλλεία & Ορυχεία	0,088	0,20
Μεταποίηση	0,036	0,138
Ηλεκτρισμός & Φυσικό Αέριο	0,12	0,397
Κατασκευές	0,041	0,118
Χονδρικό & Λιανικό Εμπόριο	0,134	0,003
Ξενοδοχεία & Εστιατόρια	0,361	0,000
Μεταφορές, Αποθήκευση & Επικοινωνίες	0,174	0,001
Εκπαίδευση	0,002	0,733
Υγεία & Κοινωνική Μέριμνα	0,096	0,014

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

**Διάγραμμα 4.12: Συσχέτιση διάρθρωσης της γεωργίας με Σύνθετο Δείκτη
Ευημερίας & Ανάπτυξης**

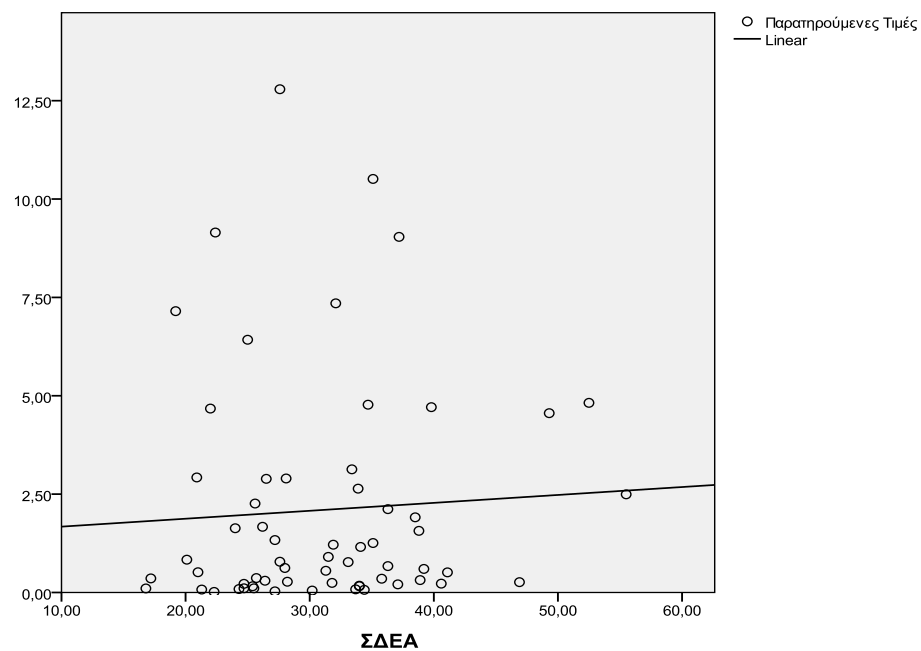
Ομολογική Απόκλιση κλάδου Γεωργίας - Κτηνοτροφίας - Δασοκομίας

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

**Διάγραμμα 4.13: Συσχέτιση διάρθρωσης της αλιείας με Σύνθετο Δείκτη
Ευημερίας & Ανάπτυξης**

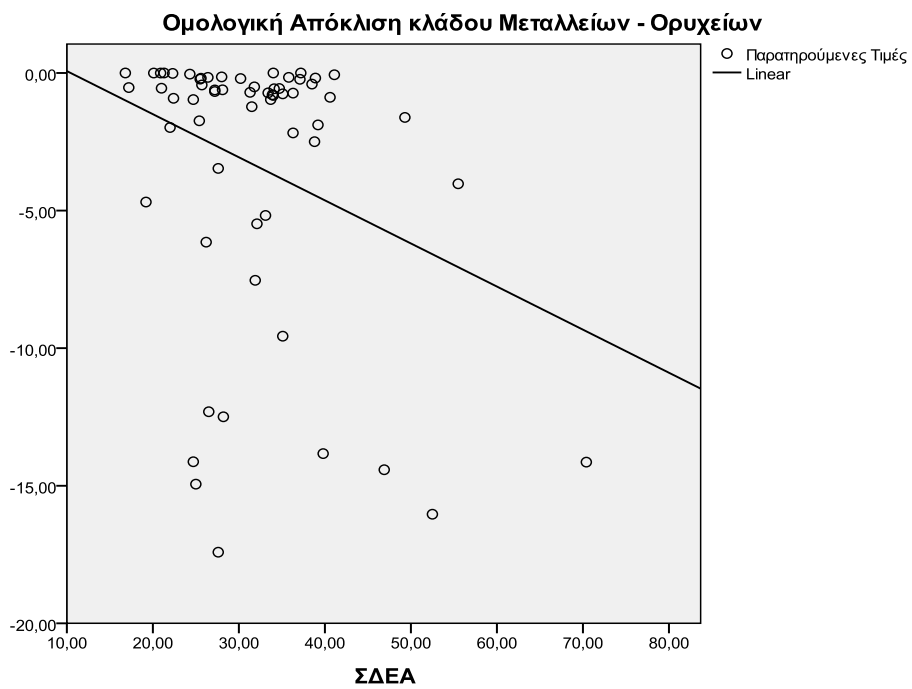
Ομολογική Απόκλιση κλάδου Αλιείας

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 4.14: Συσχέτιση διάρθρωσης των μεταλλείων με Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας & Ανάπτυξης

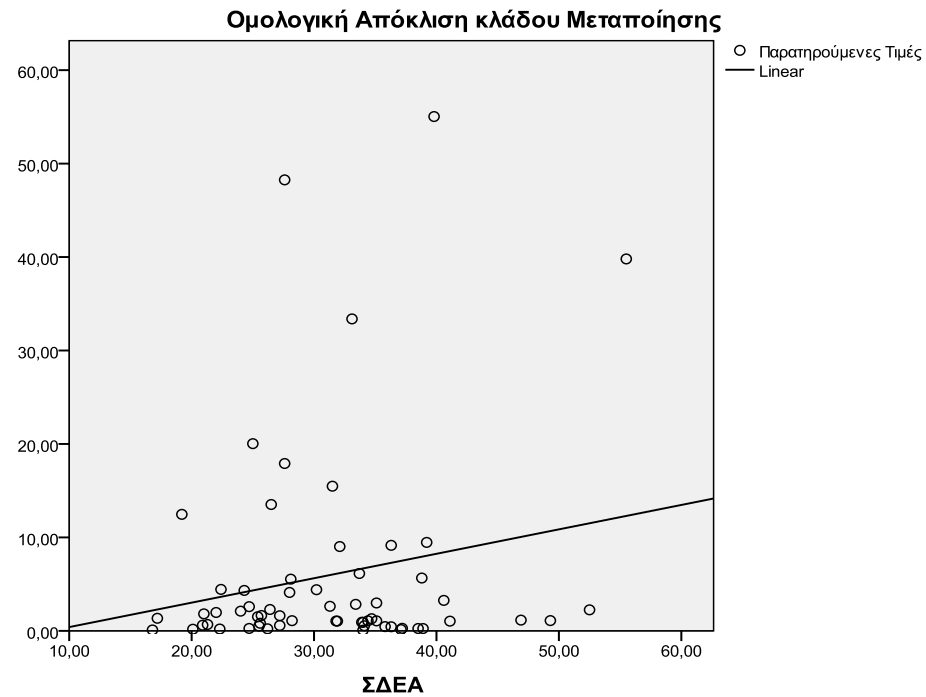
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

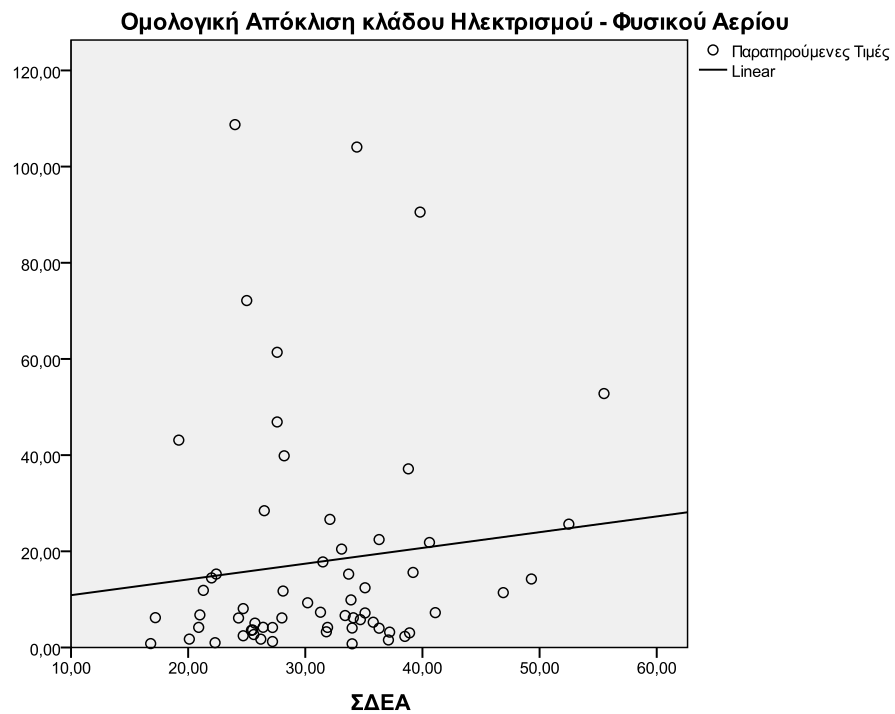
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 4.15: Συσχέτιση διάρθρωσης της μεταποίησης με Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας & Ανάπτυξης

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

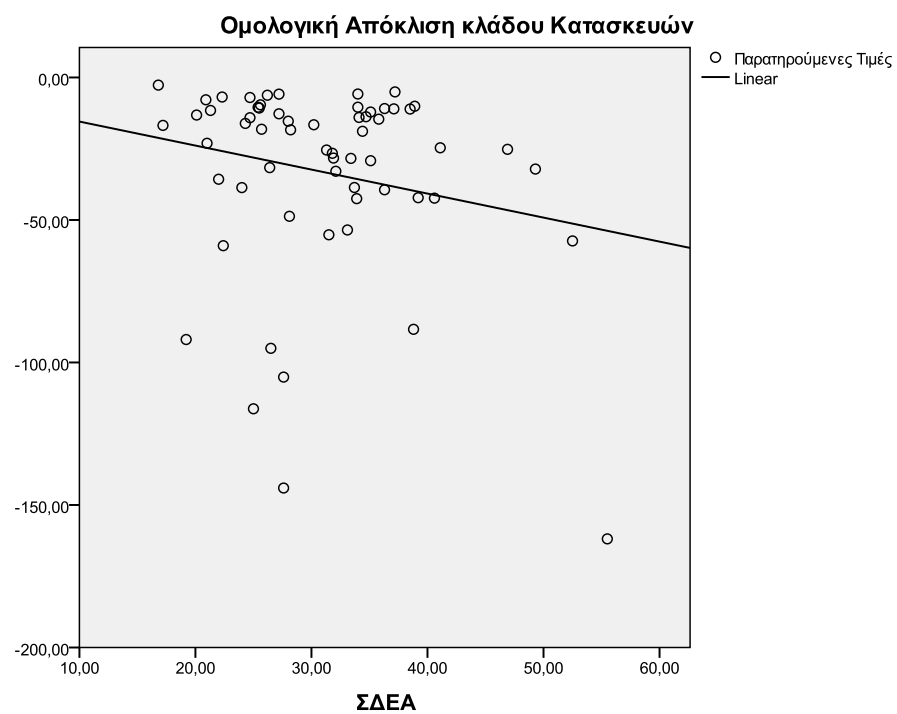

Διάγραμμα 4.16: Συσχέτιση διάρθρωσης του ηλεκτρισμού με Σύνθετο Δείκτη Ενημερίας & Ανάπτυξης

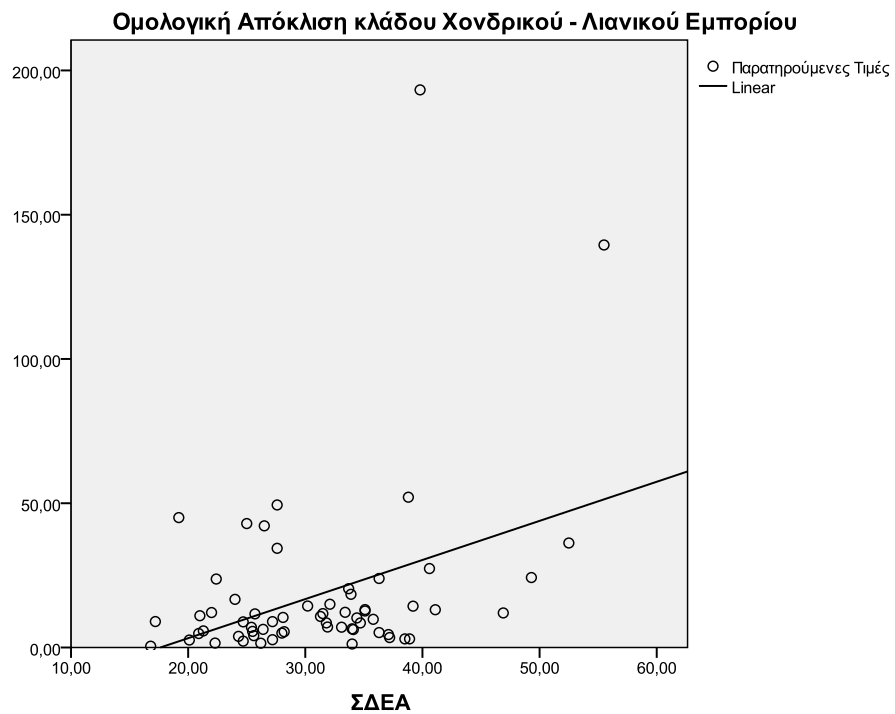
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 4.17: Συσχέτιση διάρθρωσης των κατασκευών με Σύνθετο Δείκτη Ενημερίας & Ανάπτυξης

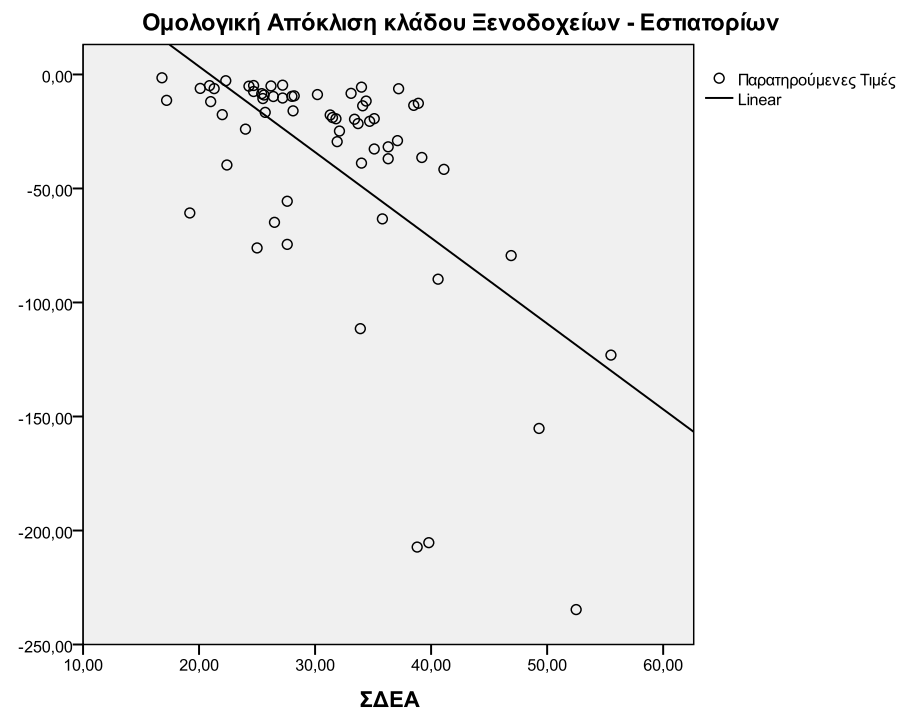
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 4.18: Συσχέτιση διάρθρωσης του χονδρικού – λιανικού εμπορίου με Σύνθετο Δείκτη Ενημερίας & Ανάπτυξης

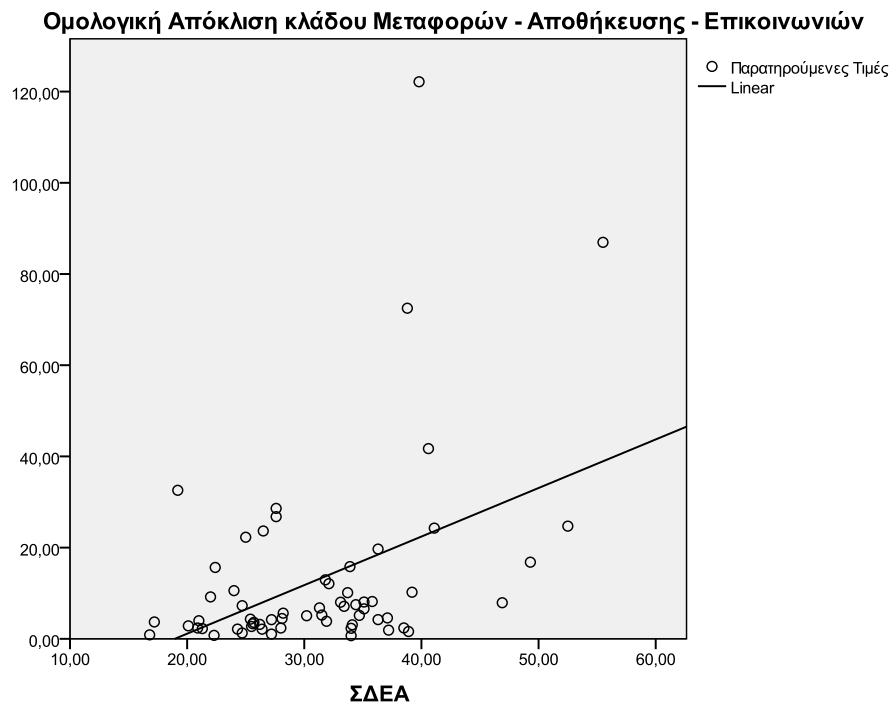
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 4.19: Συσχέτιση διάρθρωσης των ξενοδοχείων - εστιατορίων με Σύνθετο Δείκτη Ενημερίας & Ανάπτυξης

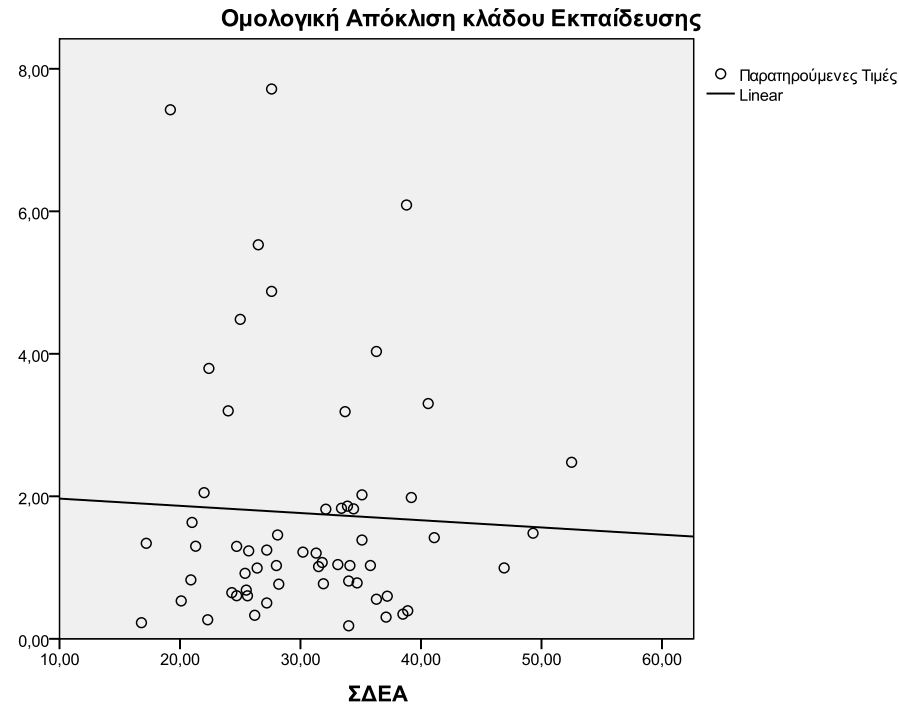
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 4.20: Συσχέτιση διάρθρωσης των μεταφορών – αποθήκευσης - επικοινωνιών με Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας & Ανάπτυξης

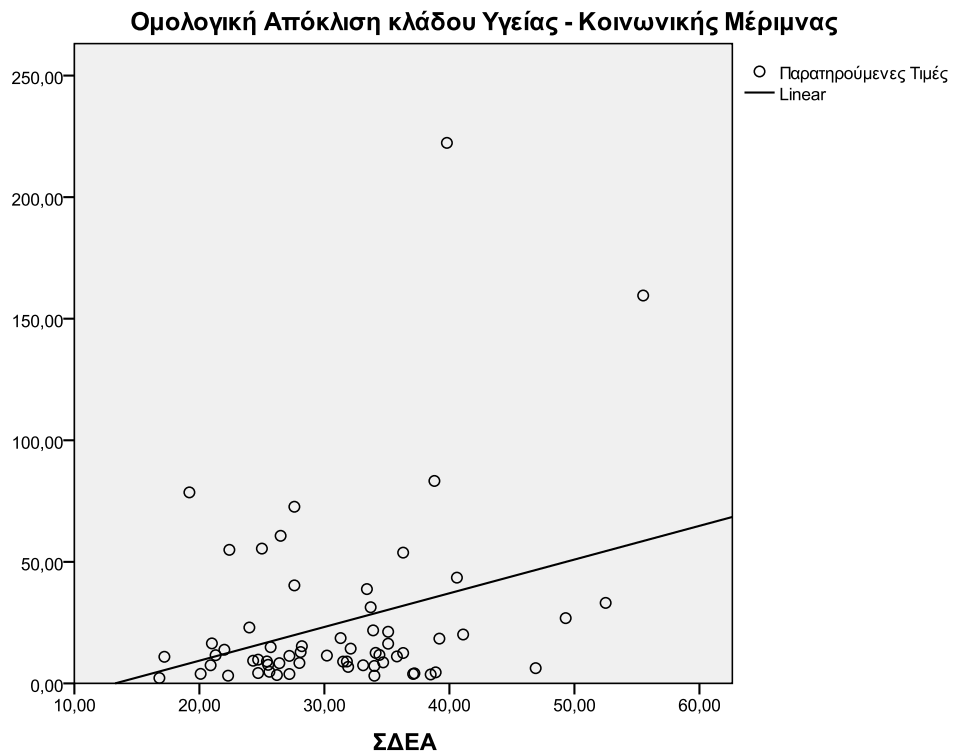
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 4.21: Συσχέτιση διάρθρωσης της εκπαίδευσης με Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας & Ανάπτυξης

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

**Διάγραμμα 4.22: Συσχέτιση διάρθρωσης της υγείας – κοινωνικής μέριμνας με
Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας & Ανάπτυξης**

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στο δεδομένο κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας διατυπώνονται τα γενικά συμπεράσματα που προκύπτουν, τόσο για τις περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα όσο και για τη Shift – Share Analysis και τις εναλλακτικές μορφές της. Επιπρόσθετα, επιχειρείται η διατύπωση ορισμένων προτάσεων, που αφορούν στην αντιμετώπιση των περιφερειακών προβλημάτων.

5.1 ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ SHIFT – SHARE ANALYSIS

Από την ύπαρξη περιφερειακών ανισοτήτων ελλοχεύουν πολλοί κίνδυνοι, οι οποίοι αφορούν στην ανάπτυξη των σχετικών χωρικών ενοτήτων. Τέτοιες ανισότητες μπορούν να αφορούν οικονομικά μεγέθη, όπως είναι το κατά κεφαλήν εισόδημα και η ανεργία ή τα χαρακτηριστικά του ίδιου του χώρου, όπως είναι η κατανομή πλουτοπαραγωγικών πόρων, η ύπαρξη υποδομών και η ύπαρξη δυναμικών πόλεων. Ο πιο συνηθισμένος τρόπος μέτρησης των περιφερειακών ανισοτήτων είναι το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ). Ωστόσο, κρίνεται ότι το ΑΕΠ δεν αποτελεί έναν ικανοποιητικό τρόπο μέτρησης της ευημερίας και του εισοδήματος ή του επιπέδου ανάπτυξης μιας περιοχής, δεδομένου ότι η κατανομή της παραγωγής σε μία χώρα δε συμπίπτει απόλυτα με την κατανομή των εισοδημάτων, που παράγονται σε μία περιφέρεια.

Ως εκ τούτου, χρησιμοποιούνται και άλλοι επιμέρους δείκτες, όπως δείκτες εισοδήματος και ευημερίας, δημογραφικοί δείκτες, στοιχεία της παραγωγικής διάρθρωσης, του ανθρώπινου δυναμικού και της απασχόλησης, γεωγραφικά χαρακτηριστικά και στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος και χαρακτηριστικά των κοινωνικών και παραγωγικών υποδομών. Υπάρχει η δυνατότητα σύμπτυξης των παραπάνω χαρακτηριστικών, που περιγράφουν το περιφερειακό πρόβλημα, στο Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας και Ανάπτυξης (ΣΔΕΑ).

Η Shift – Share Analysis αποτελεί ένα εργαλείο εκτίμησης των περιφερειακών ανισοτήτων. Το συγκεκριμένο υπόδειγμα απαιτεί τη χρήση ελάχιστων στοιχείων, όπως είναι η απασχόληση ή η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) ενός κλάδου της οικονομίας και ως εκ τούτου, η χρησιμοποίησή της είναι ευρεία. Η Shift – Share Analysis έχει αποτελέσει αντικείμενο έντονου επιστημονικού διαλόγου και έχει λάβει πολυάριθμες εναλλακτικές μορφές, καθώς έχουν καταβληθεί αξιολογες προσπάθειες

βελτίωσης της απόδοσής της, τόσο ως προγνωστικό εργαλείο όσο και ως περιγραφικό εργαλείο της περιφερειακής οικονομικής.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία χρησιμοποιείται η παραδοσιακή Shift – Share Analysis, καθώς και δύο εναλλακτικές μορφές της για την αξιολόγηση των περιφερειακών ανισοτήτων στην Ελλάδα. Αυτές είναι η Dynamic Shift – Share Analysis και η Shift – Share Analysis, που ενσωματώνει την ομοθετική απασχόληση.

Η παραδοσιακή Shift – Share Analysis χρησιμοποιείται εκτενώς για την εκτίμηση και αξιολόγηση των περιφερειακών επιδόσεων, γιατί η πρόσβαση στα στοιχεία που απαιτούνται είναι εύκολη και γρήγορη. Ωστόσο, έχει αποτελέσει αντικείμενο έντονης κριτικής και έχει αμφισβητηθεί σε μεγάλο βαθμό, διότι χαρακτηρίζεται από αδυναμίες, οι οποίες επηρεάζουν την ακεραιότητα των αποτελεσμάτων της. Τα αδύναμα χαρακτηριστικά γνώρισμα της ανάλυσης αφορούν στην έλλειψη θεωρητικού υποβάθρου και στην αλληλεξάρτηση, που συνδέει τις δύο βασικές συνιστώσες της, την ομολογική και διαφορική απόκλιση. Επιπρόσθετα, η μεγάλη επιρροή που ασκούν οι τιμές των δεδομένων που χρησιμοποιούνται στην αρχή και στο τέλος της χρονικής περιόδου, που εξετάζεται αλλά και ο τρόπος ταξινόμησης των οικονομικών κλάδων, επιδρούν στις συνιστώσες της ανάλυσης και επηρεάζουν τα αποτελέσματα, που παράγονται.

Είναι αξιοσημείωτο ότι, έχουν πραγματοποιηθεί πολλές προσπάθειες, έτσι ώστε να βελτιωθεί η απόδοση της Shift – Share Analysis, δεδομένου ότι είναι ένα πολύ ικανοποιητικό εργαλείο εκτίμησης των περιφερειακών ανισοτήτων. Ως εκ τούτου, η ανάλυση έχει λάβει διάφορες εναλλακτικές μορφές. Κάθε μία από αυτές επιχειρεί την αντιμετώπιση των αδυναμιών της ανάλυσης. Στην παρούσα εργασία, χρησιμοποιείται η Dynamic Shift – Share Analysis και η Shift – Share Analysis, που ενσωματώνει τον υπολογισμό της ομοθετικής απασχόλησης και του διανεμητικού αποτελέσματος.

Η Dynamic Shift – Share Analysis είναι μία εναλλακτική μορφή της παραδοσιακής Shift – Share Analysis. Διαφοροποιείται από το παραδοσιακό υπόδειγμα μέσω της χρήσης δεδομένων και για ενδιάμεσες χρονικές περιόδους. Με αυτόν τον τρόπο αντιμετωπίζεται μία από τις βασικές αδυναμίες της παραδοσιακής Shift – Share Analysis, η εξάρτηση των αποτελεσμάτων από τις αρχικές και τελικές συνθήκες της χρονικής περιόδου που εξετάζεται. Ειδικότερα, διερευνώνται οι συνεχείς μεταβολές της κλαδικής διάρθρωσης και επομένως της ομολογικής απόκλισης, λαμβάνοντας υπόψη

τις ενδιάμεσες μεταβολές που σημειώνονται. Επιπρόσθετα, με τη δεδομένη εναλλακτική μεθοδολογία επιλύεται το ζήτημα του συνδυαστικού αποτελέσματος (compounding effect), γιατί υπολογίζονται οι ενδιάμεσες μεταβολές της ανάπτυξης και επομένως, η κατανομή τους στις επιμέρους συνιστώσες. Είναι αξιοσημείωτο ότι, η Dynamic Shift – Share Analysis χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο τα τελευταία χρόνια, γιατί παλαιότερα τα απαραίτητα στοιχεία δεν ήταν διαθέσιμα σε ετήσια βάση, αλλά και η επεξεργασία τους ήταν ιδιαίτερα χρονοβόρα διαδικασία.

Η δεύτερη εναλλακτική μεθοδολογία, που εφαρμόζεται για την εκτίμηση των περιφερειακών ανισοτήτων, ενσωματώνει την ομοθετική απασχόληση και το διανεμητικό αποτέλεσμα. Υποστηρίζεται ότι, η διαφορική απόκλιση δεν είναι αποτέλεσμα μόνο των τοπικών συνθηκών, που συμβάλλουν στην ανάπτυξη ενός οικονομικού κλάδου σε μία περιοχή, αλλά και η εξειδίκευση του τοπικού εργατικού δυναμικού στη δεδομένη δραστηριότητα. Ως εκ τούτου, υπολογίζεται η ομοθετική απασχόληση, δηλαδή η απασχόληση σε έναν κλάδο μιας περιφέρειας, αν η διάρθρωση της απασχόλησης στη σχετική χωρική ενότητα είναι όμοια με τη διάρθρωση της απασχόλησης σε εθνικό επίπεδο. Με την ενσωμάτωση της ομοθετικής απασχόλησης επιτυγχάνεται η αντιμετώπιση μίας βασικής αδυναμίας της παραδοσιακής Shift – Share Analysis. Πιο συγκεκριμένα, επιτυγχάνεται η απεξάρτηση της διαφορικής απόκλισης από την ομολογική.

Ωστόσο, με τη χρήση της ομοθετικής απασχόλησης, τμήμα της περιφερειακής οικονομικής παραμένει ανεξήγητο και ως εκ τούτου, χρησιμοποιείται μία επιπλέον συνιστώσα, το διανεμητικό αποτέλεσμα. Ειδικότερα, μέσω της τελευταίας συνιστώσας είναι δυνατό να διερευνηθεί το αν μία περιφέρεια εξειδικεύεται στον κλάδο, όπου έχει συγκριτικό πλεονέκτημα. Είναι αξιοσημείωτο ότι, όσο πιο μεγάλη είναι η τιμή του διανεμητικού αποτελέσματος σε μία περιφέρεια, τόσο πιο καλή είναι η διάρθρωση της απασχόλησης στη δεδομένη χωρική ενότητα, βάσει των συγκριτικών της πλεονεκτημάτων.

Από την εφαρμογή των τριών μεθοδολογιών για την εκτίμηση των περιφερειακών ανισοτήτων στην Ελλάδα, παρατηρείται ότι σε πολύ μεγάλο βαθμό τα αποτελέσματα των δύο εναλλακτικών μορφών της ανάλυσης παράγουν πολλά κοινά αποτελέσματα και η ταύτιση τους είναι αξιοσημείωτη. Εν αντιθέσει, η παραδοσιακή Shift – Share Analysis παρατηρείται ότι, διαφοροποιείται από τις προηγούμενες μεθοδολογίες, ως προς τα αποτελέσματα που παράγει.

5.2 ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Με την εφαρμογή της παραδοσιακής Shift – Share Analysis, οι περιφέρειες εντάσσονται στις κατηγορίες 4 ή 5 για τους περισσότερους κλάδους, δηλαδή έχουν ρυθμούς ανάπτυξης είτε υψηλότερους είτε χαμηλότερους των αντίστοιχων σε εθνικό επίπεδο. Ωστόσο, κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα των δύο κατηγοριών είναι η δυσμενής κλαδική διάρθρωση, που φαίνεται να χαρακτηρίζει την ελληνική επικράτεια στο σύνολό της. Είναι αξιοσημείωτο ότι, η παραδοσιακή Shift – Share Analysis δεν υπολογίζει την ύπαρξη δυναμικών και ανερχόμενων οικονομικών κλάδων, δεδομένου ότι η ομολογική απόκλιση είναι αρνητική σε όλες τις περιφέρειες και νομούς και για όλους τους οικονομικούς κλάδους. Εν ολίγοις, τα αποτελέσματα είναι απογοητευτικά, η ανάπτυξη των οικονομικών κλάδων πλήττεται από τη δυσμενή κλαδική διάρθρωση των περιφερειών, ακόμα και όταν παρουσιάζουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης.

Από την παραδοσιακή Shift – Share Analysis προκύπτει ότι, οι Περιφέρειες Κρήτης, Αττικής, Δυτικής Μακεδονίας και Πελοποννήσου φιλοξενούν τους περισσότερους οικονομικούς κλάδους, που έχουν ρυθμούς ανάπτυξης μεγαλύτερους των αντίστοιχων σε εθνικό επίπεδο. Αντίθετα, οι Περιφέρειες Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας, Κεντρικής Μακεδονίας και Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη των λιγότερων οικονομικών κλάδων, με υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Από τα παραπάνω παρατηρείται ότι, οι εν δυνάμει οικονομικοί κλάδοι φιλοξενούνται πρωτίστως στην Κρήτη και δευτερευόντως στην πρωτεύουσα της χώρας. Ενώ, οι περιφέρειες με άμεση πρόσβαση στα μεγάλα εθνικά και διευρωπαϊκά οδικά και σιδηροδρομικά δίκτυα, φαίνεται να φιλοξενούν ελάχιστους κλάδους, με υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης.

Η εφαρμογή της Dynamic Shift – Share Analysis προσφέρει αποτελέσματα, τα οποία διαφοροποιούνται από τα αντίστοιχα της παραδοσιακής ανάλυσης. Παρατηρείται ότι, αρκετές περιφέρειες χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ανερχόμενων και δυναμικών οικονομικών κλάδων, οι οποίοι είναι η αλιεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, χονδρικό – λιανικό εμπόριο, μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες και υγεία – κοινωνική μέριμνα. Επομένως, παρατηρείται ότι οι δεδομένοι κλάδοι αυξάνονται με υψηλότερο ρυθμό από τον εθνικό ρυθμό ανάπτυξης. Ωστόσο, πολλές περιφέρειες και νομοί χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη τοπικών μειονεκτημάτων και δυσμενή κλαδική

διάρθρωση, που εμποδίζουν την περαιτέρω εξέλιξη των δεδομένων οικονομικών κλάδων.

Είναι αξιοσημείωτο ότι, ο κλάδος της μεταποίησης είναι δυναμικός στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας. Ωστόσο, από τοπικές αδυναμίες χαρακτηρίζονται όλοι οι Νομοί της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, οι Νομοί Θεσσαλονίκης, Ημαθίας και Πρέβεζας της Κεντρικής Μακεδονίας, ο Νομός Βοιωτίας της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, οι Νομοί Σάμου, Κυκλάδων και Ρεθύμνης των νησιωτικών Περιφερειών και οι Νομοί Αργολίδας, Αρκαδίας και Κορινθίας της Περιφέρειας Πελοποννήσου.

Παρατηρείται ότι, οι Νομοί Βοιωτίας και Κορινθίας χαρακτηρίζονται από τοπικές αδυναμίες, ενώ η ανάπτυξη του δευτερογενή τομέα στις δεδομένες περιοχές είναι αποτέλεσμα της αναγκαστικής εξόδου, λόγω της επιβολής διοικητικών μέτρων. Προφανώς, το πιο βασικό μειονέκτημα των νησιωτικών νομών, που αναφέρθηκαν είναι η δυσμενής γεωγραφική τους θέση και τα προβλήματα προσπελασιμότητας, που χαρακτηρίζει τα νησιωτικά συμπλέγματα. Ενώ, οι Νομοί της Βόρειας Ελλάδας χαρακτηρίζονται από αυξημένη συμμετοχή του δευτερογενή τομέα. Ειδικότερα, η μεταποίηση αποτελεί ένα δυναμικό οικονομικό κλάδο στους Νομούς της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, λόγω των ευνοϊκών αναπτυξιακών κινήτρων που έχουν δοθεί για την ανάπτυξη της δεδομένης απομακρυσμένης Περιφέρειας. Κρίνεται, επομένως, επιτακτική η ανάγκη βελτίωσης των υποδομών, δεδομένου ότι η ανάπτυξη του κλάδου και κατ' επέκταση των χωρικών ενοτήτων που τους φιλοξενεί, εξαρτάται άμεσα από αυτές. Είναι χαρακτηριστικό ότι, η δημιουργία ή βελτίωση των απαραίτητων υποδομών, μπορεί να ενισχύσει την ανάπτυξη του κλάδου της μεταποίησης, λαμβάνοντας υπόψη την ισχυρή δυναμική του.

Εν γένει, ο κλάδος των ξενοδοχείων - εστιατορίων δύναται να χαρακτηρισθεί ως αδύναμος, δεδομένου ότι η ομολογική απόκλιση λαμβάνει αρνητικές τιμές. Δηλαδή, ο ρυθμός ανάπτυξης του κλάδου είναι μικρότερος του εθνικού ρυθμού ανάπτυξης. Διαφοροποίηση στα αποτελέσματα, παρατηρείται κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων περιόδων, δηλαδή για τα έτη 2004 – 2005 και 2005 – 2006. Τις δεδομένες χρονικές περιόδους, η ομολογική απόκλιση λαμβάνει θετικές τιμές και ως εκ τούτου, ο κλάδος δύναται να χαρακτηρισθεί ως δυναμικός. Είναι αξιοσημείωτο ότι, οι σημαντικοί τουριστικοί προορισμοί της χώρας, όπως είναι η Κρήτη, το Βόρειο και Νότιο Αιγαίο, τα Ιόνια Νησιά, ο Νομός Μαγνησίας και Χαλκιδικής, χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη τοπικών αδυναμιών και από δυσμενή κλαδική διάρθρωση, που δυσκολεύουν την

ανάπτυξη του κλάδου. Επομένως, συμπεραίνεται ότι η βελτίωση των υποδομών και της διάρθρωσης, δύναται να συμβάλλει στην ισχυροποίηση του κλάδου των ξενοδοχείων – εστιατορίων. Η δεδομένη πρακτική είναι αναγκαία, τόσο γιατί ο τουρισμός αποτελεί ένα βασικό εθνικό αναπτυξιακό άξονα όσο και γιατί η φυσιογνωμία των δεδομένων χωρικών ενοτήτων ευνοεί την ανάπτυξη του κλάδου.

Κρίνεται ως επιτακτική η ανάγκη αναφοράς στον κλάδο των κατασκευών, ο οποίος εντοπίζεται ως ιδιαίτερα αδύναμος. Ορισμένες χωρικές ενότητες, όπως η Θεσσαλονίκη, Κιλκίς, Τρίκαλα, Καβάλα, Ιωάννινα, Εύβοια, Ευρυτανία, Χίος, Λασιθί και Ρέθυμνο παρουσιάζουν ρυθμούς ανάπτυξης του κλάδου υψηλότερους του αντίστοιχου σε εθνικό επίπεδο, αν και χαρακτηρίζονται από δυσμενή κλαδική διάρθρωση. Κρίνεται, επομένως, αναγκαία η βελτίωση της διάρθρωσης, προκειμένου να εξελιχθεί ο κλάδος ως ανερχόμενος και δυναμικός στις σχετικές χωρικές ενότητες. Τα αποτελέσματα για τις υπόλοιπες ελληνικές περιφέρειες και νομούς είναι εξαιρετικά απογοητευτικά, δεδομένου ότι οι περιοχές χαρακτηρίζονται από χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης του κλάδου, τοπικά μειονεκτήματα και δυσμενή κλαδική διάρθρωση.

Με την εφαρμογή της Shift – Share Analysis, που συνυπολογίζει την ομοθετική απασχόληση, οι δυναμικοί οικονομικοί κλάδοι είναι: η αλιεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός – φυσικό αέριο, χονδρικό – λιανικό εμπόριο, μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες, εκπαίδευση και υγεία – κοινωνική μέριμνα. Είναι αξιοσημείωτο ότι, η τα αποτελέσματα των δύο τελευταίων μεθοδολογιών ταυτίζονται απόλυτα σε όλους τους οικονομικούς κλάδους και χωρικές ενότητες. Ωστόσο, από το τελευταίο υπόδειγμα προκύπτει μία επιπλέον πληροφορία. Είναι δυνατό να διερευνηθεί το αν το εργατικό δυναμικό μιας περιφέρειας εξειδικεύεται στον κλάδο, όπου έχει συγκριτικό πλεονέκτημα.

Πιο συγκεκριμένα, για τον κλάδο της μεταποίησης κρίνεται ότι στους Νομούς της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, στο Νομό Βοιωτίας και στο Νομό Κορινθίας πρέπει να βελτιωθούν οι υποδομές, γιατί ο κλάδος παρουσιάζει ρυθμούς ανάπτυξης υψηλότερους του αντίστοιχου εθνικού ενώ, η κλαδική διάρθρωση είναι ιδιαίτερα ευνοϊκή. Είναι αξιοσημείωτο ότι, η πλειοψηφία των χωρικών ενοτήτων χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη ευνοϊκών τοπικών συνθηκών και χαρακτηριστικών, που δύναται να συμβάλλουν στην περαιτέρω εξέλιξη του κλάδου. Συγκριτικό πλεονέκτημα στην ανάπτυξη της μεταποίησης και ιδιαίτερα σημαντική εξειδίκευση στον κλάδο, παρουσιάζουν οι Νομοί Κιλκίς και Μαγνησίας. Ενώ, έλλειψη ευνοϊκών τοπικών

συνθηκών σε συνδυασμό με μεγάλη εξειδίκευση στον κλάδο, χαρακτηρίζει τους δορυφόρους της Αττικής, τους Νομούς Βοιωτίας και Κορινθίας. Αυτό το χαρακτηριστικό αιτιολογείται από το γεγονός ότι, η ανάπτυξη του δευτερογενή τομέα στους δεδομένους Νομούς είναι αποτέλεσμα των αναγκαστικών διοικητικών μέτρων, που οδήγησαν αθηναϊκές επιχειρήσεις να εγκατασταθούν σε αυτές.

Ο κλάδος των κατασκευών χαρακτηρίζεται σε γενικές γραμμές ως αδύναμος. Ωστόσο, οι Νομοί Καβάλας, Πέλλας, Χίου και Ρεθύμνης δεν εξειδικεύονται στο δεδομένο κλάδο, παρά το γεγονός ότι χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ευνοϊκών τοπικών συνθηκών. Κρίνεται αναγκαία η βελτίωση της διάρθρωσης στις σχετικές χωρικές ενότητες, έτσι ώστε να ενισχυθεί η δυναμική του κλάδου των κατασκευών, ο οποίος σημειώνει ρυθμούς ανάπτυξης υψηλότερους του αντίστοιχου εθνικού στους συγκεκριμένους Νομούς. Επιπρόσθετα, οι Νομοί Θεσσαλονίκης, Εύβοιας, Φθιώτιδας, Ηρακλείου, Δωδεκανήσων, Κυκλάδων και άλλοι χαρακτηρίζονται από εξειδίκευση και συγκριτικά πλεονεκτήματα στον κλάδο. Είναι απαραίτητο, επομένως, να βελτιωθεί η διάρθρωση έτσι ώστε η ανάπτυξη του κλάδου να είναι σταθερά ανοδική.

Ο κλάδος του χονδρικού – λιανικού εμπορίου υπολογίζεται ως ιδιαίτερα δυναμικός. Είναι χαρακτηριστικό ότι, η Περιφέρεια Αττικής έχει ιδιαίζοντως μεγάλη εξειδίκευση στο δεδομένο κλάδο, όπου σημειωτέον παρουσιάζει θετικά τοπικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα, τα οποία ενισχύουν την όλο και μεγαλύτερη καθιέρωση του κλάδου ως δυναμικό. Οι υπόλοιπες χωρικές ενότητες, πλήττονται τόσο από δυσμενή κλαδική διάρθρωση όσο και από την ύπαρξη τοπικών αδυναμιών, που δεν ενισχύουν τη δυναμική του κλάδου.

Σχετικά με τον κλάδο των ξενοδοχείων – εστιατορίων, δύναται να χαρακτηριστεί ως ιδιαίτερα αδύναμος, λόγω των ιδιαίτερα χαμηλών ρυθμών ανάπτυξής του. Από αυτό το πλαίσιο, διαφοροποιείται η Περιφέρεια Αττικής, όπου ο κλάδος αυξάνεται ταχύτερα από τον αντίστοιχο εθνικό. Παρά όλα αυτά, είναι αναγκαίο να βελτιωθεί η διάρθρωση, η οποία κρίνεται δυσμενής. Από το διανεμητικό αποτέλεσμα, προκύπτει ότι η κλαδική διάρθρωση δεν είναι διαμορφωμένη βάσει των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των περιοχών.

Ως ιδιαίτερα δυναμικός δύναται να χαρακτηριστεί ο κλάδος των μεταφορών – αποθήκευσης – επικοινωνιών. Οι ρυθμοί ανάπτυξής του στις περισσότερες χωρικές ενότητες υπερβαίνει τον αντίστοιχο σε εθνικό επίπεδο. Η Αττική εξειδικεύεται σε πολύ

μεγάλο βαθμό στον κλάδο, καθώς χαρακτηρίζεται από ευνοϊκά τοπικά χαρακτηριστικά. Είναι εύλογο αυτό το αποτέλεσμα, δεδομένου ότι η Αττική φιλοξενεί το μεγαλύτερο αστικό κέντρο, όπου ο τριτογενής τομέας είναι ο επικρατέστερος. Με εξαίρεση ελάχιστους Νομούς, πρέπει να βελτιωθούν οι υπάρχουσες υποδομές, ώστε να ενισχυθεί περαιτέρω η ανάπτυξη του.

Από το διανεμητικό αποτέλεσμα προκύπτει ότι, την καλύτερη διάρθρωση της απασχόλησης βάσει των συγκριτικών της πλεονεκτημάτων έχει η Περιφέρεια Αττικής και ακολουθεί, η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, δηλαδή οι Περιφέρειες με τα δύο μεγαλύτερα αστικά κέντρα της χώρας και με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση οικονομικών δραστηριοτήτων. Ακολουθούν η Πελοπόννησος, Θεσσαλία, Δυτική Ελλάδα, Ήπειρος, Ανατολική Μακεδονία Θράκη, Στερεά Ελλάδα και η Δυτική Μακεδονία. Ενώ, τελευταία εμφανίζονται οι νησιωτικές Περιφέρειες της χώρας, δηλαδή η Κρήτη, το Βόρειο και Νότιο Αιγαίο ενώ, τελευταία είναι η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων. Γίνεται, επομένως, σαφές ότι παρά τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης των νησιωτικών περιοχών, η δυναμική τους μπορεί να ενισχυθεί, μέσω της βελτίωσης της διάρθρωσης και συγκεκριμένα, βάσει των συγκριτικών τους πλεονεκτημάτων.

Από τις δύο εναλλακτικές μεθοδολογίες, που εφαρμόζονται, παρατηρείται μεγάλος βαθμός συνάφειας μεταξύ των αποτελεσμάτων. Ειδικότερα, οι δύο αναλύσεις καταδεικνύουν την ύπαρξη ανερχόμενων και δυναμικών οικονομικών κλάδων, σε αντίθεση με την παραδοσιακή Shift – Share Analysis. Εν γένει, παρατηρείται ότι είναι πολλές οι ελληνικές περιφέρειες, που χαρακτηρίζονται από δυσμενή κλαδική διάρθρωση και ως εκ τούτου, κρίνεται επιτακτική η ανάγκη βελτίωσής της, για την ανάπτυξη και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς τους. Ενώ, πολλοί οικονομικοί κλάδοι είναι δυναμικοί σε περιφέρειες και νομούς, που δεν έχουν τις απαραίτητες τοπικές συνθήκες για την ενίσχυσή τους. Είναι, επομένως, απαραίτητο να δημιουργηθούν οι κατάλληλες υποδομές ή να βελτιωθούν οι υφιστάμενες, ώστε να είναι δυνατή η σταθερή εξέλιξη και ανάπτυξη των σχετικών οικονομικών κλάδων.

Για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων είναι απαραίτητο να διερευνηθούν τα γενικότερα χαρακτηριστικά των περιφερειών, οικονομικά, κοινωνικά και φυσικά, ξεχωριστά, προκειμένου να ακολουθήσει η κάθε μία το δικό της δρόμο βάσει των συγκριτικών της πλεονεκτημάτων και εμπειριών, που πολλές φορές δεν είναι δυνατόν να μεταφερθούν ως παραδείγματα προς μίμηση ή προς αποφυγή.

Οι δυνατότητες των πολιτικών να αντισταθμίσουν τις δυναμικές της αγοράς είναι περιορισμένες, γεγονός που, σε συνδυασμό με τη στενότητα των πόρων για άσκηση πολιτικών, επισημαίνει την ανάγκη σωστού σχεδιασμού και συντονισμού μεταξύ των επιπέδων και αποτελεσματικής εφαρμογής των περιφερειακών προγραμμάτων. Πιο συγκεκριμένα, οι διατιθέμενοι ευρωπαϊκοί πόροι θα πρέπει να αξιοποιούνται αποτελεσματικά, ώστε να μην επικρατεί η λογική της «χαλαρής» κατανομής τους σε δράσεις. Ο στόχος θα πρέπει να είναι η μέγιστη δυνατή και μετρήσιμη αξιοποίηση των πόρων.

Για να είναι αποτελεσματική μία πολιτική, απαιτείται ένα κρίσιμο μέγεθος δράσεων και μία θεματική και χωρική επικέντρωση, γεγονός που υποδηλώνει ότι θα πρέπει να αποφεύγεται η διασπορά των πόρων τόσο μεταξύ των περιφερειών, όσο και εντός των περιφερειών. Επομένως, ο κατακερματισμός των πόρων σε μικρής σημασίας και κλίμακας έργα θα πρέπει να αποφευχθεί, δεδομένου ότι το ζητούμενο σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να είναι η συγκέντρωση των πόρων και η στήριξη των υπάρχοντων ή νέων συγκριτικών πλεονεκτημάτων της παραγωγικής βάσης.

Για να είναι αποτελεσματική μία πολιτική, που θα ακολουθηθεί, θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει δράσεις με τις οποίες θα επιτυγχάνεται ο συνεχής εμπλουτισμός των τοπικών παραγωγικών δομών με γνώση, την ύπαρξη μηχανισμών μετατροπής της γνώσης σε καινοτομία και επιχειρηματική δράση και την υποβοήθηση ανάπτυξης νέων δραστηριοτήτων που θα διαφοροποιούν το τοπικό προϊόν, θα ενισχύουν τις διασυνδέσεις μεταξύ των επιχειρήσεων και θα συμβάλλουν στη δημιουργία οικονομιών συγκέντρωσης στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες, αυξάνοντας τη συνολική παραγωγικότητα των οικονομιών τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ανδρικοπούλου Ε. (1995), «Οι περιφέρειες στην Ευρωπαϊκή Ένωση: η εξέλιξη της περιφερειακής πολιτικής από τη Συνθήκη της Ρώμης έως το Maastricht», εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας - Ε.Σ.Υ.Ε. (2001), Εθνική Απογραφή Ελλάδας, Αθήνα: ΕΣΥΕ.

Κονσόλας Ν. (1997), «Σύγχρονη περιφερειακή οικονομική πολιτική», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Κουρλιούρος Ηλ. (2001), «Διαδρομές στις θεωρίες του Χώρου», εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.

Λαμπριανίδης Α. (2006), «Οικονομική Γεωγραφία», εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.

Μούσης Ν. (2005), «Ευρωπαϊκή Ένωση: δίκαιο, οικονομία, πολιτική», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Οικονόμου Δ. (2005), *Χωροταξική Πολιτική*, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.

Πετράκος Γ. & Πολύζος Σ. (2005), «Οι περιφερειακές ανισότητες: Επισκόπηση θεωριών και υπολογισμός των ανισοτήτων στην Ελλάδα» στο Κόλλιας Χ., Ναζάκης Χ. και Χλέτσος Μ. (επ.) *Σύγχρονες προσεγγίσεις της ελληνικής οικονομίας*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.

Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ. (2004), «Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα», εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.

Πετράκος Γ. & Rodriguez-Pose A. (2002), *Περιφερειακές ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Σειρά Ερευνητικών Εργασιών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Πολύζος Σ. (2005), Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος.

Σκούντζος Θ. (1997), «Οικονομική Ανάπτυξη», εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα.

Ψυχάρης Γ. & Καζάζης Ε. (2002), «Ανάλυση των μεταβολών της απασχόλησης στις περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης 1995-1999», Σειρά Ερευνητικών Εργασιών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Andrikopoulos A. & Brox J. & Carvalho E. (1990), ‘Shift – Share Analysis and the Potential for Predicting Regional Growth Patterns: Some Evidence for the Region of Quebec, Canada’, *Growth and Change*, (21:1), 1 – 10.

Arcelus F. (1984), ‘An Extension of Shift – Share Analysis’, *Growth and Change*, (15:1), 3 – 8.

Barff R. & Knight P. (1998), ‘Dynamic Shift – Share Analysis’, *Growth and Change*, (19:2), 1 – 10.

Brown J. (1969), ‘Shift and Share Projections of Regional Economic Growth: An Empirical Test’, *Journal of Regional Science*, (9:1), 1 - 18.

Brown J. (1971), ‘The Stability of the Regional – Share Component: Reply’, *Journal of Regional Science*, (11:1), 113 – 114.

Brox J. & Carvalho E. (2008), ‘A demographically Augmented Shift – Share Employment Analysis: An Application to Canadian Employment Patterns’, *The Journal of Regional Analysis & Policy*, (38:2), 56 – 66.

Dunn E. (1960), 'A Statistical and Analytical Technique for Regional Analysis', *Papers and Proceedings of the Regional Science Association*, (6), 97 - 112.

Esteban J.M. - Marquillas (1972), 'Shift and Share Analysis Revisited', *Regional and Urban Economics*, (2:3), 249 – 261.

Floyd C. & Sirmans C. (1973), 'Shift and Share Projections Revisited', *Journal of Regional Science*, (13:1), 115 – 120.

Greenberg M. (1972), 'A Test of Alternative Models for Projecting County Industrial Production at the 2, 3 and 4 – Digit Standard Industrial Code Levels', *Regional and Urban Economics*, (1:4), 397 – 417.

Hellman D. (1976), 'Shift – Share Models as Predictive Tools', *Growth and Change*, (7:3), 3 – 8.

Ishikawa Y. (1992), 'The 1970s Migration Turnaround in Japan RevisitedQ A Shift – Share Approach', *Papers in Regional Science*, (71:2), 153 – 173.

James F. & Hughes J. (1973), 'A Test of Shift and Share Analysis as a Predictive Device', *Journal of Regional Science*, (13:2), 223 – 231.

Mc Donough C. C. & Sihag B.S. (1991), 'The Incorporation of Multiple Bases Into Shift – Share Analysis', *Growth and Change*, (22:1), 1 – 9.

Moore C. & Stevens B. (1980), 'A Critical review of the literature on shift-share as a predictive tool', *Journal of Regional Science*, (20:4), pp 419 – 437

Mulligan G.F. & Mollin A. (2004), 'Estimating population Change with a two category shift – share model', *Annals of Regional Science*, (38:1), 113 – 130.

Paraskevopoulos C. (1971), 'The Stability of the Regional – Share Component: An empirical Test', *Journal of Regional Science*, (11:1), 107 – 112.

Petrakos G. (2008), 'Regional growth and inequalities in the European Union', Paper presented at the International Conference “*Transnational Europe: Promise, Paradox, Limits*” Carleton University, Ottawa.

Petrakos G. & Saratsis Y. (2000), 'Regional Inequalities in Greece', *Papers in Regional Science*, (79:1), 57 – 74.

Selting A. & Loveridge S. (1992), 'A Summary of the literature on Shift – Share Analysis', *Staff Paper Series*, University of Minnesota.

Selting A. & Loveridge S. (1999), 'Testing Dynamic Shift - Share', *Science Perspectives*, (24:1), 23 – 41.

Siriopoulos C. & Asteriou D. (1996), 'Testing for Convergence Across the Greek Regions', *Regional Studies*, (32), pp 537 – 546.

Williamson R.B. (1980), 'Forecasting Regional Exports: New Tests of Shift – Share Techniques', *Growth and Change*, (11:2), 19 – 25.

Zimmerman R. (1975), 'A Variant of the Shift and Share Projection Formulation', *Journal of Regional Science*, (15:1), 29 – 38.